

INTERNATIONAL MAGAZINE
RNI No. 61816/95

ਅਕਤੂਬਰ (October) 2015

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਗੜਾ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਮਾਂਸੀ ਬਾਬਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ
ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਸੰਰਖੰਤ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ
ਸੰਰਖੰਤ ਵਾਸੀ ਮਾਥਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ

ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
(ਨੇੜੇ ਰਝੀਗੜ੍ਹ)

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

30-31 ਅਕਤੂਬਰ 1-2 ਨਵੰਬਰ 2015

30-31 ਅਕਤੂਬਰ - 1 ਨਵੰਬਰ : ਸਵੇਰੇ 4-00 ਤੋਂ ਰਾਤ 10-00 ਵਜੇ ਤੱਕ
2 ਨਵੰਬਰ : ਸਵੇਰੇ 4-00 ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 4-00 ਵਜੇ ਸੰਪੂਰਨਤਾ

ਸਹਾਯਤਾ : ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਨਰਪਤੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਪ੍ਰਾਰਥਕ : ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ ਇੱਕੀਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ ਅਕਤੂਬਰ, 2015

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਬਾਨੀ

ਸਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਸਬੰਧੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

9417214391, 9592009106

Postal Address for any Enquiry, Money Order,
Cheque and drafts :

VISHAV GURMAT ROOHANI MISSION
CHARITABLE TRUST

Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh.
Kharar, Distt. S.A.S Nagar (MOHALI) - 140901, Pb. India

Registration Under Foreign Contribution
(Regulation) Act 1976 R.No.115320023

Exemption U/S 80-G vide Cir. No. 7/2010
[F.No. 197/21/2010-ITA-II]

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/-	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ
\$ 60/-	\$ 600/-

Please visit us on internet at :-
For Atam Marg Email : atammarg1@yahoo.co.in,
Website - www.ratwarasahib.in
for other information :
Email :sratwarasahib.in@gmail.com

ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ :-94172-14391, 94172-14381,
9417214379 96461-01996, 98889-10777,

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।
ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905
ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ
'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ,
ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ - ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ
(ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਣ ਸੰਬੰਧੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਰੀਕ ਤੱਕ
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ
ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 6.00 ਵਜੇ
ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 9417214391, 9592009106, 9417214379
Email : atammarg1@yahoo.co.in

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

- ਅਮਰੀਕਾ - ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
ਫੋਨ ਅਤੇ ਫੈਕਸ : 001-408-263-1844
- ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ, ਵੈਨਕੂਵਰ
ਫੋਨ : 001-604-433-0408
- ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ - ਮੋਬਾਇਲ : 001-604-862-9525
ਫੋਨ : 001-604-288-5000
- ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ ਫੋਨ : 001-604-589-9189
- ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
ਫੋਨ : 0044-121-200-2818
ਫੈਕਸ : 0044-121-200-2879
- ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ) ਮੋਬਾਇਲ : 0044-7968734058
- ਆਸਟਰੇਲੀਆ : ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-406619858

ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਦਾਰੇ - ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

1. ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ (ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ)
9417214391, 9417214379, 9814612900
2. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸੀਨੀਅਰ
ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (CBSE)
ਫੋਨ : 0160-2255003
3. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਫਰੀ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ
ਮੋਬਾਇਲ : 96461-01996
4. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ
ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (PSEB)
ਫੋਨ : 95920-55581, 01602255004
5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ
ਮੋਬਾਇਲ : 98148-01860
6. ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਕਾਲਜ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ
ਮੋਬਾਇਲ : 94172-14382
7. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
(ਬੀ.ਐੱਫ) ਮੋਬਾਇਲ : 94172-14382
8. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ (ਫਰੀ)
ਮੋਬਾਇਲ : 98157-28220, 98146-12900

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

- ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009
ਸ਼੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - 96532-18294
ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ - 98728-14385
98555-28517, 94172-14385

ਤੱਤਕਰਾ

1. ਸੰਪਾਦਕੀ 5
ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
2. ਬਾਰਹਮਾਹਾ 8
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
3. ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ 15
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
4. ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ 28
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
5. ਸਮਾਗਮ ਸੰਬੰਧੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ 31
6. ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਅਗੰਮੁ ਹੈ.....। 40
ਸੰਤ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
7. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ' ਦਾ ਸੰਕਲਪ 44
ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
9. ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ (ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ) 48
ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ
10. ਸੱਤਵੇਂ ਰਤਨ - ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ 53
ਗਿਆਨੀ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
11. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਜਾਂਚ 56
ਡਾ. ਪ੍ਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਯਮਨਾਨਗਰ
12. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ 58
ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ
13. ਪੂਰਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਅਨੁਭਵੀ ਮਾਰਗ 61
ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
14. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ, 63
ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਜਨੁ ਆਇਆ ॥
ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਆ ॥
ਜਨ ਆਵਨ ਕਾ ਇਹੈ ਸੁਆਉ ॥
ਜਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥
ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੁਕਤੁ ਕਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - 294

ਜਿਨ੍ਹਾ ਦਿਸੰਦਝਿਆ ਦੁਰਮਤਿ ਵੰਞੈ ਮਿਤ੍ਰ ਅਸਾਫੜੇ ਸੇਈ
॥ ਹਉ ਢੁਢੇਈ ਜਗੁ ਸਬਾਇਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਵਿਰਲੇ
ਕੇਈ ॥

ਅੰਗ - 520

ਸੰਸਾਰ ਮੰਚ ਉਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਐਸੀਆਂ ਪਵਿੱਤਰ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਆਗਮਨ ਹੋਇਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੁੱਲੇ-ਭਟਕੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿ ਦਾ ਰਾਹ ਦਿਖਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਏ ਸਤਿ ਦੇ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਸਦੀਆਂ ਤੱਕ ਲੋਕਾਈ ਦਾ ਭਲਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਅਤੇ ਤਪਸਿਆ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਉਹ ਸੰਤ ਜਨ, ਲੱਖਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਬਾਰੇ ਪਵਿੱਤਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਐਸੀਆਂ ਮਿੱਤਰ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਦੁਰਮਤਿ ਭਾਵ ਖੋਟੀ ਮੱਤ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੁਸਕਿਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਹੈਨਿ ਵਿਰਲੇ ਨਾਹੀ ਘਣੇ ਫੈਲ ਫਕੜੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥
ਅੰਗ - 1411

ਕੋਟਨ ਮੈ ਨਾਨਕ ਕੋਉ ਨਾਰਾਇਨੁ ਜਿਹ ਚੀਤਿ ॥
ਅੰਗ - 1427

ਅੰਤਰਿ ਗੁਰੁ ਆਰਾਧਣਾ ਜਿਹਵਾ ਜਪਿ ਗੁਰ ਨਾਉ ॥
ਨੇੜੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੇਖਣਾ ਸੁਣਣੀ ਸੁਣਣਾ ਗੁਰ ਨਾਉ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਤੀ ਰਤਿਆ ਦਰਗਹ ਪਾਈਐ ਨਾਉ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜਿਸ ਨੋ ਏਹ ਵਬੁ ਦੇਇ ॥
ਜਗ ਮਹਿ ਉਤਮ ਕਾਢੀਅਹਿ ਵਿਰਲੇ ਕੇਈ ਕੇਇ ॥
ਅੰਗ - 517

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਮਹਾਂਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਵਿਰਲੇ, ਟਾਵੇਂ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਪੂਰਬਲੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪੁੰਨ ਕਰਮਾਂ ਸਦਕਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਤੇ ਰਸਕ ਬੈਰਾਗੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਅੰਬੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ

ਭੇਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ ॥
ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੇਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ ॥ ਅੰਗ - 204

ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ
॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ
ਜਿਸੁ ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਹਨਾ ॥ ਅੰਗ - 642

ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪੂਰਬਲੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਲਬਧ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਕ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਕਾਰਨ ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ-

ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਰੁ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ
॥ ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ
ਮਿਲਾਏ ॥ 2 ॥

ਸਚਾ ਅਮਰੁ ਸਾਚੀ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਸਚੇ ਸੇਤੀ ਰਾਤੇ ॥
ਸਚਾ ਸੁਖੁ ਸਚੀ ਵਡਿਆਈ ਜਿਸ ਕੇ ਸੇ ਤਿਨਿ ਜਾਤੇ ॥
3 ॥ ਪਖਾ ਫੇਰੀ ਪਾਣੀ ਢੋਵਾ ਹਰਿ ਜਨ ਕੈ ਪੀਸਣੁ
ਪੀਸਿ ਕਮਾਵਾ ॥ ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਸਿ ਬੇਨੰਤੀ ਤੇਰੇ
ਜਨ ਦੇਖਣੁ ਪਾਵਾ ॥ 4 ॥ 7 ॥ 54 ॥

ਅੰਗ - 749

ਐਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜਗਤ ਵਿਚ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਭੁੱਲੇ-ਭਟਕੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਜੋੜਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਲਾਲ ਰੰਗੁ ਤਿਸ ਕਉ ਲਗਾ ਜਿਸ ਕੇ ਵਡਭਾਗਾ ॥
ਅੰਗ - 808

ਜਿਨ ਕੇ ਚੋਲੇ ਰਤੜੇ ਪਿਆਰੇ ਕੰਤੁ ਤਿਨਾ ਕੈ ਪਾਸਿ ॥
ਧੁੜਿ ਤਿਨਾ ਕੀ ਜੇ ਮਿਲੈ ਜੀ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ
॥

ਅੰਗ - 722

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਭੀ ਅਟੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ॥
ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥ 25 ॥ ਅੰਗ - 5

ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ -

'ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਮੇਟਦਾ ਨਹੀਂ।

ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਫਛਾਵੈ ਬਾਂਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੂਟੈ ਮੋਹਿ ॥
ਏਕ ਸਮੇ ਮੇ ਕਉ ਗਹਿ ਬਾਂਧੈ

ਤਉ ਫੁਨਿ ਮੇ ਪੇ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ ॥ 1 ॥ ਅੰਗ - 1253

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਪ੍ਰਭ ਮਾਨਹਿ
ਓਇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ॥
ਤਿਨ੍ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਭਨੀ ਬਾਈ
ਜਿਨ੍ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਚਰਣ ਪਰਾਤੇ ॥ ਅੰਗ - 748

ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ -

ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਬਸਹਿ ਸਾਧ ਕੀ ਰਸਨਾ ॥
ਅੰਗ- 263

ਜਿਨ੍ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ ॥
ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੁਲਿ ਸਾਈ ਜੋਹਿਆ ॥ ਅੰਗ- 397

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤ੍ਰੁ
॥ ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੋਈ ਨਾਨਕਾ ਪੁਰਨੁ ਸੋਈ ਸੰਤੁ ॥ 1 ॥
ਅੰਗ- 319

ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਮੈਂ ਤੇਰਿਆਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹਾਂ -

ਜਿਸ ਨੇ ਦਇਆਲੁ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ
ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥
ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਪੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ
ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ 2 ॥
ਅੰਗ - 306

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ ਸਰਧਾ ਮਨ ਕੀ ਪੂਰੇ ॥
ਨਾਨਕੁ ਦਾਸੁ ਇਹੀ ਸੁਖੁ ਮਾਗੈ ਮੇ ਕਉ ਕਰਿ ਸੰਤਨ ਕੀ
ਪੂਰੇ ॥ 4 ॥ 3 ॥ 124 ॥ ਅੰਗ - 205

ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਵੀ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਇਹੀ ਲੋਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ 'ਸੋਈ ਪਿਆਰੇ ਮੇਲ ਜਿਨਾਂ ਮਿਲਿਆਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਚਿੱਤ ਆਵੈ' ਭਾਵ 'ਆਵੈ ਸਾਹਿਬੁ ਚਿਤਿ ਤੇਰਿਆ ਭਗਤਾ ਡਿਠਿਆ ॥ ਮਨ ਕੀ ਕਟੀਐ ਮੇਲੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਵੁਠਿਆ ॥' ਅਤੇ ਅੰਤਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕੁੱਲ ਲੋਕਾਈ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਿਆ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ॥
ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਕਾ ਭਲਾ ॥

ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਮ ਆਵੇਗਾ ਫਿਰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਹੋਵੇਗੀ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਿਆ ਹੈ। ਆਪ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੀ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹੀ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ-

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਮਾਹਾ ॥ ਅੰਗ - 273

ਪਰਉਪਕਾਰੁ ਨਿਤ ਚਿਤਵਤੇ ਨਾਹੀ ਕਛੁ ਪੋਚ ॥ ਅੰਗ- 815

ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਰਉਪਕਾਰ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ, ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਸਮਰੱਥ ਕਰਨਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸੱਚੀ ਰਹਿਣੀ ਸਿਖਾਉਣੀ ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣਾ ਭਾਵ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ (ਧਰਮ ਸੁਪਤਨੀ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ) ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਆਪਜੀ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਲਗਨ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਸਾਧੂ-ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦੇ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਆਤਮਿਕ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਝੁੰਮਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮਿਲਣੀ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, "ਅੱਜ ਸੋਹਾਗਣ ਨੂੰ ਸੋਹਾਗਣ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਿਲੀ ਹੈ।" ਸਿੰਧ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਯੂ.ਪੀ ਵਿਖੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ, ਸਮਾਜਿਕ ਬੁਰਿਆਈ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿਵਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਇਹ ਵਡਮੁੱਲੇ ਕਾਰਜ ਕੇਵਲ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਹੀ ਆਏ ਸਨ। ਯੂ.ਪੀ ਵਿਚ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਫਾਰਮ ਹਾਊਸ ਤੇ ਚਰਨ ਪਾਉਣ ਸਮੇਂ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਕਿ ਵਾਹ ਫਕੀਰੀ ਤੇਰੀ, ਫਕੀਰੀ ਤੇਰੀ, ਫਕੀਰੀ ਤੇਰੀ। ਐਸਾ ਹੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਭਗਤ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਹੈ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਦੁਦਾਸੀ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ
ਜੀ

ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹੋਏ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਸਰਸਾਰ ਰਹਿੰਦੇ। 1978 ਵਿਚ ਫਾਰਮ ਵੇਚ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀਆਂ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪੂਰਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਤਾ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲਦੇ ਰਹੇ। 1986 ਵਿਚ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਅਸਥਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੋਣ ਤੇ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪੂਰਨ ਤਨ ਦੇਹੀ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿਤੀ।

ਬੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਹੋ ਗਏ। ਸਮੇਂ-

ਸਮੇਂ ਆਈਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਵਿਚ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। 1994 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਏ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਭੁਚਾਲਾਂ ਅਤੇ ਸੁਨਾਮੀ ਲਹਿਰਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਇਸ ਟਰੱਸਟ ਵਲੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਵਿਦਿਅਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸਥਾਪਿਤ ਅਦਾਰੇ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਆਪ ਹਨ। ਮਿਆਰੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਦਾਚਾਰਕ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹੈ। ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਹਿਤ ਅਨੇਕ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ, ਆਡੀਓ, ਵੀਡੀਓ, ਆਦਿ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਅਕਤੂਬਰ ਮਹੀਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੈਰਾਗਮਈ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦੀ। ਸਮੂਹਿਕ ਸੰਗਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ 30-31 ਅਕਤੂਬਰ 1-2 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਾਵਨ ਧਰਤੀ ਤੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਨਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਗਮ, 30 ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰਪੁਰਬ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਰੋਹ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਕੀਰਤਨ, ਕਥਾ, ਕਵੀਸ਼ਰੀ, ਢਾਡੀ ਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿਖਿਆਦਾਇਕ ਝਲਕੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਗੇ।

ਸਮਾਗਮ ਸਬੰਧੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੀਟਿੰਗ 29 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਰੋਪੜ, ਦੋਆਬਾ, ਬਟਾਲਾ, ਪੱਟੀ, ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ, ਫਰੀਦਕੋਟ, ਸੰਗਰੂਰ, ਪਟਿਆਲਾ, ਰਾਜਪੁਰਾ, ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ, ਦਿੱਲੀ, ਯੂ.ਪੀ, ਉਤਰਾਖੰਡ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਆਦਿਕ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਆ ਕਰਕੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਸੁਚੱਜੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੈਸਲੇ ਲਏ ਗਏ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਨੇ ਬਚਨਬੱਧਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਹ ਮੀਟਿੰਗ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ। ਰਹਿੰਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ 27 ਸਤੰਬਰ ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ। ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

29, 30, 31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਤਕੀਂ ਵੀ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਫਰੀ ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਕੈਂਪ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੱਖਰ ਪਰਿਵਾਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ, 1 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਅਤੇ 2 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਨਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਬੇਅੰਤ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ-ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਤਕੀਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਬੇਅੰਤ ਤਿਆਰੀਆਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਸਮਾਗਮ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਨਿਮਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ-ਯੋਗ ਹਨ -

1. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਅਤੇ ਸੁਖ ਆਸਨ ਦੀ ਪੁਨਰ ਉਸਾਰੀ।
2. ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਓਵੀ 'ਤੇ ਗੁੰਮਟ ਦੀ ਸੇਵਾ।
3. ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ।
4. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ ਦੀ ਦੂਜੀ ਮੰਜ਼ਲ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ।
5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਦੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਦੀ ਉਸਾਰੀ।
6. ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਰੰਮਤ
7. ਵੱਡੇ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿਚ ਸਟੇਜ ਅਤੇ ਕਮਰਿਆਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ।
8. ਨਵੇਂ ਬਾਥਰੂਮਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ।
9. ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਯਾਦਗਾਰੀ ਭਵਨ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ, ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਬੀਜੀ ਜੀ ਦੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਨਾਲ, ਸਮੂਹ ਟਰੱਸਟ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੈਂਟਰਾਂ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੱਥਿਆਂ ਵਲੋਂ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਲਾ ਅਤੇ ਦਾਸ (ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ) ਵਲੋਂ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਗਮ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ, ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀ, ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਨਿਰਮਲੇ, ਉਦਾਸੀ, ਸਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਅਤੇ ਸੂਫੀ ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਆਪ *ਜੀ* ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਸੇਵਾ ਦੇ ਅਵਸਰ ਬਖਸ਼ੋਗੇ। ਆਪ ਜੀ ਸਮੂਹ ਅਕਤੂਬਰ, ਜੁਲਾਈ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ, ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਕਤਿਕਿ

(ਕਤਿਕਿ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ : 17 ਅਕਤੂਬਰ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ)

ਕਤਿਕਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣੇ ਦੋਸੁ ਨ ਕਾਹੂ ਜੋਗੁ ॥
 ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗੁ ॥
 ਵੇਮੁਖ ਹੋਏ ਰਾਮ ਤੇ ਲਗਨਿ ਜਨਮ ਵਿਜੋਗੁ ॥
 ਖਿਨ ਮਹਿ ਕਉੜੇ ਹੋਇ ਗਏ ਜਿਤੜੇ ਮਾਇਆ ਭੋਗੁ ॥
 ਵਿਦੁ ਨ ਕੋਈ ਕਰਿ ਸਕੈ ਕਿਸ ਥੈ ਰੋਵਹਿ ਰੋਜੁ ॥
 ਕੀਤਾ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਵਈ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਸੰਜੋਗੁ ॥
 ਵਡਭਾਗੀ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲੈ ਤਾਂ ਉਤਰਹਿ ਸਭਿ ਬਿਓਗੁ ॥
 ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਖਿ ਲੇਹਿ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਬੰਦੀ ਮੋਚੁ ॥
 ਕਤਿਕ ਹੋਵੈ ਸਾਧਸੰਗੁ ਬਿਨਸਹਿ ਸਭੇ ਸੋਚੁ ॥

ਅੰਗ - 135

ਭਾਰਤ ਇਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਛੇ ਰੁੱਤਾਂ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਅਟੱਲ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਚੰਗਾ ਕਿਸਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੁੱਤਾਂ ਦੇ ਗੁਹਜ ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਫਸਲ ਬੀਜੀ ਜਾਵੇ, ਕਦੋਂ ਇਸ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਝਾੜ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਾਵਾਂ ਦੇ ਗੋੜ ਚਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੇਠ, ਹਾੜ੍ਹ ਵਿਚ ਤਪਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਾਵਣ ਵਰਖਾ ਦੀ ਰੁੱਤ ਹੈ। ਭਾਦਰੋਂ ਸਖਤ ਗਰਮੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਵਧਣ, ਮੌਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੱਸੂ ਵਿਚ ਫਸਲਾਂ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਮੱਕੀ ਵੱਢ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਚਰੀਆਂ ਕੱਟ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਅੱਸੂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਫਸਲ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੂਝਵਾਨ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੱਤਕ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਬੀਜ ਪਾਉਣੇ ਹਨ ਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪਾਏ ਬੀਜ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਝਾੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਸੂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਖਿੱਚ ਵਿਚ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਉਮਾਹ ਉਠਿਆ, ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਭੇਟਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਂਗਾਂ ਜਾਗੀਆਂ। ਹੁਣ ਕੱਤਕ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਜੋ ਬੀਜਣ ਦੀ ਰੁੱਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵ ਬੀਜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਿਰੰਤਰ ਬੀਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਸੂਝ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਬੀਜ ਪਾਉਣ ਤੇ ਮੈਂ ਸੁਖੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜਾ ਬੀਜ ਪਾਉਣ ਤੇ ਮੈਂ ਹੌਂਕਿਆਂ ਤੇ ਹਾਵਿਆਂ ਵਿਚ ਦੁਖੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਹੈ -

ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਕਰਮਾ ਸੰਦੜਾ ਖੇਤੁ ॥

ਅੰਗ - 134

ਸੋ ਆਦਮੀ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਤੋਂ ਹੋਸ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬੀਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਦੁਖ ਤੇ ਸੁਖ ਵਿਚ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਉਤੇ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਦੁੱਖ ਕਿਉਂ ਆ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਲੰਮਾ ਚੱਕਰ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਸਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ 'ਜੀਵ' ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਸਭ ਕੁਝ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਇਹ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮ ਮੈਂ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਸ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਉਸੇ ਨੂੰ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਚੱਕਰ ਚਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹਨ। ਜਿੰਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਹ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਣਗੇ।

**ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭਿਹੂੰਨਿ ਉਚਾਰਾ॥
 'ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਮਮ ਰੂਪ ਉਦਾਰਾ॥
 ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਸਨ ਜੇਤਿਕ ਰੁਚਿ ਹੋਇ॥
 ਉਤਰ ਕਹੈ ਸਕਲ ਹੀ ਸੋਇ॥**

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - 5650)

ਇਹ ਫੁਰਮਾ ਕੇ ਆਪ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਪ ਸਰਬੱਗ ਹਨ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਲਪੱਗ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣਗੇ ਮੈਂ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਕਰਮ ਬਾਰੇ ਸਰਵਣ ਕਰੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲ ਕਰਕੇ ਨਰਕ ਤੇ ਸਵਰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਰਮ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ - 1. ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ, 2. ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮ, 3. ਕ੍ਰਿਆਮਾਨ ਕਰਮ।

ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ, ਬੀਜ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਚੇਤਨ ਆਤਮਾ ਦਾ ਅਕਸ਼ (ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ) ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਕਸ਼ ਕਰਕੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਸੱਤ੍ਰਾ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਅੰਸ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਆਪ ਜੜ੍ਹ ਹੈ, ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਇਹ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਸੱਤ੍ਰਾ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਓਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਹ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਿਚ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਤਦ ਤਕ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਚੇਤਨ ਦਾ ਅਕਸ਼ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕਰਮ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਮਨ, ਚਿੱਤ, ਬੁੱਧ ਤੇ ਅਹੰਭਾਵ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਅਗਿਆਨ ਸਹਿਤ ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਇਹ ਕਰਮ ਧਾਰਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਅਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਰਮ ਧਾਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਸੋ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਕੱਠੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਕਰਮ ਧਾਰੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਯਾਨਿ ਕਰਮ ਇਕੱਠੇ ਸਾਂਭੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਹਨ - ਇਕ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ, ਦੂਜਾ ਅਗਿਆਨ ਤੇ ਤੀਜਾ ਚੇਤਨ ਆਤਮਾ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਰਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੇ। ਜੇ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਰਮ ਵੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ, ਸਤੋ ਗੁਣ ਰੂਪੀ ਮਾਨੋ ਕਿ ਇਕ ਮਿੱਟੀ ਹੈ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਢੇਲਾ ਹੈ, ਚੇਤਨ ਆਤਮਾ ਰੂਪੀ ਅਕਾਸ਼ ਹੈ, ਅਗਿਆਨ ਪਾਣੀ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਰਲ ਕੇ ਬਰਤਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਅਕਾਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਬਰਤਨ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਘੜੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਤੇ ਅਗਿਆਨ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਬਰਤਨ ਬਣ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਬਰਤਨ ਇਸ ਵਿਚ ਪਾਈ ਹੋਈ ਵਸਤੂ

ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਰੂਪੀ ਘੜਾ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਤਿੰਨੋਂ ਭਾਵੇਂ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਹਨ, ਅੱਡ-ਅੱਡ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਤਿੰਨ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ - ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ। ਸੋ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਕਰਮ ਧਾਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਜੋ ਹੈ ਇਹ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ। ਐਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਤਰਕਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਾਣ (ਤੀਰ), ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਤਰਕਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰ ਕੱਢ ਕੇ ਕਮਾਨ ਦੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਲਿਆ, ਜਦੋਂ ਕਮਾਨ ਖਿੱਚ ਕੇ ਤੀਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਲ ਨੂੰ ਚਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਤੀਰ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚੋਂ ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਨਵਾਂ ਜਨਮ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕਰਮ ਜਿਹੜੇ ਉਸਨੇ ਉਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਭੋਗਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕਮਾਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮ ਜਾਂ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਰਮ ਜੀਵ ਨੂੰ, ਧਾਰੇ ਹੋਏ ਜਨਮ ਵਿਚ, ਅਵਸ਼ ਭੋਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਮਾਨ ਉਪਰੋਂ ਚਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ, ਸੁਖ ਤੇ ਦੁਖ ਦਿੰਦੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ-

ਲੇਖੁ ਨ ਮਿਟਈ ਹੇ ਸਖੀ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਕਰਤਾਰਿ॥

ਅੰਗ - 937

ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਭੀ ਮਤ ਹੈ -

ਭੋਗੇ ਬਿਨ ਭਾਗੇ ਨਹੀਂ ਕਰਮ ਗਤੀ ਬਲਵਾਨ॥

ਇਹ ਕਰਮ ਜੀਵ ਨੂੰ ਅਵਸ਼ ਭੋਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਤਰਕਸ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਕਰਮ ਬਾਕੀ ਬਚ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਯਾਨਿ ਕਿ ਉਹ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੇ ਸਟੋਰ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਮਾਨ ਰਾਹੀਂ ਚਲ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕਦੋਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦਾ ਫਲ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਸੰਜੋਗ ਵਿਜੋਗ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤਕ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਸੁਖ ਦੁਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਸਾਖੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਜੁੱਧ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ, ਪੰਜੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਸਮੇਤ ਪਰਚੋਣੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟਰ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਪਰ ਪ੍ਰਸਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੀ ਸੁਰਤ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਸੋ ਜਨਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰਖਦੀ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕੋਈ ਐਸਾ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ,

ਮੇਰੇ ਬੈਠਿਆਂ ਹੀ ਪਰਲੋਕ ਨੂੰ ਸਿਧਾਰ ਜਾਣ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਇਹ ਕਰਮ ਤੂੰ 107 ਜਨਮ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਤੈਨੂੰ ਭੋਗਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਯੋਗ ਬਲ ਨਾਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰੇ ਕਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਰਾਜਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸੌ ਹੰਸ ਪਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਕਿਤੋਂ ਮਾਸ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿਤੀ ਕਿ ਅੱਜ ਹੰਸ ਦਾ ਮਾਸ ਬਣਾ ਲਵੋ। ਖਾਣ ਉਪਰੰਤ ਉਸਨੂੰ ਸਵਾਦਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਕਰੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਖਾਧੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਜਦੋਂ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਝੀਲ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਏ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਖ ਕੇ, ਮੋਹ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਗਏ। ਹੰਸ ਅਤੇ ਸਾਰਸ ਦੋ ਐਸੇ ਪੰਛੀ ਹਨ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੂਜਾ ਜਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੇ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਪੰਖੇਰੂ ਉਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੌ ਇਹ ਜੋੜਾ ਬਿਰਹੁ ਨੂੰ ਨਾ ਸਹਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਛੱਡ ਗਿਆ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟਰ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ। ਬਹੁਤ ਅਫਸੋਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਅਵਸ਼ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੋਚ ਕੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਰਮ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮ ਬਣ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਫੇਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਜਮਾਂਦਰੂ ਹੀ ਨੇਤ੍ਰੀਣ ਹਾਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਉਹ ਕਰਮ ਵੀ ਦਿਖਾ ਦੇਵੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਨੇਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ? 104ਵਾਂ ਜਨਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ, ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਲ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਅੱਕ ਦੇ ਹਰੇ ਟਿੱਡੇ ਫੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਨੇ ਵੀ ਇਕ ਫੜ ਲਿਆ ਤੇ ਇਕ ਕਿੱਕਰ ਤੋਂ ਪੱਕੀ ਸੂਲ ਤੋੜ ਕੇ ਇਸ ਟਿੱਡੇ ਦੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰ-ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰਿਆ। ਉਹ ਤੜਫ-ਤੜਫ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ।

ਤੀਸਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਸਨੇ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ੧੦੪ਵੇਂ ਤੇ ੧੦੭ਵੇਂ ਜਨਮ ਪਿਛੋਂ ਕਿਉਂ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ? ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਕਰਮ ਭੋਗਣ ਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਸਮੇਂ ਦਾ ਮੋੜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭੋਗਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੌ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ ਵਾਰੀ ਆਈ ਤੇ ਭੋਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਤੀਸਰਾ ਜੋ ਕਰਮ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਆਮਾਨ ਕਰਮ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਵੀ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਕਰਮ ਅੰਤਸਕਰਣ ਦੇ ਬਰਤਨ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਤੇ

ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣਾ ਫਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਫਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਜਾਤ, ਉਮਰ ਤੇ ਭੋਗ। ਜਾਤ ਚੌਰਾਸੀ ਵਿਚ ਭੋਗੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਪਰਾਲਬਧ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਨੂੰ ਚੌਰਾਸੀ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀੜੇ-ਮਕੌੜੇ, ਪਸ਼ੂ ਆਦਿਕ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨਖਿੱਧ ਜੂਨੀ ਵਿਚ ਭੇਜਣਾ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਸਮਾਂ, ਆਰਥਲਾ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਲਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦਿਨ, ਘੜੀ, ਨਿਮਖ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਿਣੇ ਮਿਥੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਫਿਣ ਘਾਲੇ ਸਭ ਦਿਵਸ ਸਾਸ

ਨਹ ਬਢਨ ਘਟਨ ਤਿਲੁ ਸਾਰ।।

ਜੀਵਨ ਲੋਰਹਿ ਭਰਮ ਮੋਹ ਨਾਨਕ ਤੇਊ ਗਵਾਰ।।

ਅੰਗ - 254

ਤੀਸਰਾ ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀਆਂ-ਕਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ, ਕਿੰਨੇ ਦੁਖ ਤੇ ਸੁਖ ਇਸਨੇ ਭੋਗਣੇ ਹਨ, ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਤੰਦਰੁਸਤ ਜਾਂ ਬਿਮਾਰ, ਰੂਪ ਜਾਂ ਕਰੂਪ ਵਾਲਾ ਸਰੀਰ ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਪਰਾਲਬਧ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤਾਂ ਏਥੋਂ ਤਕ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਇਹ ਲੇਖ ਵੀ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ। ਉਹ ਵੀ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ

ਭੋਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ।।

ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੇਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ।। ਅੰਗ - 204

ਜਿਨ ਮਸਤਕਿ ਧੁਰਿ ਹਰਿ ਲਿਖਿਆ

ਤਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ।।

ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰਾ ਕਟਿਆ

ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਘਟਿ ਬਲਿਆ।।

ਅੰਗ - 450

ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਕੇ, ਜੀਵ ਭਾਵ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਟ ਕੇ ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਜਦੋਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ, ਆਤਮਾ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਕਰੋੜਾਂ, ਅਰਬਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਅੰਤਸਕਰਣ ਵਿਚ ਸੰਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਾਟੈ ਕੋਟਿ ਕਰਮ ।।

ਅੰਗ - 1195

ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਤੇ ਹੀ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਆਮਾਨ ਕਰਮ ਅਹੰਭਾਵ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਫਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮ ਜੀਵ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵੀ ਭੋਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਪਾਸ

ਇਹ ਰਾਖਵੀਂ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਭੋਗਵਾ ਦੇਣ, ਸੂਲੀ ਤੋਂ ਸੂਲ ਬਣਾ ਕੇ ਭੋਗਵਾ ਦੇਣ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਫੇਰ ਵੀ ਭੋਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਜਿੰਨੇ ਕਰਮ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਮਣ ਬੀਜ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੇ ਉਸ ਘਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਦਗਧ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਚੰਡ ਹੋਇਆਂ, ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਦਗਧ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਫਲ ਦੇਣੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਚਿਤ, ਗਿਆਨ ਹੋਇਆਂ, ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਆਤਮ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਆਤਮ ਵਿਚ ਅਨਾਤਮ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਸਤਿ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਅਸੱਤਿ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਿ ਆਤਮਾ ਹੀ ਆਤਮਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨਾਤਮਾ (ਨਾਮ ਰੂਪ ਮਾਇਆ) ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਆਮਾਨ ਕਰਮ ਗਿਆਨਵਾਨ ਨੂੰ ਫਲ ਨਹੀਂ ਦਿਆ ਕਰਦੇ। ਸੰਚਿਤ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸਟੋਰ ਦਗਧ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰਾਲਬਧ ਦੇ ਕਰਮ ਭੋਗ ਲਏ ਫੇਰ ਕਰਮ ਨਾ ਬਚਣ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨੀ ਦੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਕ੍ਰਿਆਮਾਨ ਕ੍ਰਮ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਧਨ ਉਸ ਲਈ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਰਮ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਹੀ ਫਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਦੇਹ ਹੰਗਤਾ ਦਾ ਤਿਆਗੀ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਤਨ ਹੰਗਤਾ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਤਕ ਇਹ ਜੀਵ ਘੁੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਹਉਮੈ ਏਗ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ॥
ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ॥**

ਅੰਗ - 466

ਸੋ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਪੈ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਰਮ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗ ਰਹੋ ਹੋ ਤਾਂ ਫਿਰ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਦੋਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋ -

ਕਤਿਕਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣੇ ਦੋਸੁ ਨ ਕਾਹੂ ਜੋਗੁ॥

ਅੰਗ - 135

ਦਦੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਉ ਕਿਸੈ ਦੋਸੁ ਕਰੰਮਾ ਆਪਣਿਆ॥

ਜੋ ਮੈ ਕੀਆ ਸੋ ਮੈ ਪਾਇਆ

ਦੋਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ਅਵਰ ਜਨਾ॥

ਅੰਗ - 433

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੱਸ ਕੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰੋਗ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੁੱਲਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਆ ਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ, ਮਨ ਨੂੰ, ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ, ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਮੰਨਣੀ ਪਵੇਗੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨ ਬਿਮਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਅਸਰ ਵਜੋਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਬਿਮਾਰੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਨ ਮਜ਼ਬੂਤ ਰਹੇ, ਅਰੋਗ ਰਹੇ, ਚਿੰਤਾ ਰਹਿਤ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਰਹਿਤ ਰਹੇ ਤਾਂ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜੇ ਸਰੀਰਕ ਅਰੋਗ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਅਥਾਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਭ ਨੇ ਆਮ ਦੇਖਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਕ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਖੂਨ ਗਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਖੂਨ ਦੀ ਚਾਲ ਬਹੁਤ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਬਜ਼ ਤੇਜ਼ ਚਲਦੀ ਹੈ; ਦਿਲ ਨੂੰ ਦੁਗਣੀ-ਤਿਗਣੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਹੋਏ ਵਿਸਫੋਟ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਗੁਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ, ਪਾਏ ਹੋਏ ਕਪੜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਲੱਤਾਂ ਕੰਬਦੀਆਂ ਹਨ, ਹੱਥ ਕੰਬਦੇ ਹਨ, ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਛਾਦਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਚਿੱਤ ਦੇ ਵਿਚ ਉਬੱਲ-ਪੁਬੱਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਲ-ਜਲੂਲ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਬਉਰਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਲਕੇ ਹੋਏ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗੂੰ ਝੰਗ ਸੁਟਦਾ ਹੈ; ਜੇ ਥੋੜਾ ਹੋਰ ਵਧ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਰਾਈਫਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੋਲੀ ਭਰ ਕੇ ਮਾਰ ਵੀ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਿਛੋਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਸਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਬਦਲੇ ਪਛਤਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਹੋਏ ਮਾਨਸਿਕ ਵਿਸਫੋਟ ਦਾ ਐਸਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸੈਲ ਜਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ ਖਾਣਾ ਹਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਿਰ ਦੁਖਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਇਕ ਖਿਆਲ ਹੀ ਤਾਂ ਹੈ। ਇਸ ਖਿਆਲ ਨੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਕਿੰਨਾ ਅਸਰ ਕੀਤਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਚਿੰਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਭੁੱਖ, ਤ੍ਰੇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਉਲਟ-ਪੁਲਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਠੰਢੇ ਸਾਹ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਹਉਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਉਸ ਲਈ ਬੇ-ਮਾਇਨੇ ਹਨ। ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਰੁਪਇਆ ਖਰਚ ਕੇ ਸ਼ੁਧ ਮਾਰਬਲ ਦਾ ਘਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾਇਆ ਹੋਇਆ, ਚਿੰਤਾਵਾਨ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਖਿੱਚ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਦੁਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਅਚੇਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਧੁਨ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਹੀ ਡੁੱਬਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੈਲ, nervous system ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੋਝਲ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ function (ਕੰਮ) ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਖਾਧੇ ਹੋਏ ਅਹਾਰ

ਦੇ ਅੰਸ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਜਿਗਰ ਤੋਂ ਭੇਜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਕਬਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਜਲਾਬ (loose motions) ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨੀਂਦ ਬਿਲਕੁਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨੀਂਦ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਖਾ ਕੇ ਕੁਝ ਸੌਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਸੌਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸੁਪਨੇ ਡਰਾਵਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਵਾਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ; ਉਹ ਸੁਤਿਆਂ ਪਿਆਂ ਵੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਉਤੇ ਅਸਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਉਪਰ ਖਿਆਲ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਾਮੁਕ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਸੈਲ ਹਰ ਵਕਤ ਜਲਦੇ (burn) ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵੀਰਯ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੇਰੀ (supreme) ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਸਾਰ ਨੂੰ (compress) ਇਕ ਬੂੰਦ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਾਮੁਕ ਪੁਰਸ਼ ਅਗਿਆਨ ਵਸ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਐਨੀ ਨਿਰਬਲ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਰੋਗ ਆਪਣੇ ਪੱਕੇ ਘਰ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਗਾਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਸੁਹਾਗਾ ਪਾ ਕੇ ਸੋਨਾ ਢਲਦਾ ਹੈ ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਕਾਮ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਗਾਲਦੇ ਹਨ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਕਾਇਆ ਕਉ ਗਾਲੈ॥

ਜਿਉ ਕੰਚਨ ਸੋਹਾਗਾ ਢਾਲੈ॥ ਅੰਗ - 932

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਡਰ ਆਦਮੀ ਦੇ ਖੂਨ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਅਕਲ, ਹੋਸ਼ ਗੁੰਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਡਰ ਵਿਚ ਆਦਮੀ ਨਾ ਕੁਝ ਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਅੰਸ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਡਰ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਕੇਵਲ ਕੰਬਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਸਿਸਟਮ (system) ਵਿਚ ਭਿਆਨਕ ਅਸਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਟਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੋਲ ਕੰਬਦਾ ਹੈ, ਅਕਲ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਸੋ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤਕ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਝਟਕਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅੰਦੇਸ਼ੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਅਸਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਂ ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਹੱਲਾ ਐਨਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਤਹੱਸ-ਨਹੱਸ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੇ-ਮਰਿਆਦਗੀ ਵਿਚ ਧੱਕਾ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨੀ, ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਹਿਣਾ, ਦੋਸ਼ ਕੱਢਣੇ, ਇਹ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਮਾਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਈਰਖਾ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਈਰਖਾਲੂ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਤਿਉੜੀਆਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਚੇਹਰਾ ਡਰਾਉਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੇਤਰਾਂ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਖਤਮ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਕਰੂਰਤਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸਦੇ ਬੋਲਾਂ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿੱਕੇ

ਬੋਲ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਰੋਗ ਦੀ ਭੜਾਸ ਕੱਢਣ ਲਈ ਉਹ ਦੂਸਰਿਆਂ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਅਰੋਪਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿੰਦਾ ਕਰਕੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਰਨ ਹੀ ਐਸੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ। ਸੋ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ? ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਅਸਾਨੂੰ ਅਵਸ਼ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਮਨੋ ਵਿਗਿਆਨੀ ਇਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਕਾਰਨ ਦਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਦੱਸਣ ਦੀ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਮੇਰੈ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਨਾ

ਆਪੇ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਏ॥

ਮਨਮੁਖਿ ਕਰਮ ਕਰਹਿ ਨਹੀ ਬੁਝਹਿ

ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਏ॥

ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ

ਕਰਮਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਏ॥

ਅੰਗ - 67

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਸਪਸ਼ਟ ਦਸਦਾ ਹੈ-

ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗ॥

ਅੰਗ - 135

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਗਹਿਰੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਅਨੁਭਵ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਨਿਰੇ ਹੀ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਨ ਅਤੇ ਅਮਿਤੋਜ (ਨਾ ਮਿਣੀ, ਨਾ ਤੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ) ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ ਵਲ ਨੂੰ ਰੁਖ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚੋਂ ਰਸ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦਿੰਦੀ ਧਾਰ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਪੈਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਸੋਚਣ ਸ਼ਕਤੀ, ਸਹਿਨ ਸ਼ਕਤੀ ਐਨੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਡਰ, ਕੋਈ ਵੀ ਚਿੰਤਾ, ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ, ਪੰਜ ਚੋਰ - ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ; ਪੰਜੇ ਵਿਸ਼ੇ - ਸਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ; ਚਾਰ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਅਗਨੀਆਂ - ਹੰਸ, ਹੇਤ, ਕੋਪ, ਲੋਭ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਚ ਬੱਝ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੇ ਜਾਪ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਥਾਹ ਸ਼ਕਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਅਮੁੱਕ ਭੰਡਾਰ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੈਲ ਜੋ ਅਜਕੱਲ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨਕਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ 14 ਖਰਬ, 15 ਅਰਬ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਇਕ ਨਿਯਮ ਵਿਚ ਉਮਾਹ ਭਰੀ ਸੋਚਣੀ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਦੀਆਂ ਉਠਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬੱਝ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਮਿੱਤ ਸ਼ਕਤੀ ਹਨ। ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਹਿਨ-ਯੋਗ ਐਨਰਜੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆਂ, ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸਿੰਜਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਸਰੀਰਕ ਸੈਲ ਫਿਊਜ਼ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮੁੜ ਕੇ ਚੇਤਨਤਾ

ਦੇ ਵੇਗ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਟਹਿਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਰੋਗ ਮਿਟ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਤੌਰ ਤੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਰੂ ਵਰਤ ਲਵੇਗਾ ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਰੋਗ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ, ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ॥

ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ॥

ਗੁਰਿ ਪੂਰੇ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ॥

ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੁਖ ਨ ਥੀਆ॥ ਅੰਗ - 259

ਸੋ ਇਹ ਅਉਖਧ ਨਾਮ ਹੈ, ਨਾਮ ਆਦਮੀ ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਥਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ ਆਖ ਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਭਰਮ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਥਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ॥

ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ॥

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਗ ਨਾਦ॥

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ॥

ਅੰਗ - 293

ਸੋ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਯਾਦ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਦੇ ਕੁਲ ਰੋਗ ਬਿਨਾਂ ਦਵਾਈ ਖਾਧਿਆਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤਜਰਬਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੀ ਰੋ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਰੁਮਕ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਵਲੋਂ ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆਂ ਜਾਂ ਮੁਖ ਤੋਂ ਸੁਭ ਵਾਕ ਕੀਤਿਆਂ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਵਰਤਿਆਂ ਭਿਅੰਕਰ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਬਚਨ ਨਿਰਾਰਥਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਪਰਖ ਕੇ, ਦੇਖ ਕੇ ਤਜਰਬਾ ਕਰਕੇ ਲਿਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੈਂਕੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ 'ਚੋਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਰੋਗ ਅਸਾਧ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਜਦੋਂ 'ਨਾਮ' ਦਵਾਈ ਪੂਰੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਤਨ ਮਨ 'ਚ ਵਰਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਿਅੰਕਰ ਰੋਗ, ਬਿਨਾਂ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕੀਤਿਆਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜਿਸ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਵਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੈ -

ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗ॥

ਅੰਗ - 135

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਕ ਹੋਰ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਂਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਨਾਲ ਜੰਮਣ

ਤੇ ਮਰਨ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ ਸਦਾ ਹੀ ਵਿਜੋਗ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨਾਲ ਪੀੜਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਭੋਗ ਕੋਈ ਰਸ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤਾਂ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ, ਮਾਇਆ ਬਾਰੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਸੁੰਦਰ ਸੇਜ ਅਨੇਕ ਸੁਖ ਰਸ ਭੋਗਣ ਪੂਰੇ॥

ਗ੍ਰਿਹ ਸੋਇਨ ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਲਾਇ ਮੌਤੀ ਹੀਰੇ॥

ਮਨ ਇਛੇ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ਵਿਸੁਰੇ॥

ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਵਿਸਟਾ ਕੇ ਕੀਰੇ॥

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ

ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਨੁ ਧੀਰੇ॥

ਅੰਗ - 707

ਸੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ, ਮਹਾਂ ਦੁਖੀ ਹੋਏ ਜੀਵ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਚੋਲਗੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਦੁਖ ਜ਼ਰੂਰ ਭੋਗਣਾ ਹੈ ਪਰ ਆਪ ਜੀਵ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦ ਵਿਚ ਡੁੱਬਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਭਾਗ ਬਣ ਜਾਣ ਅਤੇ ਇਹ ਜੀਵ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਉਤੇ ਇਮਾਨ ਲੈ ਆਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਗੁਲਤਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜੀਵ ਭਾਵ, ਆਤਮ ਭਾਵ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਜੋਗ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਅਸਾਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਸਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਅਸਾਡੇ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦੇ, ਸਾਡੇ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਚਿਤਾਰ, ਮੇਲ ਦੇ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਪਿਆਰਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਵਾਂ, ਤੇਰਾ ਬਣ ਕੇ ਚਲਾਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੋਚਾਂ, ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਵੇਮੁਖ ਹੋਏ ਰਾਮ ਤੇ ਲਗਨਿ ਜਨਮ ਵਿਜੋਗ॥

ਖਿਨ ਮਹਿ ਕਉੜੇ ਹੋਇ ਗਏ ਜਿਤੜੇ ਮਾਇਆ ਭੋਗ॥

ਵਿਦੁ ਨ ਕੋਈ ਕਰਿ ਸਕੈ ਕਿਸ ਥੈ ਰੋਵਹਿ ਰੋਜ॥

ਕੀਤਾ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਵਈ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਸੰਜੋਗ॥

ਵਡਭਾਗੀ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲੈ

ਤਾਂ ਉਤਰਹਿ ਸਭਿ ਬਿਓਗ॥

ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਰਾਖਿ ਲੇਹਿ

ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਬੰਦੀ ਮੋਚ॥

ਕਤਿਕ ਹੋਵੈ ਸਾਧਸੰਗੁ ਬਿਨਸਹਿ ਸਭੇ ਸੋਚ॥

ਅੰਗ - 135

ਸੋ ਇਸ ਉਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਤਕ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮਾਂ ਵਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਦਵਾਇਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪੂਰਵਕ ਵਿਚਾਰੀਏ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰੀਏ, ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਸਿਖੀਏ। ਗੁਰੂ

ਘਰ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਨਾਮ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਸਾਧੂਆਂ, ਆਰਠਾਂ, ਸੰਤਾਂ, ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਰੂਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਫਲੀਭੂਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦਿਆਂ ਮਹਾਨ ਭਿਅੰਕਰ ਦੂਤ ਦੁਸਟ ਵਸ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਲ ਪਿਆਰਾ, ਮੇਲ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਅੰਦਰ ਸੁਣਾਈ ਦੇਣ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀਆਂ ਠੰਢੀਆਂ ਰੌਆਂ ਰੁਮਕਣ ਲਗ ਜਾਣ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਪ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

**ਆਵੈ ਸਾਹਿਬੁ ਚਿਤਿ ਤੇਰਿਆ ਭਗਤਾ ਡਿਠਿਆ॥
ਮਨ ਕੀ ਕਟੀਐ ਮੇਲੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਵੁਠਿਆ॥
ਜਨਮ ਮਰਣ ਭਉ ਕਟੀਐ ਜਨ ਕਾ ਸਬਦੁ ਜਪਿ॥
ਬੰਧਨ ਖੋਲਨਿ ਸੰਤ ਦੂਤ ਸਭਿ ਜਾਹਿ ਛਪਿ॥
ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਲਾਇਨਿ ਰੰਗੁ ਜਿਸ ਦੀ ਸਭ ਧਾਰੀਆ॥
ਉਚੀ ਹੂੰ ਉਚਾ ਬਾਨੁ ਅਗਮ ਅਪਾਰੀਆ॥
ਰੈਣਿ ਦਿਨਸੁ ਕਰ ਜੋੜਿ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਧਿਆਈਐ॥
ਜਾ ਆਪੇ ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ
ਤਾਂ ਭਗਤ ਸੰਗੁ ਪਾਈਐ॥ ਅੰਗ - 520**

ਸੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਖੋਟੀ ਮਤ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਹ ਹੀ ਸੱਚੇ ਮਿੱਤਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਜਿਨਾ ਦਿਸੰਦੜਿਆ ਦੁਰਮਤਿ ਵੰਞੇ
ਮਿਤ੍ਰੁ ਅਸਾਡੜੇ ਸੇਈ॥
ਹਉ ਢੁਢੇਦੀ ਜਗੁ ਸਬਾਇਆ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਵਿਰਲੇ ਕੇਈ॥ ਅੰਗ - 520**

ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਘਾਣ, ਅਣਗਿਣਤ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੰਦਰ ਠੰਢ ਵਰਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਸਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਵਿਘਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ। ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਅਮੁੱਲ ਪਦਾਰਥ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਹੋਵੈ ਸੁਖੁ ਘਣਾ ਦਯਿ ਧਿਆਇਐ॥
ਵੰਞੇ ਰੋਗਾ ਘਾਣਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇਐ॥
ਅੰਦਰਿ ਵਰਤੇ ਠਾਢਿ ਪ੍ਰਭਿ ਚਿਤਿ ਆਇਐ॥
ਪੂਰਨ ਹੋਵੈ ਆਸ ਨਾਇ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਐ॥
ਕੋਇ ਨ ਲਗੈ ਬਿਘਨੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇਐ॥
ਗਿਆਨ ਪਦਾਰਥੁ ਮਤਿ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਐ॥
ਤਿਨਿ ਪਾਏ ਸਭੇ ਥੋਕੁ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਦਿਵਾਇਐ॥
ਤੂੰ ਸਭਨਾ ਕਾ ਖਸਮੁ ਸਭ ਤੇਰੀ ਛਾਇਐ॥
ਅੰਗ - 520**

ਸੋ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਦੇ ਝਰਨੇ ਚਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਚਿਤ ਲਗ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਸੰਗਤ ਵਾਸਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਓਥੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੰਡੀਐ ਸੁਖੀਆ ਹਰਿ ਕਰਣੇ॥
ਜਮ ਕੈ ਪੰਥਿ ਨ ਪਾਈਅਹਿ ਫਿਰਿ ਨਾਹੀ ਮਰਣੇ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਆਇਆ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸੁ ਤਿਸੈ ਹੀ ਜਰਣੇ॥
ਬਾਣੀ ਉਚਰਹਿ ਸਾਧ ਜਨ ਅਮਿਉ ਚਲਹਿ ਝਰਣੇ॥
ਪੇਖਿ ਦਰਸਨੁ ਨਾਨਕੁ ਜੀਵਿਆ
ਮਨ ਅੰਦਰਿ ਧਰਣੇ॥ ਅੰਗ - 320**

ਸੋ ਐਸੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ -

**ਸਾਧ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ॥
ਜੇਤਾ ਸੁਨਹਿ ਤੇਤਾ ਬਖਿਆਨਹਿ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਤੇ ਦੂਰਿ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ ਰਹੀ ਭਰਪੂਰਿ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਾ ਨਾਹੀ ਅੰਤ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਦਾ ਬੇਅੰਤ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਉਚ ਤੇ ਉਚੀ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਮੂਚ ਤੇ ਮੂਚੀ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਾਧ ਬਨਿ ਆਈ॥
ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ॥**

ਅੰਗ - 272

ਸੋ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ, ਜਿਥੇ ਸਦਾ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਝਰਨੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ਉਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਿਆਂ ਆਦਮੀ ਹਉਮੈ ਦੇ ਕਰੜੇ ਬੰਧਨਾਂ 'ਚੋਂ ਛੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਤਿਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਿਆ ਗਣੀ
ਜਿਨੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਧਾ॥
ਸਾਧਾ ਸਰਣੀ ਜੋ ਪਵੈ ਸੁ ਛੁਟੈ ਬਧਾ॥
ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਅਬਿਨਾਸੀਐ ਜੋਨਿ ਗਰਭਿ ਨ ਦਧਾ॥
ਗੁਰੁ ਭੋਟਿਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਹਰਿ ਪੜਿ ਬੁਝਿ ਸਮਧਾ॥
ਨਾਨਕ ਪਾਇਆ ਸੋ ਧਣੀ ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਗਧਾ॥**

ਅੰਗ- 320

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਵਿਚ ਚਲਣ ਦਾ ਬਲ ਬਖਸ਼ਣ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ,
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ।

*****

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-11)

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ) ਇਕ ਸਾਖੀ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਰਾਜਾ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਬਾਹਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਲਈ ਉਸ ਨੇ। ਹੋਸ਼ ਗਵਾ ਲਏ ਆਪਣੇ। ਜਦੋਂ ਏਧਰਲੀਆਂ-ਓਧਰਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਕਮਲਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਮੀਰਾਂ-ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਬੱਘੀ 'ਚ ਬਿਠਾਲ ਲਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਲਾਂ 'ਚ ਲੈ ਚੱਲੀਏ। ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਹੋਏਗੀ। ਕਦੇ ਕੁਛ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਕੁਛ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਹਿਲਾਂ 'ਚ ਆਇਆ, ਅਜੇ ਵੀ ਨਸ਼ਾ ਬੜੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਸਿਪਾਹੀ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਬੱਘੀ ਨੂੰ ਚੈਲੰਜ ਕਰਿਆ ਤੇ ਕੁਆਟਰ ਸਾਈਨ ਪੁੱਛਿਆ। ਇਹਨੇ ਉਹਦੇ ਵਲ ਨੂੰ ਘੂਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਥੱਲੇ ਉਤਰ ਆਇਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਰਾਈਫਲ, ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਵਰਦੀ। ਅਮੀਰ-ਵਜ਼ੀਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਓਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਕੋਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ। ਅਖੀਰ ਜਦੋਂ ਜਿੱਦ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਈਫਲ ਉਹਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਫੜਾ ਦਿਤੀ। ਪੱਟੀਆਂ ਲੱਤਾਂ 'ਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤੀਆਂ। ਵੰਡੋਲੀਅਰ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਵਰਦੀ ਪਾ ਦਿਤੀ ਸਿਪਾਹੀ ਵਾਲੀ। ਬੀਟ ਦਸ ਦਿਤੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਏਥੋਂ ਦੀ ਏਥੇ ਤਕ ਘੁੰਮੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਘੁੰਮਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਿਵੇਂ ਸਿਪਾਹੀ ਘੁੰਮਦੇ ਸੀ। ਅਮੀਰ-ਵਜ਼ੀਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਲੁੱਕ ਕੇ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਕਿ ਜਦ ਹੋਸ਼ ਆਏਗੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਮਿਲ ਲਵਾਂਗੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਘੁੰਮਦੇ-ਘੁੰਮਦੇ ਨੂੰ ਇਹਨੂੰ ਜਦ ਹੋਸ਼ ਆਈ, 2 ਘੰਟੇ ਬੀਤ ਗਏ। ਆਪਣੀ ਵਰਦੀ ਵਲ ਦੇਖਣ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਆਹ ਵੰਡੋਲੀਅਰ ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਗਲ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਆਹ ਮੇਰੀ ਵਰਦੀ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਵਾਲੀ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਪਾਹੀ ਹੀ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਬੂਟਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਏਧਰ ਵਰਦੀ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਆ ਗਏ ਉਹ। ਆ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ, ਪੁੱਛਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਆਹ ਵਰਦੀ ਮੇਰੇ ਕਿਵੇਂ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ, ਹਜ਼ੂਰ! ਮਹਿਲਾਂ 'ਚ ਚੱਲੇ। ਉਥੇ ਦੱਸਾਂਗੇ। ਸੋ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਹਿਲਾਂ 'ਚ ਚਲੇ ਗਏ, ਵਰਦੀ ਲੁਹਾ ਲਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਗੱਲ ਕੀ ਹੋਈ ਸੀ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਨੇ ਐਨਾ ਨਸ਼ਾ ਪੀ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ। ਆਪ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸਿਪਾਹੀ ਆ ਗਿਆ, ਆਪ ਦੇ ਉਤੇ ਅਧਿਆਸ ਹੋ ਗਿਆ ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ, ਆਭਾਸ ਪੈਣ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਸਿਪਾਹੀ ਬਣ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਬੈਠੇ ਉਡੀਕਦੇ ਰਹੇ ਕਿਉਂਕਿ

ਤੁਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੋਈ ਗੱਲ। ਹੁਣ ਆਪ ਨੂੰ ਜਦ ਹੋਸ਼ ਪਰਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆ ਗਏ, ਹੁਣ ਵਰਦੀ ਲਾਹ ਦਿਓ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਹੀ ਲਿਬਾਸ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਓ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਜੀਵ ਹੈ, ਆਤਮ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ। ਇਹਨੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਪੀ ਲਿਆ। ਮਾਇਆ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਪੀ ਕੇ ਨਿਮਾਣਾ-ਨਿਤਾਣਾ ਜੀਵ ਬਣ ਗਿਆ, ਆਤਮ ਪਦ ਤੋਂ ਗਿਰ ਗਿਆ। ਗਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਨੇ ਇਥੇ ਪਸਾਰਾ ਪਸਾਰ ਲਿਆ, ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਜਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਜਾਗਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ-

ਹਉਮੈ ਮੇਰਾ ਜਾਤਿ ਹੈ ..... ਅੰਗ - 429

ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਜਾਤ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਭਾਵ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, I am, (ਮੈਂ ਹਾਂ) ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਮੇਰਾ' ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਮੇਰੇ ਮਕਾਨ, ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ, ਮੇਰੀਆਂ ਧੀਆਂ, ਮੇਰਾ ਪਰਿਵਾਰ, ਮੇਰਾ ਅਹੁਦਾ। ਮੈਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ, ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਹਉਮੈ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਫੇਰ ਤਮੋ ਗੁਣੀ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਗੁਣ ਨੇ ਉਹ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ -

.....ਅਤਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥

ਅੰਗ - 429

ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਾਤ ਜਾਵੇ ਕਿਵੇਂ, ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ, ਅਸੀਂ ਫਸ ਗਏ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - 466

ਜੇ ਨਾਮ ਇਹ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਤਾ ਜਾਤਿ ਜਾਇ..... ॥

ਅੰਗ - 429

ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਮਰ ਜਾਵੇ, ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਬੁੱਝ ਲਵੇ, ਇਹ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਅਸੀਂ ਸਰੀਰ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦੀ ਦੇਹ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਚਾਹੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰੀ ਜਾਓ। ਕੋਈ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦੀ ਦੇਹ ਤੋਂ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਜਾਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ,

ਜੇ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਆਤਮਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ -

**ਏਕੋ ਏਕੁ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਈ ਹਉਮੈ ਗਰਬੁ ਵਿਆਪੈ ॥
ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਏਕੁ ਪਛਾਣੈ
ਇਉ ਘਰੁ ਮਹਲੁ ਸਿਵਾਪੈ ॥ ਅੰਗ - 930**

ਜੇ ਪਛਾਣ ਆ ਜਾਵੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ, ਤਾਂ, ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਕਹਿਣ ਕਹਾਉਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਇਹ ਜਾਂਦੀ ਹਉਮੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਮਰੇ, ਤਾਂ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਇਹਦਾ ਜੋਤੀ। ਪਰਮ ਆਪਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਸ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

**.....ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲੈ ਭਗਵਾਨੁ ॥ 2 ॥
ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਹਮਾਰਾ ॥
ਅੰਗ - 429**

ਜਿਹਨੇ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਕਰ ਲਿਆ, ਉਹਦਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੈ -

**ਨਾਮੁ ਨਵੈ ਨਿਧਿ ਪਾਇਆ ਭਰੇ ਅਖੁਟ ਭੰਡਾਰਾ ॥
ਅੰਗ - 429**

ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਹਿੰਦੇ -

**ਆਵਹਿ ਇਸੁ ਰਾਸੀ ਕੇ ਵਾਪਾਰੀਏ ਜਿਨਾ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰਾ
॥ ਅੰਗ - 429**

ਨਾਮ ਧਨ ਖੱਟਣ ਵਾਸਤੇ, ਵਪਾਰੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਸੰਗਤ ਦੇ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ -

ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਸੈ ਧਨੁ ਪਾਏ ..... ॥ ਅੰਗ - 429

ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਹੋਵੇ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਇਸ ਧਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਤਿਨਾ ਅੰਤਰਿ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਾ ॥ ਅੰਗ- 429

ਅੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਵੀਚਾਰ ਚੱਲ ਕੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਆਪ ਹੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ -

**ਭਗਤੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਨੀ ਮਨਮੁਖ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥
ਅੰਗ - 429**

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਅਹੰਕਾਰੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ -

**ਪੁਰਹੁ ਆਪਿ ਖੁਆਇਅਨੁ ਜੁਐ ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ ॥
ਅੰਗ - 429**

ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਪੁੱਠਾ ਲੇਖ ਉਹਦੇ ਮੱਥੇ 'ਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਕਰਮ ਭੋਗਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਅਜੇ ਉਹਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਸੰਗਤ 'ਚ ਆ ਕੇ ਬੈਠੇ ਤੇ ਸੰਗਤ 'ਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਾਤਿ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਸੋਚੇ। ਸੋ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਦੀ

ਬਿਰਤੀ ਹੈ, ਪਹਿਲੀ, ਦੂਜੀ, ਚੌਥੀ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਸੰਗਤ 'ਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਭਗਤੀ ਹੈ, ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਉਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਹ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਿਆਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਨੌਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਹੈ - ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ, ਸਿਮਰਨ ਭਗਤੀ, ਸਰਵਣ ਭਗਤੀ, ਨਮਸਕਾਰ ਭਗਤੀ, ਪਾਦ ਸੇਵਨ ਭਗਤੀ, ਅਰਚਣ ਭਗਤੀ, ਸਖਾ ਭਾਵ ਭਗਤੀ, ਪਤੀਵਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਾਂਗੂੰ ਭਗਤੀ, ਦਾਸ ਤੇ ਮਾਲਕ ਵਾਲੀ ਭਗਤੀ, ਇਹਨੂੰ ਫਲ ਪਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤੀ ਜਦੋਂ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਹੈ -

**ਸਾਚੁ ਕਹੈ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ ਜਿਨਿ
ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ।**

ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਆਪਣਾ-ਆਪਾ ਗਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਉਹਦੇ 'ਚ ਰਹਿੰਦੀ, ਘਿਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਪਰਾ ਭਗਤੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਮੈ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ॥ ਅੰਗ - 827

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਪਰਾ ਭਗਤੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਰ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਨਾ ਤੂੰ ਹੈਂ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਹੋਰ ਦੂਸਰਾ ਹੈ ਨਹੀਂ।

**ਜੀਅ ਜੰਤ ਕੇ ਠਾਕੁਰਾ ਆਪੇ ਵਰਤਣਹਾਰ ॥
ਨਾਨਕ ਏਕੋ ਪਸਰਿਆ ਦੂਜਾ ਕਹ ਦ੍ਰਿਸਟਾਰ ॥
ਅੰਗ - 292**

ਕਹਿੰਦੇ, ਦੂਜਾ ਕੀਹਨੂੰ ਕਹੀਏ, ਆਪੇ ਹੀ ਪਸਰਿਆ ਹੈ -

**ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ ॥
ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ ॥**

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਸੋ ਪਿਆਰ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਬਿਨਾਂ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਪਿਆਰੇ ਭਗਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਜਦੋਂ ਤਕ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਾ ਸਰਵਣ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਖੁਸ਼ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਮੂੰਹ ਦੇ ਨਾਲ ਗਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਦਰਲਾ ਜੇ ਨਹੀਂ ਭਿੱਜਦਾ, ਅੰਦਰਲਾ ਜੇ ਉਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ, ਰਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਿਆਰ ਤਰਬਾਂ (vibration) ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਓਪਰੀ ਚੀਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਕਹਾਉਂਦੀ। ਪਿਆਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ -

**ਬਿਨੁ ਪਿਆਰੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵਈ
ਨਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ਸਰੀਰਿ ॥**

ਪ੍ਰੇਮ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਈਐ ਗੁਰ ਭਗਤੀ ਮਨ ਧੀਰਿ ॥

ਅੰਗ - 429

ਪ੍ਰੇਮ ਆ ਜਾਏ ਫੇਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਹਉਮੈ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

**ਜਿਸ ਨੇ ਭਗਤਿ ਕਰਾਏ ਸੇ ਕਰੇ ਗੁਰ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰਿ ॥
ਹਿਰਦੈ ਏਕੈ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਹਉਮੈ ਦੁਬਿਧਾ ਮਾਰਿ ॥**

ਅੰਗ - 429

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤ ਸੁਣ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਆਪ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲ ਨੂੰ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਦੇ ਵਿਚ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਟਹਿਲ ਰਹੇ ਨੇ। ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਇਕ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰ ਲਈ, ਦੂਸਰੀ, ਦੂਸਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਅੱਗੇ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਕ ਕੋਈ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਬੰਦਾ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੈਠਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਵਸਤੂ ਹੇਠਾਂ ਵਿਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਚੌਂਕੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਹੈ ਤੇ ਚੰਦਨ ਘਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਇਕ ਘੰਟਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕੁਛ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਤਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਜੇ ਇਹ ਕੋਈ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਣਗੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਧਨ ਵੀ ਦੇਣਗੇ। ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਨੂੰ ਵੀ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਉਹਦੇ ਖਿਆਲ ਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਪੈਸੇ ਵਲ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੈ, ਘਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤਵ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਅੱਖ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇੜੇ-ਨੇੜੇ ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਲ ਨੂੰ ਆ ਜਾਣਗੇ। ਲੇਕਿਨ ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਕਿ ਬਗਲੇ ਵਾਂਗਣ ਧਿਆਨ ਲਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਅੰਦਰ ਬਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਅੰਦਰੋਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਣ, ਆ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਓਪਰੀ ਜਿਹੀ ਨਿਗ੍ਰਾ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਬਾਅਦ ਆਪ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਈਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਮੈਂ ਰੱਖੀਂ ਬੈਠਾ ਹਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ। ਮੈਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਾਂ, ਇਹ ਖੱਤਰੀ ਨੇ ਜਾਤ ਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਮੇਰਾ ਆ ਕੇ ਕੋਈ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਰਾਂ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਤਿਲਕ ਲਾਏ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਪੂਰਾ ਰੂਪ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਦੇਖ ਕੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ

ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਕੇ ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ ਆਏ, ਬੜੇ ਭਾਵ ਗਲਤ ਚਲ ਰਹੇ ਨੇ ਅੰਦਰ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਦਸਦੇ ਹੋਣੇ ਨੇ, ਐਨੇ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਐਵੇਂ ਹੀ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਤਾਂ ਦਸਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ, ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਬਾਰੇ ਬਚਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਉਣ, ਆ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ। ਕੁਛ ਭੇਟਾ ਕਰਨ, ਕੁਛ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਦੇਣ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਲੰਘਣ ਲੱਗੇ, ਕੋਲ ਦੀ ਆਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਓਪਰ ਨੂੰ ਹੋ ਲਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਚਿਤਵੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਪਦੇਸ਼ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਲੇਕਿਨ ਆਪ ਬਿਲਕੁਲ ਕੋਰਾ ਸੀ, ਮਾਇਆ ਚਿਤਵ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਗਲੇ ਵਾਂਗੂੰ ਸਮਾਧੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ, ਪਾਖੰਡ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦਿਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ। ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਠਾਕੁਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜਦ ਨਜ਼ਦੀਕ ਆਏ, ਇਹਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਗੇ। ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਵੀ ਨਮਸਕਾਰ ਨਾ ਕਰੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਉਹਦੇ ਵਲ ਬੜੀ ਦਰਦਭਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮਿਹਨਤਾਂ ਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਬਿਰਥਾ ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹਦਾ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ, ਪੂਜਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਖੁੰਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਗੱਲ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਬਿਨਾਂ ਸਮਝ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ritual (ਰੀਤਾਂ) ਦੇ ਨਾਲ ਤਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਹਦੇ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ -

**ਧਾਰਨਾ - ਦਿੰਦੈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼,
ਕਾਹਤੋਂ ਆਪ ਕਮਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ।**

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਉਹਨੂੰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੇਖ ਕੇ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ -

ਮੁਖ ਤੇ ਪੜਤਾ ਟੀਕਾ ਸਹਿਤ ॥ ਅੰਗ - 887

ਐ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇਵਤਾ! ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈਂ, ਟੀਕਾ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ-

ਹਿਰਦੈ ਰਾਮੁ ਨਹੀ ਪੁਰਨ ਰਹਤ ॥ ਅੰਗ - 887

ਉਹਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਤੂੰ ਆਪ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਅਲੰਕਾਰ ਬਣਾ-ਬਣਾ ਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈਂ ਪਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਉਤੇ ਤਾਂ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ, ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਰਾਗੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੁਖੀ ਆਇਆ, ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਹੀ ਬੋਲ ਪਿਆ, ਬੇਅਦਬੀ ਸੀ, ਵਿਚਾਲੇ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਲੈਅ ਤੋੜਨੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਲੁੱਟਿਆ ਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਘਰ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਗਹਿਣੇ, ਮਿਹਨਤ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਜਿੰਨੀ

ਮੈਂ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮੇਰਾ ਤਾਲਾ ਭੰਨ ਕੇ ਸਭ ਚੋਰੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਨਾ ਤੂੰ ਦੀਵਾਨ 'ਚ ਬਹਿ ਜਾ, ਕਹਿੰਦੇ, ਕਹੀ ਇਥੇ ਹੀ ਹੈ। ਰਾਗੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰ ਬਿੜਕਣ ਲਗ ਗਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸੁਰ ਬਿੜਕਦੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ। ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ, ਸੰਗਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਦੁਖੀ ਆਇਆ ਸੀ, ਇਹਨੇ ਫਰਿਆਦ ਕਰੀ, ਆਪ ਨੇ ਐਨੀਓਂ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿਤੀ ਕਿ ਕਹੀ ਇਥੇ ਹੀ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਇਕ ਲੋਕ ਗਾਥਾ ਹੈ। ਇਕ ਕੋਈ ਚੌਧਰੀ ਸੀ ਪਿੰਡ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਬੜੇ ਅਖਤਿਆਰ ਸੀ ਉਹਦੇ ਕੋਲ। ਉਹਦੀ ਕਹੀ ਗੁਆਚ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਭਰਾਈ ਸੀ, ਢੋਲ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਚ ਵੰਡੋਰਾ ਦੇ-ਦੇ, ਨਾਲੇ ਕਹਿ ਦੇ ਕਿ ਜਿਹਦੇ ਘਰੋਂ ਕਹੀ ਨਿਕਲੀ, ਉਹਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਜੁਰਮਾਨਾ ਹੋਏਗਾ ਤੇ ਮਾਰ ਵੀ ਪਏਗੀ। ਵੰਡੋਰਾ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾ ਹਾਂ ਕਰੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੋਰੀ ਰੱਖ ਦਿਓ, ਅਸੀਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂਗੇ, ਫਲਾਣੇ ਥਾਂ ਰੱਖ ਆਓ ਜਾ ਕੇ। ਕਹੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾ ਰੱਖੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੌਧਰੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤਲਾਸ਼ੀ ਕਰੋ। ਵੰਡੋਰੇ ਵਾਲਾ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਲਾਸ਼ੀ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਭ ਦੀ ਨਾਲ ਹੋ ਕੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਵੰਡੋਰਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਹੋਈ, ਕਹੀ ਫੇਰ ਵੀ ਨਾ ਨਿਕਲੀ। ਅਖੀਰ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਕੋਈ ਰਹਿ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਹਾਡਾ ਵੰਡੋਰਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਦੇ ਘਰ ਵੀ ਦੇਖੋ, ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ ਗਏ ਤਾਂ ਕਹੀ ਉਹਦੇ ਘਰ ਪਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਗੱਲ ਹੈ ਭਾਈ। ਵੰਡੋਰਾ ਤਾਂ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਪਰ ਕਹੀ ਇਥੇ ਹੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਅਜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਸਮਝੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸਮਝਣਾ ਕੀ ਹੈ, ਦੇ-ਚਾਰ ਸਿੰਘ ਜਾਓ, ਜਾ ਕੇ ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਰਾਗੀ ਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਰੰਕ ਖੋਲ੍ਹੋ ਉਥੇ ਪਏ ਨੇ ਗਹਿਣੇ ਸਾਰੇ। ਟਰੰਕ ਫਰੋਲ ਲਏ ਤੇ ਗਹਿਣੇ ਨਿਕਲ ਆਏ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਇਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਉਹ ਰਹਿਤ ਆਪ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਗਾਉਂਦਾ ਹੀ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹਦੀ। ਰਹਿਤ ਉਹਦੀ ਵਿਪਰੀਤ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਇਕ ਆਰਟ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇੰਗਲੈਂਡ 'ਚ ਵੁਲਵਰਹੈਂਪਟਨ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜੀ ਸਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਹੈ, ਇਹ ਪੱਬ 'ਚ ਜਾ ਕੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਾ ਹੈ। ਹੈ ਬੜਾ ਵਧੀਆ, ਕਥਾ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬੋਲ ਬੜਾ ਰਸੀਲਾ ਹੈ ਤੇ ਡਿਊਟੀ ਦਾ ਬੜਾ ਪੱਕਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਤੋਂ ਹਟਦਾ

ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸ਼ਰਾਬੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਕ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਮੇਟੀ 'ਚ ਉਹਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਦੇਖੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਸਾਧੂ-ਸੰਤ ਤਾਂ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ, ਕਰਮਚਾਰੀ ਮੰਨਦੇ ਓ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਓ, ਤੁਸੀਂ ਫੈਕਟਰੀਆਂ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਓ, ਮੈਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ 'ਚ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀ ਵੀ ਨਿਜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਵੀ ਨਿਜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਓ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਛ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਡਿਊਟੀ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਨੌਕਰੀ ਹੈ।

ਸੋ ਸਾਪਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਵਖਰੇਵਾਂ ਹੈ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਕਹੇ ਉਹ ਕਮਾਓ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ - **'ਮੁਖ ਤੇ ਪੜਤਾ ਟੀਕਾ ਸਹਿਤ ॥ ਹਿਰਦੈ ਰਾਮੁ ਨਹੀ ਪੂਰਨ ਰਹਤ ॥'** ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਉਹ ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਤੂੰ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਦਸਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ। ਉਹਦੇ 'ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ -

ਉਪਦੇਸੁ ਕਰੇ ਕਰਿ ਲੋਕ ਫਿੜਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - 887

ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਕਿ ਦੇਖਿਓ, ਆਹ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਿਓ। ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਲੋਚਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭਗਤ ਜੀ! ਤੂੰ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਉਦੋਂ ਦਾ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਆ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕੇ, ਮੇਰੀ ਜਾਤ ਉੱਚੀ ਹੈ, ਇਹ ਕੁਛ ਪੈਸੇ ਦੇਵੇ, ਇਹ ਹੁਣ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਤੇਰੀ ਰਹਿਤ ਹੈ -

ਉਪਦੇਸੁ ਕਰੇ ਕਰਿ ਲੋਕ ਫਿੜਾਵੈ ॥

ਅਪਨਾ ਕਹਿਆ ਆਪਿ ਨ ਕਮਾਵੈ ॥ 1 ॥

ਪੰਡਿਤ ਬੇਦੁ ਬੀਚਾਰਿ ਪੰਡਿਤ ॥

ਮਨ ਕਾ ਕ੍ਰੋਧੁ ਨਿਵਾਰਿ ਪੰਡਿਤ ॥

ਅੰਗ - 887

ਕਾਹਨੂੰ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਇਸ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਨਿਵਾਰ ਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਨਾ ਰੱਖ। ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਟੀਕਾ ਕੱਢ-ਕੱਢ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਚੰਡਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਦੇਖ, ਤੂੰ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਤਾਂ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਜੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਆ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਬੰਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਜੁੜਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਦੋ ਬਚਨ ਵੀ ਸੁਣਾ ਦੇਵੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ -

ਤੈ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿ ਆਖੈ

**ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਦੀਜੈ ॥
ਸੀਸੁ ਵਢੇ ਕਰਿ ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ ਵਿਣੁ ਸਿਰ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ॥**
ਅੰਗ - 558

ਤੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਤਾਂ ਜੁੜਿਆ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇਰਾ ਮਨ ਪੈਸੇ ਵਾਸਤੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਮਨ ਮਾਰਦਾ ਉਡਾਰੀਆਂ ਤੇਰਾ,
ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਪਿਆ ਰਹਿ ਗਿਆ।**

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇਵਤਾ! ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਵਲ ਨੂੰ ਆ ਰਹੇ ਸੀ ਤੇ ਤੂੰ ਚੰਦਨ ਤਾਂ ਘਸਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪੂਜਾ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਸੋਚਦਾ ਕੀ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਆਵੇ, ਮੱਥਾ ਟੇਕੇ, ਕੁਛ ਪੈਸੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕੇ। ਇਹ ਖੱਤਰੀ ਹੈ ਮੈਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਾਂ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਜਾਤ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੇ। ਜੇ ਮੈਂ ਇਥੇ ਨਾ ਬੈਠਦਾ, ਓਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠਦਾ, ਓਧਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਮੱਥੇ ਟੇਕ-ਟੇਕ ਕੇ ਜਾਣੇ ਸੀ ਤੇ ਕੁਛ ਪੈਸੇ ਹੋ ਗੀ ਜਾਂਦੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰਾ ਮਨ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ -

**ਆਗੈ ਰਾਖਿਓ ਸਾਲ ਗਿਰਾਮੁ ॥
ਮਨੁ ਕੀਨੋ ਦਹ ਦਿਸ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ ॥** ਅੰਗ - 888

ਦੱਸਾਂ ਦਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਫੁਰਨਾ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਦਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੱਥ ਤੇਰਾ ਮਣਕਿਆਂ ਦੇ ਉਤੇ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਰਾਮ-ਰਾਮ ਕਰੀਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਗੱਲ ਬਣਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੱਥ ਮਾਲਾ ਫੇਰਦੇ ਨੇ, ਤੇਰਾ ਮਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਾਲਾ ਫੇਰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

**ਧਾਰਨਾ- ਫੁਰਨਾ ਮਾਇਆ ਦਾ ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਲਾ ਫੇਰਦੇ,
ਭਵਜਲ ਕਿਵੇਂ ਪਾਰ ਲੰਘੇਗਾ।**

ਪੰਡਤ ਜੀ! ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਮਾਲਾ ਘੁੰਮ ਰਹੀ ਹੈ। ਰੁਦਰਾਖਸ਼ ਦੇ ਮਣਕੇ ਤੇ ਮਣਕਾ ਠਹਿਕ-ਠਹਿਕ ਕੇ ਵੱਜਦਾ, ਉਥੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਹੱਥ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਤੇਰਾ ਮਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਤੇਰਾ ਮਨ ਤਾਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ -

**ਖਟੁ ਕਰਮਾ ਅਰੁ ਆਸਣੁ ਧੋਤੀ ॥
ਭਾਗਿਠਿ ਗ੍ਰਿਹਿ ਪੜੈ ਨਿਤ ਪੋਥੀ ॥** ਅੰਗ - 888

ਰੋਜ਼ ਪੋਥੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈਂ, ਛੇਈਂ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਆਸਣ ਵੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਵਸਤਰ ਵੀ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈਂ -

ਮਾਲਾ ਫੇਰੇ ਮੰਗੇ ਬਿਭੂਤ ॥ ਅੰਗ - 888

ਫੇਰਦਾ ਤੂੰ ਮਾਲਾ ਹੈ, ਪਰ ਬਿਭੂਤੀ ਮੰਗੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਸੇ ਮਿਲ ਗਏ ਤਾਂ ਗਊ ਲਵਾਂਗੇ, ਗਊ ਦਾ ਦੁੱਧ ਪੀਵਾਂਗੇ, ਗਊ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਸਤੇ, ਕੋਠੇ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਪੈਸੇ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੋਚਦਾ ਹੈਂ। ਮਾਲਾ ਫੇਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਲੋਕ ਸਭ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਭਜਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੋਇ ਨ ਤਰਿਓ ਮੀਤ ॥ ਅੰਗ - 888

ਕਹਿੰਦੇ, ਏਸ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤਰਦਾ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਓਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣ ਰਿਹਾ, ਜਿਹੜਾ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੰਡਤ ਤਾਂ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤਿੰਨੋਂ ਗੁਣਾਂ - ਰਜੇ ਗੁਣ, ਤਮੇ ਗੁਣ, ਸਤੋ ਗੁਣ ਦੀ ਪੰਡ ਲਾਹ ਕੇ ਮਾਰੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਦਿਤਾ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇ ਅਰਜਨ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਰਜਨ! ਜਿਹੜੀ ਮੇਰੀ ਤਿੰਨ ਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਹੈ, ਰਜੇ ਗੁਣ, ਤਮੇ ਗੁਣ ਤੇ ਸਤੋ ਗੁਣ। ਮੈਂ ਇਹਦੇ ਓਹਲੇ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ ਵਿਚ ਬੋਲਦੇ ਸੀ, ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ, ਤਰਕ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵ ਭਾਵ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸੀ। ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੁੰਦਾ, ਜੋਤ ਜਿਹੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਹੇ ਅਰਜਨ! ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਮੇਰੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ ਇਹ। ਇਹਦੇ ਉਹਲੇ ਮੈਂ ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆਂ, ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੇ ਭੁੱਲੇ ਪਏ ਨੇ। ਅਰਜਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਰਜਨ ਤੂੰ ਵੀ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ। ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਮਹਾਰਾਜ, ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਨੂੰ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਏਂਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਰਹਿਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅਰਜਨ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਐਸੀ ਵੀ ਗੱਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਕੁਛ ਜਨਮ ਪਾ ਕੇ, ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ 'ਚੋਂ ਆ ਕੇ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਨੇ ਭੁੱਲਣਾ ਹੀ ਭੁੱਲਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਇਥੇ ਹੁਣੇ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਹੱਠ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਫੇਰ ਇਹ ਗੱਲ ਚੱਲ ਪਈ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਿਰਫ ਮਨ ਦਾ ਫਿਰਨਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਦਿਮਾਗ ਹੈ ਜੇ ਇਹਦੇ 'ਚ ਉਲਟਾ ਅਧਿਆਸ ਹੋ ਜਾਏ, ਉਹੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਉਹ। ਉਹ ਗੱਲ ਕਿਉਂਕਿ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਪੇਂਜਾ ਸੀ, ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਰਜਾਈ

ਬਣਵਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਹਰਿਦੁਆਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵੇਲੇ। ਸਰਦੀਆਂ ਰਜਾਈ 'ਚ ਕੱਟ ਕੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੁੱਕਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ, ਜਿਹੜਾ ਨੇੜੇ ਹੋਣਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣੀ। ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਫੇਰ ਉਸ ਪੇਂਜੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਲੈ ਬਣੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਇਕ ਰਜਾਈ ਬਣਾ ਦੋ।

ਇਕ ਦਿਨ ਉਹਨੂੰ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ, ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਮਹਾਤਮਾ ਆਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਏ ਪੇਂਜੇ! ਐਤਕੀਂ ਬੜੇ ਸਾਧੂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ ਹਰਿਦੁਆਰ 'ਚ ਤੇ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਹ ਗੱਡੇ ਰੂੰ ਦੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਰੂੰ ਪਿੰਜਾਉਣੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਪੰਜਾਹ ਗੱਡੇ ਰੂੰ ਦੀਆਂ ਰਜਾਈਆਂ ਭਰਾਉਣੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਪੈਸਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਮਿਹਨਤ ਮੁਫਤ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ। ਸੁਪਨੇ 'ਚ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਭੁੱਖਾ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਪੰਜਾਹ ਗੱਡੇ ਮੈਂ ਕਦੇ ਪਿੰਜੇ। ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਉਤੇ ਅਸਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਜਾਗ ਆ ਗਈ। ਜਾਗਿਆ ਹੋਇਆ ਵੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪੰਜਾਹ ਗੱਡੇ ਕਿਵੇਂ ਪਿੰਜ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਰਜਾਈਆਂ ਭਰ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਭੁੱਖਾ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਇਹੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਰੂੰ ਪਿੰਜਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕਿ ਮੈਂ ਪੰਜਾਹ ਗੱਡੇ ਕਿਵੇਂ ਪਿੰਜਾਂਗਾ। ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਘਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨਾ ਕਿਤੇ ਮੈਨੂੰ ਫੜ ਲੈਣ। ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਨਾ ਕਰਾਉਣ ਲੱਗ ਜਾਣ, ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ। ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਤਮਾ ਆਏ, ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪੇਂਜਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ। ਲੋਕ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹਦਾ ਤਾਂ ਦਿਮਾਗ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕਹਿੰਦੇ, "ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਿਆ?"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ, ਕਿ ਮੈਂ 50 ਗੱਡੇ ਨਹੀਂ ਰੂੰ ਦੇ ਪਿੰਜਣੇ। ਮੈਂ ਮੁਫਤ ਰਜਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਭਰਨੀਆਂ, ਮੇਰਾ ਟੱਬਰ ਭੁੱਖਾ ਮਰ ਜਾਏਗਾ।"

ਮਹਾਤਮਾ ਸਮਝ ਗਏ ਕਿ ਕੋਈ ਗਹਿਰਾ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ। ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਉਹਦਾ ਅਸਰ ਇਹਦੇ ਦਿਮਾਗ 'ਤੇ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਹਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਹਦਾ ਦਿਮਾਗ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਪੇਂਜਾ ਹੈ ਕਿੱਥੇ? ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਸੇ ਪਿੰਡ 'ਚ ਗਲੀਆਂ 'ਚ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਲਿਆਓ ਸਾਡੇ ਕੋਲ। ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ। ਆ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਪਿੰਜ ਦੇਵਾਂਗਾ 50 ਗੱਡੇ। ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ 50 ਗੱਡੇ ਪਿੰਜਾਉਣ ਲੱਗੋ ਓ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਗੱਲ ਸੁਣ, ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਡੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾ ਦਿਤੀ ਰਾਜੇ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬਬੇਰਾ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਗਰੀਬ ਵਿਚਾਰਾ ਕੀ

ਕਰੇਗਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਰਾਜਾ ਮੰਨਿਆ ਨਾ, ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਉਹਨੇ ਪੰਜਾਹ ਗੱਡੇ ਭਰ ਕੇ ਰੂੰ ਦੇ ਭੇਜ ਦਿਤੇ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵੀ ਤੁਰਦੇ ਸੀ, ਦਿਨ ਨੂੰ ਵੀ ਤੁਰਦੇ ਸੀ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੀਵਾ ਰੱਖ ਦਿਤਾ, ਗੱਡੇ ਦੇ ਜੂਲੇ 'ਤੇ, ਹਵਾ ਚਲਦੀ ਸੀ ਬਹੁਤ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਇਆ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਇੱਕ ਗੱਡੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਕਿੰਨੇ ਜਲ ਗਏ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਲ ਗਏ। ਗੱਡੇ ਵੀ ਜਲ ਗਏ, ਰੂੰ ਵੀ ਜਲ ਗਈ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਖਿਆਲ ਬਦਲ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਮੁਫਤ ਰਜਾਈਆਂ ਦੇਣੀਆਂ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਪੁਰਜਾ ਜਿਹੜਾ ਗਲਤ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕਹਿੰਦਾ, ਠੀਕ ਹੈ ਫੇਰ ਤੁਹਾਡੀ ਤਾਂ ਰਜਾਈ ਮੈਂ ਫੇਰ ਮੁਫਤ ਹੀ ਭਰ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਕੰਮ 'ਤੇ ਲੱਗ ਗਿਆ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਅਰਜੁਨ ਐਨੀ ਕੁ ਗੱਲ ਹੈ ਸਾਰੀ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਭੁੱਲਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਪੁਰਜਾ ਖਰਾਬ ਹੈ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ, ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਚੰਗਾ ਜਾਹ, ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਆ, ਅਸੀਂ ਦਾਤਨ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਗੜਵਾ ਲੈ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ, ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਪੈਰ ਰੱਖਿਆ ਇਸਨੇ ਮਾਇਆ ਪਾ ਦਿਤੀ। ਸਮਾਂ ਬਦਲ ਗਿਆ, ਨਾ ਉਥੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ, ਨਾ ਕੁਛ ਹੋਰ। ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸ਼ੇਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨੱਠ ਕੇ ਦਰੱਖਤ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਉਹ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਦੂਸਰਾ ਜਾਨਵਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੱਪ ਚੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਟਾਹਣੇ-ਟਾਹਣੇ 'ਤੇ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਧਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੱਪ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਰਾਤ ਲੰਘ ਗਈ, ਤਿੰਨ ਦਿਨ, ਤਿੰਨ ਰਾਤਾਂ ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਲੰਘ ਗਈਆਂ ਤੇ ਪੱਕਾ ਉਸਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਫਸ ਗਿਆ। ਅਖੀਰ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਜੰਗਲ 'ਚੋਂ, ਰੋਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਓ? ਬੰਦਾ ਕੋਈ ਮਿਲਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਪਰਦੇਸੀ! ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਰੋਂਦਾ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਪਰਦੇਸੀ ਨਹੀਂ ਅਰਜੁਨ ਹਾਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕਿਹੜਾ ਅਰਜੁਨ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੈਂ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਵਾਲਾ ਅਰਜੁਨ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਂ-ਭਾਰਤ ਵਾਲਾ, ਉਹਨੂੰ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਅਰਜੁਨ ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਬਰਫਾਂ 'ਚ

ਗਲ ਗਿਆ ਸੀ, ਪੰਜੇ ਭਰਾ। ਭਜਨ ਕਰਨ ਗਏ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉੱਘ ਸੁੱਘ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜਿਹੜੇ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜ ਧਾਮ ਚਲੇ ਗਏ, ਜੇ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਜਾ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਥਾ ਸੁਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਧਰਮਸਾਲਾ 'ਚ ਲੈ ਗਏ, ਉਥੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਸਾਰੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਕਥਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਦਾ ਲੜਕਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੀ, ਪੋਤਾ, ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜੇ ਦੀ ਤੇ ਜਨਮੇਜੇ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਦੇਖ ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ, ਹੋਏ ਨੂੰ। ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਮੈਂ ਅਰਜਨ ਹਾਂ, ਪਾਗਲ ਹੈਂ ਤੂੰ? ਸੱਕ ਪੈ ਗਿਆ ਆਪਣੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਆਪੇ ਹੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਜਾ ਹੈਗਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਤ, ਜੇ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਤੂੰ ਅਰਜਨ ਨਾ ਕਹੀਂ, ਤੂੰ ਪਰਦੇਸੀ ਕਹਿ ਦੇਵੀਂ ਕਿ ਤੇਰਾ ਨਾਂ ਪਰਦੇਸੀ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਤੱਕ ਗੱਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ, ਰਾਜੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਤੀਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਬਹੁਤ ਹਾਂ ਤੇ ਉਹਦੀ ਕਿਰਿਆ ਦੇਖ ਕੇ ਕਮਾਂਡਰ-ਇਨ-ਚੀਫ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਅਫਸਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਪੁੱਛਿਆ, ਨਾਉਂ ਕੀ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਪਰਦੇਸੀ ਹੈ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਐਸਾ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਇਆ, ਨਾ ਕੋਈ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ, ਨਾ ਕੋਈ ਪੂਜਾ ਪਾਠ, ਜੇ ਕੋਈ ਆ ਕੇ ਭਜਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਰੱਬ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਗਲ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਐਨਾ ਭੁਲਿਆ ਉਹ। ਬਾਲ-ਬੱਚੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ। ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ ਤਾਂ ਐਨਾ ਮੋਹ 'ਚ ਗ੍ਰਸਤ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ, ਜਦ ਉਹ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਜੀਉਣਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਲ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਦਸਤੂਰ ਨਹੀਂ ਬੀਬੀਆਂ ਸਤੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਆਦਮੀ ਤਾਂ ਸਤੀ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਹੋਏ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਦਸਤੂਰ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਇਥੇ ਤਕ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਚਿੱਖਾ ਨੂੰ ਅੱਗ ਨਾ ਲਾਉਣ ਦੇਵੇ, ਮੈਂ ਨਾਲ ਬੈਠਣਾ ਹੈ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਧੇ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਾਹ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ। ਉਧੇ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਹੇ ਅਰਜਨ! ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ? ਕਹਿੰਦਾ, ਕਿਹੜਾ ਅਰਜਨ, ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਹੋਏ ਨੂੰ ਤਾਂ 300 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਕਿਹੜਾ ਭਗਵਾਨ? ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਂ ਨਾ ਲਈਂ, ਐਨਾ ਖਿਲਾਫ ਹੋਇਆ ਕਹਿੰਦਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੀਂ। ਅਖੀਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਆਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਰਜਨ ਤੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਹੁਣੇ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਾਇਆ

ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਪਾਗਲਖਾਨੇ ਤੋਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨੱਠ ਕੇ ਆਇਆ। 300 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਬੱਧਕ ਨੇ ਉਹਦੇ ਬਾਣ ਮਾਰਿਆ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਭੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈਂ। ਮੈਂ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਐਨਾ ਭੁੱਲਿਆ ਮੰਨਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਅਖੀਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਮੂੰਹ ਦੇ ਉਤੇ ਤਮਾਚਾ ਜਿਹਾ ਮਾਰਿਆ, ਮਾਇਆ ਲਾਹ ਦਿਤੀ। ਮਾਇਆ ਲਾਹੀ ਤਾਂ ਰੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਔਰਤ ਕਿੱਥੇ ਗਈ, ਕਿੱਥੇ ਗਈ ਉਹ ਚਿੱਖਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਜਲਣਾ ਹੈ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਰਜਨ! ਤੂੰ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਆ। ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਉਹ ਸਮਾਂ ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਦੇਖਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਰਾਜ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਦਰਬਾਰ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਕ ਸਮਾਂ ਤੈਨੂੰ 300 ਸਾਲ ਅੱਗੇ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ। ਤੂੰ ਉਸ ਮਾਇਆ 'ਚ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਜੇ ਤੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਨਮ ਲਵੇਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇਂ। ਸਚਮੁੱਚ ਹੀ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਭੁਲਣਾ ਸੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। ਸਮਾਂ ਤੇਰਾ ਲੰਘਾਇਆ ਹੈ ਅਸੀਂ, ਤੈਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਚ ਆਦਮੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪੰਡਤ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਚ ਭੁੱਲੇ ਨਾ -

ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇ ॥

ੜੈ ਗੁਣ ਕੀ ਓਸੁ ਉਤਰੀ ਮਾਇ ॥

ਅੰਗ - 888

ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਉਤੋਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ -

ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਜੋ ਮਨੁ ਪਰਬੋਧੈ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਆਤਮ ਮਹਿ ਸੋਧੈ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਾਰੁ ਰਸੁ ਪੀਵੈ ॥

ਉਸੁ ਪੰਡਿਤ ਕੈ ਉਪਦੇਸਿ ਜਗੁ ਜੀਵੈ ॥

ਹਰਿ ਕੀ ਕਥਾ ਹਿਰਦੈ ਬਸਾਵੈ ॥

ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਫਿਰਿ ਜੋਨਿ ਨ ਆਵੈ ॥

ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੁਝੈ ਮੁਲ ॥

ਸੂਖਮ ਮਹਿ ਜਾਨੈ ਅਸਥੁਲੁ ॥

ਅੰਗ- 274

ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਨਾ ਸਾਰਾ, ਇਹ ਸੂਖਮ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ਸਾਰਾ। ਆਪਾਂ ਸਵਾਲ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਇਹਦਾ ਤਾਂ ਅੰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੋਈ, ਸੂਖਮ 'ਚ ਕਿਵੇਂ ਆ ਗਿਆ। ਸੂਖਮ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਹੈ -

**ਸੁਫਲ ਤੇ ਸੁਫਲ ਕਰ ਚੀਨੇ
ਬਿਧਨ ਬਿਧ ਬਤਾਏ ॥**

ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ 10

ਨਾ ਪਸਾਰੇ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ, ਨਾ ਸੂਖਸ਼ਮ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਛੋਟਾ ਹੈ। ਉਹ ਛੋਟੇ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

**ਬਟਕ ਬੀਜ ਮਹਿ ਰਵਿ ਰਹਿਓ
ਜਾ ਕੇ ਤੀਨਿ ਲੋਕ ਬਿਸਥਾਰ ॥ 3 ॥**

ਅੰਗ - 340

ਬੋਹੜ ਦਾ ਬੀਜ ਖਸਖਸ ਦੇ ਦਾਣੇ ਜਿੰਨਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਕਿੱਡਾ ਬੋਹੜ ਦਾ ਦਰਖਤ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਬੀਜ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਸਨੂੰ -

**ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੁਝੈ ਮੂਲ ॥
ਸੁਖਮ ਮਹਿ ਜਾਨੈ ਅਸਥੂਲ ॥
ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਕਉ ਦੇ ਉਪਦੇਸੁ ॥
ਨਾਨਕ ਉਸੁ ਪੰਡਿਤ ਕਉ ਸਦਾ ਅਦੇਸੁ ॥**

ਅੰਗ - 274

ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪੰਡਤ ਜੀ!-

**ਚਤੁਰ ਬੇਦ ਪੁਰਨ ਹਰਿ ਨਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਸ ਕੀ ਸਰਣੀ ਪਾਇ ॥**

ਅੰਗ - 888

ਚਾਰੇ ਵੇਦ ਇਹ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਪੁਰਨ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾ। ਕਿੱਥੇ ਭੁੱਲਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਤੂੰ, ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਮਨ ਤੇਰਾ ਕਿਤੇ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਪੱਥਰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਤੂੰ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕਰੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਟੋਲੂ ਲੈ ਕਿਤੇ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ। ਜਿਹੜਾ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਈਸ਼ਰ ਬੁੱਧੀ ਧਾਰਨ ਕਰ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਮਨੁੱਖ ਬੁੱਧੀ ਨਾ ਧਾਰਨ ਕਰ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਕੋਈ।

**ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂ ਹੈ,
ਨਾਨਕ ਭੇਦ ਨ ਭਾਈ।**

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ 'ਚ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਅਚਾਨਕ ਆਪ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਭਾਈ ਬਾਲਾ! ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਭ੍ਰਮਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸੱਤਾਂ ਦੀਪਾਂ, ਨੌਆਂ ਖੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਨੇ ਸਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੌਤਕ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣੇ ਨੇ, ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ। ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਲਏ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਨੇ, ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ 'ਚ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਉਹ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਸੀਗੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅੱਛਾ ਭਾਈ ਤੂੰ ਵੀ ਸੰਤ ਹੋਇਆ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ!

ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ? ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ 8 ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆ ਗਏ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਕੌਤਕ ਆਪ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਣੇ ਨੇ ਤੇ ਦੇਖੇ ਨੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਨਿਹਚੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਸੀਗੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਅੱਛਾ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹੋਇਆ। ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਖੀਰ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਵੀ ਆਪਣਾ ਨਿਹਚਾ ਦੱਸੋ, ਤਾਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਦੇ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ, ਭਾਵ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਕੋਇਆਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਇਕ-ਇਕ ਹੰਝੂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਤਿਲਕਿਆ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਬੋਲੇ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਗੁਰੂ ਜੋਤੀ, ਆਪ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਜਾਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਾਰਨ ਕਰਿਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤਾਂਹੀ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਗਏ।

ਚਾਰ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ - ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਸੰਤ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਨਿਹਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਸੰਤ ਹੈ। ਤੀਸਰਾ ਨਿਹਚਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਰਗਾ ਹੈ, ਚੌਥਾ ਨਿਹਚਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਸੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜਦ ਸਾਨੂੰ ਨਿਹਚਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ -

**ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਕੁ ਹੈ ਸਭ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥
ਜਿਨ ਕਉ ਪੁਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਸੇਈ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਸਰਣਾਗਤੀ ਮਰੈ ਨ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ 4 ॥**

ਅੰਗ- 53

**ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ਗੁਰ ਸਮਰਥ ਦੇਵ ॥
ਗੁਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਅਪਰੰਪਰ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ॥**

ਅੰਗ - 522

ਗੁਰੂ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ-

ਗੁਰ ਕੇ ਮਾਨਸ ਜਾਨ ਲੇ।

ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਤੇ -

ਤੇ ਨਰ ਕਹੀਐ ਅੰਧ।

ਸਾਡੇ ਹੀ ਲਿਖਾਰੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹੋਏ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਛੁਪਾ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਲਿਖਣ ਲੱਗਿਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸੋਹਣਾ ਮਨੁੱਖ ਜਾਣ ਕੇ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸੋਹਣਾ ਮਨੁੱਖ ਸੀਗਾ, ਸੁਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਸੀਗਾ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਲਿਖਣਗੇ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਡੱਤਣ ਆਏਗੀ, ਉਥੇ ਕਲਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੁਕ ਜਾਏਗੀ, ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦੇ

ਫੇਰ ਕੁਛ। ਕਿਉਂ, ਡਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਦੂਜੇ ਜਿਹੜੇ ਹੋਗੇ ਉਹ ਜਦੋਂ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਤਰਕਾਂ ਕਰਨਗੇ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਉਤੇ ਕਿ ਸ਼ਰਧਾ 'ਚ ਆ ਕੇ ਲਿਖੀ ਹੈ ਇਸਨੇ। ਸ਼ਰਧਾ 'ਚ ਆ ਕੇ ਲਿਖਣਾ ਕੋਈ ਬੁਰੀ ਬਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਰਧਾ 'ਚ ਆ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਕੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਪੜ੍ਹੇਗਾ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਰਧਾ ਲੱਗੇਗੀ, ਜਿਹੜਾ ਖੁਸ਼ਕ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਉਹਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਖੁਸ਼ਕ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਆਏਗਾ, ਐਵੇਂ ਖਾਨਾਪੂਰੀ ਜਿਹੀ ਹੋਏਗੀ। ਸੋ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅੰਨੇ ਨੇ।

ਹੋਆ ਦੁਖੀ ਸੰਸਾਰ ਮੇਂ, ਆਗੇ ਜਨਮ ਕਾ ਫੰਧ।

ਇਥੇ ਦੁਖੀ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਫੰਧਾਂ ਉਹਦੇ ਗਲ 'ਚੋਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇਗਾ।

ਗੁਰ ਕੇ ਮਾਨਸ ਮਾਨਤੇ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਕੇ ਪਾਨ।

ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਜਾਣ ਕੇ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਲੈਂਦੇ ਨੇ -

ਤੇ ਨਰ ਨਰਕੇ ਜਾਏਗੇ, ਜਨਮ ਜਨਮ ਹੋਇ ਸੁਆਨ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਨਰਕ 'ਚ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਜਨਮ-ਜਨਮ ਕੁੱਤੇ ਹੀ ਬਣਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਹਚਾ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪੰਡਤ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਸਮਝ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ? ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਆਹ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਰਣੇ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਪਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਹਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਚੰਦਨ ਘਸਾ ਕੇ ਮੈਂ ਉਤੇ ਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਘੰਟਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ ਮੈਂ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਆਰਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਈ ਅਜੇ ਤੱਕ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਪੰਡਤ ਜੀ! ਤੇਰਾ ਜਿਹੜਾ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਹੈ ਇਹ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੇਰਾ ਨਿਹਚਾ ਜਿਹੜਾ ਉਥੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪੈਸਿਆਂ 'ਚ ਤੇਰੀ ਬਿਰਤੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ ਉਤੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਦਿਖਾਵੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਤੂੰ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾਏਂਗਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਵੀ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਸਾਡਾ ਵੀ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਨੂੰ, ਪਰ ਤੇਰੇ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਵਾਲਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ। ਕਿੱਥੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੁਸੀਂ? ਉਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੋਣਾ, 10-20 ਕਿਲੋ ਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਡਾ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ, ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਜੀਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਠਾਕੁਰ ਹੈ।

ਧਾਰਨਾ - ਠਾਕੁਰ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵਸਦਾ, ਕਰ ਲੈ ਪਛਾਣ ਓਸਦੀ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪੰਡਤ ਜੀ! ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਹੈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਐਸੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਐਸੀ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦੇ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਤੁਹਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਹੈ ਇਹ ਗੰਢਕ ਨਦੀ 'ਚੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੋਲ ਗੰਢਕ ਪਿੰਡ ਹੈ ਉਥੋਂ ਇਹ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੋਂ ਧਾਰੀ ਵਾਲਾ ਵੱਟਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਰੂਪ ਬਾਪ ਲੈਂਦੇ ਓਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ। ਉਹ ਮੁਖੀ ਦੇਵਤਾ ਨੇ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਹੈ -

ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ ॥

ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ ॥ ਅੰਗ- 293

ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਾਂ 'ਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਥਾਂ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜਾ ਚੀਨਦੇ ਓਂ, ਤੁਹਾਡਾ ਤੇ ਸਾਡਾ ਫਰਕ ਹੈ -

ਤੁਮ ਸਿਲਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੁ ਚੀਨਾ।

ਜੋ ਘਟ ਘਟ ਬਯਾਪ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।

ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋਟ ਆਧਾਰਾ।

ਸਭਿ ਮੰਗਤਿ ਕੋ ਦਾਤਾਰਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ 2024

ਸਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਠਾਕੁਰ ਹੈ ਉਹ ਕਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ -

ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੇ ਠਾਕੁਰੁ ਸੁਆਮੀ

ਸਰਬ ਜੀਆ ਕਾ ਦਾਤਾ ਰੇ ॥

ਅੰਗ - 612

ਸਾਰੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਮਹਿਮਾ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਓਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨਹੀਂ ਪਾਈ -

ਧਾਰਨਾ - ਓਹਦਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ,

ਮਹਿਮਾ ਨਾ ਓਹਦੀ ਵੇਦ ਜਾਣਦੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪੰਡਤ ਜੀ! ਉਹ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਠਾਕੁਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੀ ਮਹਿਮਾ -

ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨਹਿ ਬੇਦ ॥

ਬ੍ਰਹਮੇ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ ॥

ਅਵਤਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਅੰਤੁ ॥

ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬੇਅੰਤੁ ॥ 1 ॥

ਅਪਨੀ ਗਤਿ ਆਪਿ ਜਾਨੈ ॥

ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਅਵਰ ਵਖਾਨੈ ॥ 1 ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸੰਕਰਾ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਵ ॥

ਖੋਜਤ ਹਾਰੇ ਦੇਵ ॥

ਦੇਵੀਆ ਨਹੀ ਜਾਨੈ ਮਰਮ ॥

ਸਭ ਉਪਰਿ ਅਲਖ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ॥

ਅੰਗ - 894

ਕਹਿੰਦੇ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਸਾਡਾ ਠਾਕੁਰ ਹੈ, ਐਨਾ ਸਮਰੱਥ

ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਕਿਹਾ। ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ।

**ਪ੍ਰਥਮ ਓਅੰਕਾਰ ਤਿਨ ਕਹਾ,
ਸੋ ਧੁਨ ਪੁਰ ਜਗਤ ਮੇ ਰਹਾ।
ਓਅੰਕਾਰਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਤਪਤਿ ॥
ਓਅੰਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿਨਿ ਚਿਤਿ ॥
ਓਅੰਕਾਰਿ ਸੈਲ ਜੁਗ ਭਏ ॥
ਓਅੰਕਾਰਿ ਬੇਦ ਨਿਰਮਏ ॥**

ਅੰਗ - 930

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਰੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਆਈ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਉਸ ਤੋਂ ਕਾਲ ਅਤੇ ਪੁਲਾੜ (time and space) ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਹੀ ਗਿਆਨ ਆਇਆ ਹੈ ਸਾਰਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਠਾਕੁਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਦ ਠਾਕੁਰ ਕਰਕੇ ਮੰਨੇਂਗਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਲਿਆਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਸਾਰੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੀ -

**ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ ॥
ਤਿਸ ਤੇ ਹੋਏ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ॥**

ਅੰਗ - 3

ਇਸ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕਿ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿਖਾਵੇ ਦੁਨੀਆਂ। ਆਪੇ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਬਚਨ ਦੀ। ਗੁੱਸੇ ਨਾ ਹੋਈਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਮਨ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਕੱਢਣ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਉਹ ਤਾਂ ਐਨਾ ਸਮਰੱਥ ਹੈ।

**ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਕਰੇ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥
ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਏਕੰਕਾਰੁ ॥
ਅਨਿਕ ਕਲਾ ਲਖੀ ਨਹ ਜਾਇ ॥
ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥**

ਅੰਗ - 294

ਕਹਿੰਦੇ, ਐਵੇਂ ਤੂੰ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਪੂਜ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਗਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ। ਕਹਿੰਦੇ ਬਕੇਵਾਂ ਪੱਲੇ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਠਾਕੁਰ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਸਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਸਰਵਣ ਕਰ।

**ਆਠ ਪਹਰ ਉਦਕ ਇਸਨਾਨੀ ॥
ਸਦ ਹੀ ਭੋਗੁ ਲਗਾਇ ਸੁਗਿਆਨੀ ॥
ਬਿਰਥਾ ਕਾਹੁ ਛੋਡੈ ਨਾਹੀ ॥
ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਤਿਸੁ ਲਾਗਹ ਪਾਈ ॥ 1 ॥
ਸਾਲਗਿਰਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਸੇਵਾ ॥**

ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਬੰਦਨ ਦੇਵਾ ॥ 1 ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਘੰਟਾ ਜਾ ਕਾ ਸੁਨੀਐ ਚਹੁ ਕੁੰਟ ॥ ਅੰਗ - 393

ਤੇਰਾ ਘੰਟਾ ਜਿਹੜਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਉਥੇ ਕੁ ਤੱਕ ਹੀ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਘੰਟਾ ਜਦ ਵਜਦਾ ਹੈ, ਕਾਲ ਦਾ ਘੰਟਾ ਚਾਰੇ ਕੁੰਟਾਂ 'ਚ ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਚਦਾ ਉਸ ਤੋਂ -

ਆਸਨੁ ਜਾ ਕਾ ਸਦਾ ਬੈਠੁੰਠ ॥ ਅੰਗ - 393

ਉਹਦਾ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਥਿਰੁ ਆਸਣ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਸਚਖੰਡ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਹਿਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਜਾ ਕਾ ਚਵਰੁ ਸਭੁ ਉਪਰਿ ਝੁਲੈ ॥ ਅੰਗ - 393

ਆਹ ਹਵਾ ਦਾ ਚੌਰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ ਝੁੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਹਦਾ ਚੌਰ ਹੈ।

ਤਾ ਕਾ ਧੁਪੁ ਸਦਾ ਪਰਫੁਲੈ ॥ 2 ॥

ਅੰਗ - 393

ਉਹਦੀ ਜਿਹੜੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਹੈ ਸਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਹਵਾ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਤ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ -

ਘਟਿ ਘਟਿ ਸੰਪਟੁ ਹੈ ਰੇ ਜਾ ਕਾ ॥

ਅੰਗ - 393

ਤੂੰ ਤਾਂ ਡੱਬਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹਦੇ 'ਚ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਇਹ। ਪਰ ਸਾਡਾ ਠਾਕੁਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਡੱਬਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਅਭਗ ਸਭਾ ਸੰਗਿ ਹੈ ਸਾਧਾ ॥ ਅੰਗ - 393

ਉਹਦੀ ਜਿਹੜੀ ਸੰਗਤ ਹੈ, ਉਹ ਕਦੇ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਜਿੱਥੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਉਹਦੀ ਸੰਗਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਆਰਤੀ ਕੀਰਤਨੁ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ॥ ਅੰਗ - 393

ਸਦਾ ਆਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਦਾ ਹੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ -

ਮਹਿਮਾ ਸੁੰਦਰ ਸਦਾ ਬੇਅੰਤ ॥ ਅੰਗ - 393

ਉਹਦੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਹੈ -

ਜਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਤਿਸ ਹੀ ਲਹਨਾ ॥ ਅੰਗ - 393

ਲੇਕਿਨ ਜਿਹਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਉਹਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ -

ਸੰਤ ਚਰਨ ਓਹੁ ਆਇਓ ਸਰਨਾ ॥

ਅੰਗ - 393

ਉਹ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ 'ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਉਹ ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਉਸ ਨਾਮ 'ਚੋਂ ਹੀ ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਹਾਥਿ ਚੜਿਓ ਹਰਿ ਸਾਲਗਿਰਾਮੁ ॥

ਅੰਗ - 393

ਵਿਰਲੇ-ਵਿਰਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਮੁੱਲ ਵਿਕਦਾ ਹੈ, ਨਦੀ 'ਚੋਂ ਜਾ ਕੇ ਲੈ ਆਓ। ਸਾਡੇ ਵਾਲਾ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਵਿਕਦਾ, ਇਹਦਾ ਮੁੱਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਕੰਚਨ ਸਿਉ ਪਾਈਐ ਨਹੀ ਤੋਲਿ ॥

ਮਨੁ ਦੇ ਰਾਮੁ ਲੀਆ ਹੈ ਮੋਲਿ ॥

ਅੰਗ - 327

ਕਹਿੰਦੇ ਮਨ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪੰਡਤ ਜੀ -

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਕੀਨੋ ਦਾਨੁ ॥

ਅੰਗ - 393

ਗੁਰੂ ਇਸ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ

ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਪੰਡਤ ਨੇ ਸੁਣ ਲਿਆ, ਹੁਣ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ ਪੰਡਤ ਜੀ! ਅਸੀਂ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਦਸਦੇ ਹਾਂ, ਜੇ ਤੂੰ ਸਚਮੁੱਚ ਲਿਵ 'ਚ ਹੁੰਦਾ, ਤੇਰੀ ਬਿਰਤੀ ਇਸ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਦੇਣੀ ਸੀ ਕਿ ਪੰਨ ਹੋਂ ਤੂੰ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਇਕ ਚਿੱਤ ਹੋਇਆ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੀ ਬਿਰਤੀ ਤਾਂ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਸੀ, ਤੂੰ ਹਨ੍ਹੇਰੇ 'ਚ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕ। ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਤੈਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਦੇਈਏ। ਕਿਵੇਂ ਪੂਜਾ ਕਰ ਦੇਈਏ, ਕਿਵੇਂ ਧਨ ਲਿਆ ਕੇ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਰੱਖ ਦੇਈਏ। ਇਹ ਰਸਮ ਨਹੀਂ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਸਭ ਸੋਝੀ ਪੈ ਗਈ, ਇਕ ਇਤਰਾਜ਼ ਰਹਿ ਗਿਆ ਉਸ ਨੂੰ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਤੁਸੀਂ ਭਾਖਾ ਦੇ ਬਚਨ ਨੇ, ਭਾਖਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਦੇਸੀ ਬੋਲੀ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਹੁਣ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਦੇਸੀ ਬੋਲੀ ਹੈ ਇਹਦੇ 'ਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈਗਾ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼। ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੇਵਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਹੈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ 'ਚ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਤਾਂ ਮਲੇਛ ਭਾਖਿਆ ਹੈ। ਉਰਦੂ, ਫਾਰਸੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਹੋਰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਲੇਛ ਭਾਖਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਭਾਖਿਆ। ਦਿਬ ਭਾਖਿਆ। ਜਿਹੜੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਦੇਵ ਬਾਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਭਾਖਿਆ 'ਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਓ, ਤੁਹਾਡੇ ਸੇਵਕ ਕਿਵੇਂ ਲੰਘਣਗੇ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੇ ਪੰਡਤ ਜੀ! ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ। ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਅਸੀਂ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੈਗੀ ਮਹਾਂਰਥੀ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੈਗੀ ਰਥੀ। ਮਹਾਂਰਥੀ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹਦੇ ਪਿੱਛੇ, ਚਾਹੇ ਹਜ਼ਾਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਲੱਗਿਆ ਹੋਵੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਦਦ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਲੜ ਲਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਰਥੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਇਹਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਇਹਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਉਤਮ ਦਿਮਾਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 20-25 ਸਾਲ ਤਾਂ ਇਹਦੀ ਗਰਾਮਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ 'ਚ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਵਿਆਕਰਣ ਨਹੀਂ ਸਮਝ 'ਚ ਆਉਂਦੀ। ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਗਿਆ ਪੰਡਤ ਜੀ? ਜੇ ਐਨੀ ਉਮਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਅਧੂਰਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦੇ 'ਚ ਉਤਮ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਅਰਥ ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਅਨਰਥ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ-ਇਕ ਅੱਖਰ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਰਥ ਨੇ। ਕਿ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਲੰਘ ਸਕੇਗਾ, ਆਪ

ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਸੰਸਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸੁਣਾਏਗਾ। ਜੇ ਤੂੰ ਭਾਖਿਆ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾ ਲਵੇਂ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਇਥੇ ਬੋਲੀ ਜਾਵੇਂ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ, ਦੱਸ ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਮਝ ਆਏਗੀ? ਹੁਣ ਤੂੰ ਜੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਉਹ ਕੀ ਤੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ 'ਚ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ? ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਭਾਖਿਆ 'ਚ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਭਾਖਿਆ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਮਹਾਂਰਥੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ ਸਭ ਸੁਣਦੇ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪੰਡਤ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਅਭਿਮਾਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ 'ਚ ਅਭਿਮਾਨ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਰੱਬ ਵਲੋਂ ਖਾਲੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਗਰਬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਡਿਆਈਆਂ,
ਖਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਾਣਗੇ।**

**ਫਰੀਦਾ ਗਰਬੁ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਡਿਆਈਆ
ਧਨਿ ਜੋਬਨਿ ਆਗਾਹ ॥**

ਖਾਲੀ ਚਲੇ ਧਣੀ ਸਿਉ ਟਿਥੇ ਜਿਉ ਮੀਹਾਹੁ ॥

ਅੰਗ - 1383

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪੰਡਤ ਜੀ! ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਜਦ ਆਦਮੀ ਐਨੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ, ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪੰਡਤਾਈ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਲੈ ਲਏਗਾ, ਫੇਰ ਉਹ ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਿਗ੍ਰਾਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ, ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਹਨੂੰ ਦਏਂਗਾ? ਤੂੰ ਖਾਲੀ ਰਹਿ ਜਾਏਂਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਭਿਮਾਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜ, ਛੇ ਅਭਿਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਪੈਸੇ ਦਾ ਵੀ ਅਭਿਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, 'ਰਾਜ, ਮਾਲ, ਰੂਪ, ਜਾਤ, ਜੋਬਨ-ਇਹ ਸਾਰੇ ਠੱਗ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ਰੂਪੁ ਜਾਤਿ ਜੋਬਨੁ ਪੰਜੇ ਠਗ ॥

ਏਨੀ ਠਗੀਂ ਜਗੁ ਠਗਿਆ ਕਿਨੈ ਨ ਰਖੀ ਲਜ ॥

ਅੰਗ - 1288

ਇਹ ਤਾਂ ਠੱਗ ਲੈਣਗੇ। ਬਾਕੀ ਇਹ ਤੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸੁਣਾ ਨਹੀਂ ਨਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਬੋਲੀ ਦੀ ਮਦਦ ਲੈਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਆਪ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਬੋਲੀ 'ਚ ਅਸੀਂ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਵਿਚ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੇ ਅਨਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਹਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ।

ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ, ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਵਗੈਰਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਜਾਓ ਧਰਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ

ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਵੀ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਆਪਣਾ ਹੀ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਪੜ੍ਹੇ।

ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ 'ਚ ਇਕ ਗੱਲ ਚਲਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ - 'ਪੜ੍ਹੇ ਫਾਰਸੀ ਵੇਚੇ ਤੇਲ।' ਕਹਿੰਦੇ, ਮਲੇਛ ਭਾਖਿਆ ਪੜ੍ਹਨੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ। ਰਾਜ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਤੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਨੀ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖੀ ਤਾਂ ਸਿੱਖ, ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਵੇ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੀ ਵਿਦਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਕਿਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਪਿੱਠ ਨਾ ਕਰੋ। ਸਭ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਜਾਣੂ ਹੋਵੋ, ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਜਾਣੂ ਹੋਵੋ। ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪੰਥ। ਜੇ ਮੂਰਖਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ ਹੋਵੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ। ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ, ਅਰਬੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ, ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਜਿਹਨੂੰ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਤੋਂ ਤਾਂ ਲਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਮਿੰਟਾਂ 'ਚ ਲਿਖ ਦਿਤੀ। ਜੇ ਫਾਰਸੀ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਹੀ ਲਿਖੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੇ ਫਾਰਸੀ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਹੀ ਅਰਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮੇ। ਅਰਬੀ ਜਾਣਦੇ ਸੀ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪੰਡਤ ਜੀ! ਬੋਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਠੀਕ ਨੇ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਆਵੇ, ਉਹੀ ਬੋਲੀ ਪੂਜਣਯੋਗ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਜੇ ਆਪਾਂ ਨਿਰਣਾ ਕਰੀਏ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸੋ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿਚ ਕਰਮਕਾਂਡ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਥੋੜੀ ਕਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜੀ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੈ, ਇਸ ਸਾਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਜਿਹਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਭਾਖਾ ਕਹਿੰਦੇ ਓਂ। ਜਿਹੜੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਆਦਮੀ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਸ਼ੰਕਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਨਿਰਮੂਲ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਬੋਲੀ 'ਚ ਕੇਵਲ ਪੰਡਤ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਨੇ।

ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪੜ੍ਹਨ ਭੇਜੇ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਨੂੰ ਰਹਿਣਾ, ਬਹਿਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ? ਉਥੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ 'ਚ ਦਾਖਲ ਕਰਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਤਾਂ ਜਾਤਾਂ ਹੋਰ ਨੇ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਭੇਜੀ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਿਸ ਲਿਬਾਸ 'ਚ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਦਾਖਲਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾ ਹੀ ਬਣਾ ਲਓ ਤੁਸੀਂ। ਭਗਵੇਂ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨ ਲਓ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗਣ ਹੀ ਰਹੋ, ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਬੋਲੀ ਜ਼ਰੂਰ ਸਿੱਖਣੀ ਹੈ ਤੇ ਪੰਜ ਸਿੱਖ ਕੇ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ

ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਜਿੰਨੇ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤਰ ਸੀ, ਏਧਰ ਆ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਏ ਤੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਿਆ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਖੋਲ੍ਹ-ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਅਸਲ ਆਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਦਸਿਆ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਬੋਲੀਆਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਨੇ ਪੰਡਤ ਜੀ। ਲੇਕਿਨ ਜੇ ਭਾਖਾ ਹੈ ਇਹਦੇ 'ਚ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਅਨ-ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਫਲਾਣੀ ਜਾਤ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਪੜ੍ਹੇਗਾ। ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਉਪਦੇਸ਼ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ,
ਚਹੁੰ ਵਰਨਾ ਕਉ ਸਾਂਝਾ।**

**ਖੜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੁਦ ਵੈਸ
ਉਪਦੇਸੁ ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਕਉ ਸਾਝਾ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਉਧਰੈ ਸੇ ਕਲਿ ਮਹਿ
ਘਟਿ ਘਟਿ ਨਾਨਕ ਮਾਝਾ ॥**

ਅੰਗ - 748

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪੰਡਤ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾਸਤੇ ਸਾਂਝਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਫਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣ, ਚਾਹੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣ, ਚਾਹੇ ਸੂਦਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਨਿਆਂ ਪੂਰਵਕ ਦੱਸੋ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਅਸੀਂ ਬਚਨ ਕਰੇ ਨੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਹਾਡੇ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਬਾਣ ਮਾਰੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸੋਝੀ ਪੈ ਗਈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਿਛਲਾ ਜਨਮ ਐਵੇਂ ਹੀ ਗੁਆ ਲਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਠਾਕੁਰ ਦੇ ਲੜ ਲਾ ਦਿਓ। ਜਿਹੜੇ ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਗੱਲ ਕਰੀ ਹੈ। ਸੱਚਮੁੱਚ ਮੈਂ ਇਕ ਪੱਥਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿਆ ਰਿਹਾ। ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੇ ਮੈਨੂੰ ਬਚਨ ਕਰੇ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਮਾਇਆ ਸੋਚਦਾ ਸੀ, ਇਕ ਪਾਖੰਡ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਪਾਖੰਡ ਦੇ ਆਸਰੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਉਪਜੀਵਿਕਾ ਕਮਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਬਾਹਰੋਂ-ਬਾਹਰੋਂ ਮੇਰੀ ਰਹਿਤ ਸੀ, ਅੰਦਰੋਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਖੋਖਲਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ। ਮੇਰਾ ਕਿਤੇ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਨਾ ਮੈਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ। ਨਾਸਤਕ ਮੇਰੀ ਬਿਰਤੀ ਹੋਈ-ਹੋਈ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਹੁਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਠਾਕੁਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾ ਦਿਓ, ਜਿਹਦੀ ਤੁਸੀਂ ਗੱਲ ਕਰੀ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਐਨੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਆਸਣ ਤੋਂ ਉੱਠਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਹੁਕਮ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਰੱਖਾਂ? ਮੈਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲੜ ਲਾਓ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭਾਵਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆ ਕੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਪੰਜ-ਦਸ ਗੁਰਸਿੱਖ ਵੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਓ ਭਾਈ ਬਰਤਨ ਲੈ ਕੇ ਆਓ ਜਲ ਦਾ। ਜਲ ਦਾ ਬਰਤਨ ਲਿਆਂਦਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸ

ਵੇਲੇ ਚਰਨ ਪਾਹੁਲ ਦੇ ਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿਤੀ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬਿਠਾ ਲਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ - 'ਕਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਹਾ ਬੇਸੁਧ ਹੋ ਗਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਰ। ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ, ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਕਹਾਇਆ। ਸੁੱਧ ਬੁੱਧ ਭੁੱਲ ਗਈ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ, ਜਿਹਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੋਇਨਾ ॥ 1 ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਈਤਹਿ ਉਤਹਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ
ਤੂੰਹੀ ਤੂੰਹੀ ਮੋਹਿਨਾ ॥ ਅੰਗ- 407

ਘਟ-ਘਟ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਵਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਓਹੀ, ਜਿਧਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਓਧਰ ਓਹੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਥੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ -

ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਮਾਹਿ ॥
ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸੈ ਸਮਾਹਿ ॥ ਅੰਗ- 294

ਹਵਾ 'ਚ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਣੀ 'ਚ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੋਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਬੱਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ -

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥
ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥
ਅੰਗ - 954

ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਵਸਥਾ ਉਹਦੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਰਣਨ ਕਰੀ ਹੈ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋ ਗਈ -

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਓ ਬਾਣ ਮਾਰਿਆ,
ਮੇਰੇ ਪੈ ਗਿਆ ਕਲੇਜੇ ਛੇਕ।
ਕਬੀਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਰਮੇ ਬਾਹਿਆ ਬਾਨੁ ਜੁ ਏਕੁ ॥
ਲਾਗਤ ਹੀ ਭੁਇ ਗਿਰਿ ਪਰਿਆ ਪਰਾ ਕਰੇਜੇ ਛੇਕੁ ॥
ਅੰਗ - 1374

ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬਾਣ, ਐਸਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਮਾਰਿਆ, ਸੁੱਧ ਬੁੱਧ ਭੁੱਲ ਗਈ, ਬਦਲ ਗਿਆ ਉਹ ਪੰਡਤ। ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਗਏ ਜੋ ਘਟ-ਘਟ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ, ਹਰ ਥਾਂ, ਕੋਈ ਥਾਂ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਗੱਲ ਸਮਝ 'ਚ ਆ ਗਈ, ਕ੍ਰਿਤ-ਕ੍ਰਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ-ਦੇ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸੁੱਤੇ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪਏ, ਮੈਨੂੰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਿਆ।

ਧੰਨ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ ਉਹ। ਬਚਨ ਓਹੀ ਆਪਾਂ ਕਰੇ ਨੇ, ਓਹੀ ਬਾਣੀ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਬਦ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਥਾਇ ਬੋਲੇ ਸੀ, ਓਹੀ ਆਪਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਤਕੜੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਬੁਲਟ ਪਰੂਫ ਜੈਕਟ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਤਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੋਈ ਅਸਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਥੇ ਦੇ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਸੁਣਦੇ ਵੀ ਹਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਇਕ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਹਚਾ ਸਾਡਾ ਬੱਝਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ।

ਕੋਈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਆਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਸਾਨੂੰ ਕੁਛ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ, ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬੈਠ ਜਾਵੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਮੰਨੇ ਕੀ ਗਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥
ਜੇ ਕੋ ਕਹੈ ਪਿਛੈ ਪਛੁਤਾਇ ॥
ਕਾਗਦਿ ਕਲਮ ਨ ਲਿਖਣਹਾਰੁ ॥
ਮੰਨੇ ਕਾ ਬਹਿ ਕਰਨਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥
ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹੋਇ ॥
ਜੇ ਕੋ ਮੰਨਿ ਜਾਣੈ ਮਨਿ ਕੋਇ ॥ ਅੰਗ - 3

ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਿਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਇਸ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਹਰ ਵਕਤ ਗਿਆਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਨਾ ਹਉਮੈ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਉਥੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਜੋ ਮਨੋਰਥ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਸਾਡੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਧਨ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸੁਖ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਚੋਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹੜਾ ਸੁਖ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁੱਖ ਹੀ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਸਾਡਾ ਜੋ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਉਹ ਹੈ -

ਏਕੋ ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੁਤੀਯ ਨਾਸਤਿ ॥
 ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਹੈ ਇਥੇ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਭਗਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ, ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨਾ, ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ, ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਮਾਇਆ ਨਾਲੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਨੂੰ ਵਧਦੇ ਜਾਣਾ, ਏਧਰੋਂ ਮਨ ਖਿੱਚ ਲੈਣਾ, ਓਧਰ ਵਧਾ ਲੈਣਾ, ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੰਗਤ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ, ਸੰਗਤ ਦਾ ਪੁੰਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ -
ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ ॥
ਅੰਗ - 546

ਇਹ ਪੁੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਫੇਰ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਪੁਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ
ਭੋਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ ॥
ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੇਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ ॥ ਅੰਗ - 204

ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਇਥੇ ਹੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੈ - ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ, ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ

*****

ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ

ਪ੍ਰਵਚਨ - ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸੰਪਾਦਕ - ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-40)

5. ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ

ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਗਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਨਮ ਦੇ ਕੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਨੇਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਾ ਦਿਤੇ ਕਿ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤਣਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮਾਪੇ ਨੇਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਲਾਦ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਬੱਚੇ ਭਾਗਸ਼ਾਲੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੇਕ ਮਾਪੇ ਤੇ ਚੰਗਾ ਪਰਿਵਾਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰਐਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਪੇ ਔਲਾਦ ਤੋਂ ਦੁੱਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚੇ ਕੁਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਚੰਗੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਨ ਕੇ, ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਅਸੀਸਾਂ ਲੈ ਕੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਸਰਵਣ ਪੁੱਤਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੂੰ ਤੀਰਥ ਸਮਝ ਕੇ ਅਦਬ-ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਬਚਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਕੁਸੰਗੀ ਤੇ ਬੇਸਮਝ ਬੱਚੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਤਿਕਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਸੇਵਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਗੋਂ ਝਗੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਲੱਖ ਉਪਕਾਰੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੈ

ਪੁਤ ਕੁਪੁਤਿ ਚਕੀ ਉਠਿ ਝੋਈ।

ਹੋਵੈ ਸਰਵਣ ਵਿਰਲਾ ਕੋਈ।

ਵਾਰ - ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, 37/11

ਸਰਵਣ ਤ੍ਰੇਤੇ ਜੁੱਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਧਕਵੈਸ਼ ਰਿਸ਼ੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਤੇ ਪਿਤਾ ਦੋਵੇਂ ਨੇਤ੍ਰਹੀਣ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਐਨੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹਿੰਗੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ, ਬਿਖੜੇ ਪੈਂਡੇ ਪੈਦਲ ਤਹਿ ਕਰਕੇ, ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਇਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਵਾਸਤੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਯੁੱਧਿਆ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦਸਰਥ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਸ਼ਬਦਬੋਧ ਬਾਣ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਤੜਫ-ਤੜਫ ਕੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਦਿਤੇ। ਦਸਰਥ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਦਾ ਬਖ਼ੇਰਾ ਪਛਤਾਵਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਸਰਾਪ ਤੋਂ ਬਚ ਨਾ ਸਕਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਵਿਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੜਫ ਕੇ ਜਾਨ ਦੇਣੀ ਪਈ। ਸਰਵਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਚਰਚਾ ਹਾਲੇ ਵੀ ਘਰ-ਘਰ ਵਿਚ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਲਾਇਕ ਤੇ ਆਗਿਆਕਾਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰਾ 'ਸਰਵਣ' ਪੁੱਤਰ ਹੈ। ਸਰਵਣ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਲੱਭਣੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹਨ।

ਜਿਹੜੇ ਪੁੱਤਰ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪੁੰਨ, ਦਾਨ, ਪਾਠ, ਪੂਜਾ, ਤਪ, ਤੀਰਥ, ਵਰਤ ਤੇ ਯਾਤਰਾ ਆਦਿ ਸਭ ਨਿਸਫਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

ਮਾਂ ਪਿਉ ਪਰਹਰਿ ਸੁਣੈ ਵੇਦੁ

ਭੇਦ ਨ ਜਾਣੈ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀ।

ਮਾਂ ਪਿਉ ਪਰਹਰਿ ਕਰੈ

ਤਪੁ ਵਣਖੀਭਿ ਭੁਲਾ ਫਿਰੈ ਬਿਬਾਣੀ।

ਮਾਂ ਪਿਉ ਪਰਹਰਿ ਕਰੈ

ਪੂਜ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਨਾ ਸੇਵ ਕਮਾਣੀ।

ਮਾਂ ਪਿਉ ਪਰਹਰਿ ਨੁਾਵਣਾ

ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਖੁਮਣਵਾਣੀ।

ਮਾਂ ਪਿਉ ਪਰਹਰਿ ਵਰਤ ਕਰਿ

ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੰਮੇ ਭਰਮ ਭੁਲਾਣੀ।

ਮਾਂ ਪਿਉ ਪਰਹਰਿ ਕਰੈ ਦਾਨ

ਬੇਈਮਾਨ ਅਗਿਆਨ ਪਰਾਣੀ।

ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸਾਰੁ ਨ ਜਾਣੀ।

ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ - 37/13

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਔਲਾਦ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਵੀ ਮਾਪਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਿਚ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀਤੇ ਦਾ ਫਲ ਤਾਂ ਮਿਲਣਾ ਹੀ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸੀਂ ਨਿਰਾ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਹੀ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਜਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਤੇ ਕਸੂਰਵਾਰ ਹਾਂ? ਜੇਕਰ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਵੀ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਲ ਗਹਿਰੀ ਝਾਤ ਮਾਰ ਕੇ ਸੋਚਣ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬੱਚਾ ਹਾਲੇ ਮਾਤਾ ਦੇ ਉਦਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬੱਚੇ ਤੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਮਾਂ ਜੋ ਦੇਖਦੀ ਹੈ, ਸੁਣਦੀ ਹੈ, ਖਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਬੈਠਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤੁਰਦੀ-ਫਿਰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਅਸਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਚੰਗੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਭਗਤ, ਸੂਰਮਾ ਤੇ ਦਾਨੀ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਾੜੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਗਲਤ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਐਸੀਆਂ ਅਨੇਕ ਮਿਸਾਲਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜੀ ਜਦੋਂ ਇਸ ਅਵਸਥਾ

ਵਿਚ ਸਨ ਤਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਰ ਪਿਆ?

**ਘਰ ਹਰਨਾਖਸ ਦੈਂਤ ਦੇ ਕਲਰ ਕਵਲ ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ।
ਪੜ੍ਹਨ ਪਠਾਯਾ ਚਾਟਸਾਲ ਪਾਂਧੇ ਚਿਤ ਹੋਆ ਅਹਿਲਾਦ।
ਸਿਮਰੈ ਮਨ ਵਿਚ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗਾਵੈ
ਸ਼ਬਦ ਅਨਾਹਦ ਨਾਦ।
ਭਗਤਿ ਕਰਨ ਸਭ ਚਾਟੜੇ ਪਾਂਧੇ ਹੋਇ ਰਹੇ ਵਿਸਮਾਦ।
ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਰੁਆਇਆ ਦੋਖੀ ਦੈਤ ਵਧਾਯਾ ਵਾਦ।
ਜਲ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਘੱਤਿਆ ਜਲੈ ਨ ਡੁੱਬੈ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦ।
ਕੱਢ ਖੜਗ ਸੱਦ ਪੁਛਿਆ ਕਉਣੁ ਸੁ ਤੇਰਾ ਹੈ ਉਸਤਾਦ।
ਥੰਮ ਪਾੜ ਪਰਗਟਿਆ ਨਰਸਿੰਘ ਰੂਪ ਅਨੁਪ ਅਨਾਦਿ।
ਬੇਮੁਖ ਪਕੜ ਪਛਾੜੀਅਨੁ ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ।
ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਕਰਨ ਬ੍ਰਹਿਮਾਦਿ।**

ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, 10/2

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਲਰ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਕੰਵਲ ਦੇ ਫੁੱਲ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨਗੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰਨਾਖਸ ਵਰਗੇ ਦੈਂਤ ਦੇ ਘਰ ਭਗਤ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਹਰਨਾਖਸ ਨੇ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ ਘੋਰ ਤਪ ਕਰਕੇ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅਮਰ ਰਹੇਗਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਸਾੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਪਾਣੀ ਡੋਬ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਸ਼ਸਤਰ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਨਾ ਦਿਨੇ, ਨਾ ਰਾਤ, ਨਾ ਅੰਦਰ ਨਾ ਬਾਹਰ, ਨਾ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ, ਨਾ ਆਸਮਾਨ ਵਿਚ, ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਭਰਮ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਮੌਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਹੀ ਰੱਬ ਹਾਂ। ਉਸ ਨੇ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਰਾਜਸੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਜਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪਾਠਸ਼ਾਲਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ 'ਜਲੇ ਹਰਨਾਖਸ-ਬਲੇ ਹਰਨਾਖਸ' ਦਾ ਸਬਕ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਘਰ ਭਗਤ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਕਿ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸਾਡਾ ਸ਼ਿਸ਼ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਮਨ ਵਿਚ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਵੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾਲੇ ਉਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੋਲ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਪਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਅਧਿਆਪਕ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਗਾੜ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਹਰਨਾਖਸ ਪਾਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਤੁਹਾਡਾ ਪੁੱਤਰ ਆਕੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ 'ਰਾਮ' ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਤੇ ਜਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਹਰਨਾਖਸ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਝਗੜਾ ਵਧਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਮੰਨਵਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸਖਤ ਸਜਾਵਾਂ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਸੁੱਟਿਆ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੋਬਿਆ, ਸੱਪਾਂ ਦੇ ਕੋਠੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅੱਗ ਵਿਚ ਬਿਠਾਇਆ ਪਰ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦਾ ਵਾਲ ਵੀ ਵਿੰਗਾ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਫੇਰ ਲੋਹੇ ਦਾ ਥੰਮ ਗਰਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਕੱਢ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੱਸ, ਤੇਰਾ ਰਾਮ ਕਿੱਥੇ ਹੈ, ਕੀ ਇਸ ਥੰਮ ਵਿਚ ਹੈ? ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੈਗਾ, ਉਸ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਥੰਮ ਫੱਟ ਗਿਆ ਤੇ ਵਿਚੋਂ

ਨਰਸਿੰਘ ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਲੱਕ ਤੋਂ ਬੱਲੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਤੇ ਉਪਰ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਸੀ, ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਹਰਨਾਖਸ ਨੂੰ ਲੱਤਾਂ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਨਦਰਾਂ ਨਾਲ ਪੇਟ ਚੀਰ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿਤਾ। ਬੇਮੁਖ (ਦੁਸ਼ਟ) ਹਰਨਾਖਸ ਨੂੰ ਪਛਾੜ ਕੇ ਸੰਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਖੰਡਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੈ-ਜੈ ਕਾਰ ਹੋਈ। ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਹਰਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤ ਉਪਾਇਆ

ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ॥

ਹਰਣਾਖਸੁ ਦੁਸਟੁ ਹਰਿ ਮਾਰਿਆ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਤਰਾਇਆ॥

ਅੰਗ - 451

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੈਂਤ ਦੇ ਘਰ ਭਗਤ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਵ ਹੋ ਗਿਆ ਜਦ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਆਕੀ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਰੱਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹਰਨਾਖਸ ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ ਤੇ ਇੰਦਰ ਸਵਰਗ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜੇ ਇੰਦਰ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ। ਸਵਰਗ ਕਿਸੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਹੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਵਰਗ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਹਰਨਾਖਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਕੇ ਫੌਜਾਂ ਲੈ ਕੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ ਤੇ ਹਰਨਾਖਸ ਹਾਰ ਖਾ ਕੇ ਭੱਜ ਗਿਆ। ਇੰਦਰ ਨੇ ਹਰਨਾਖਸ ਦੀ ਘਰ ਵਾਲੀ (ਰਾਣੀ) ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਤੋਰ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਮਿਲ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਰਾਜਾ ਦੂਜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਤੂੰ ਹਰਨਾਖਸ ਦੀ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਕੁਕਰਮ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਰਾਜ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਮਾਂ, ਭੈਣ ਤੇ ਧੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਇਹ ਡਰ ਗਿਆ ਤੇ ਹਰਨਾਖਸ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਰਾਣੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਈ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਇਸ ਦੇ ਉਦਰ ਵਿਚ ਸੀ। ਉਹ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਸੁਣਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਮਾਤਾ ਆਪ ਵੀ ਭਜਨ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਮਾਤਾ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਚੰਗੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਭਗਤ ਬਣਿਆ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਦੈਂਤ ਰੂਪੀ ਕਲਰ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਭਗਤ ਰੂਪੀ ਕੰਵਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਭਗਤ ਧਰੂ ਜੀ ਵੀ ਰਾਜੇ ਉਤਾਨਪਾਦ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਮੜ੍ਹੇਈ ਮਾਂ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪੁੱਠੀ ਮੱਤ ਦੇ ਕੇ ਧਰੂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੁਨੀਤੀ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਕਢਵਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ

ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਧਰੂ ਮਾਤਾ ਦੇ ਉਦਰ ਵਿਚ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਵੀ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਈ ਜਿਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਤਿਸੰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਸਮਾਂ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਮਾਤਾ ਦੇ ਨੇਕ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਬਾਲਕ ਧਰੂ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਘਰੋਂ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਅਮਰ ਹੋ ਗਿਆ।

**ਪਾਂਚ ਬਰਖ ਕੇ ਅਨਾਥੁ ਧੂ ਬਾਰਿਕੁ
ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਅਮਰ ਅਟਾਰੇ ॥**

ਅੰਗ- 999

ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਜੇ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਅਤੇ ਧਰੂ ਵਾਂਗ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕਰੋ।

ਰਾਮ ਜਪਉ ਜੀ ਐਸੇ ਐਸੇ ॥

ਧੂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜਪਿਓ ਹਰਿ ਜੈਸੇ ॥

ਅੰਗ- 337

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਥੇ ਮਾਤਾ ਬਾਰੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਉਥੇ ਮਾਤਾ ਤੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਵੀ ਉਲੇਖ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਗਤ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਯੋਗ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਤਿਨ ਧੰਨੁ ਜਣੇਈ ਮਾਉ ਆਏ ਸਫਲੁ ਸੇ ॥ ਅੰਗ - 488

ਧਨੁ ਜਨਨੀ ਜਿਨਿ ਜਾਇਆ ਧੰਨੁ ਪਿਤਾ ਪਰਧਾਨੁ ॥

ਸਤਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਵਿਚਹੁ ਗਇਆ ਗੁਮਾਨੁ ॥

ਅੰਗ - 32

ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਿਸ ਨੇ ਕੁਲ ਵਿਚ ਭਗਤ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮਾਤਾ ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਕਿ ਭਗਤਹੀਣ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਜਨਮ ਨਾ ਦਿੰਦੀ।

ਜਿਹ ਕੁਲਿ ਪੁਤੁ ਨ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰੀ ॥

ਬਿਧਵਾ ਕਸ ਨ ਭਈ ਮਹਤਾਰੀ ॥

ਅੰਗ- 328

ਕਈ ਵਾਰ ਐਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਔਲਾਦ ਨੇਕ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੋਰ, ਡਾਕੂ ਤੇ ਜੁਆਰੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ (ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਇਕ ਸਾਖੀ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦੇ ਕਿ ਇਕ ਵਿਧਵਾ ਮਾਤਾ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਜਦੋਂ ਜੁਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਬੇਟਾ ਤੈਨੂੰ ਪਾਲ ਪੋਸ ਕੇ ਵੱਡਾ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਤੇਰਾ ਪਿਉ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਕਰਿਆ ਕਰ। ਕਹਿੰਦਾ ਮਾਤਾ ਕਿਹੜਾ ਕੰਮ? ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੋਰੀ ਕਰਿਆ ਕਰ ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰਾ ਪਿਉ ਵੀ ਇਹੋ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮਾਤਾ! ਇਹ ਤਾਂ ਬੜਾ ਖਤਰੇ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਜੇ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜਾਨ ਵੀ

ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਜਿਵੇਂ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰ ਤੈਨੂੰ ਚੋਰੀ ਦਾ ਧੰਦਾ ਹੀ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ ਜਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਜੇ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪੈ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਉਂਗਲੀਆਂ ਦੇ ਲੈਣੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਜਾ ਚੋਰੀ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਵਿਚ ਜੇ ਤੂੰ ਫੜਿਆ ਜਾਵੇਂ ਤਾਂ ਮੰਨਣਾ ਨਹੀਂ ਭਾਵੇਂ ਤੇਰੀ ਜਾਨ ਚਲੀ ਜਾਵੇ। ਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਧੰਦੇ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਣਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਦੋ ਸਿਪਾਹੀ ਮਿਲ ਗਏ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਡਰ ਗਿਆ ਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਦੌੜ ਪਿਆ ਕਿ ਕਿਤੇ ਮੈਂ ਫੜਿਆ ਨਾ ਜਾਵਾਂ। ਸਿਪਾਹੀ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਗਏ ਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਰਸਤੇ ਫਟਦੇ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ ਰਸਤਾ ਬਦਲ ਲਿਆ ਜਿਹੜਾ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣਿਓਂ ਦੀ ਲੰਘਦਾ ਸੀ। ਉਥੇ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਲਈਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਪੈਰ ਵਿਚ ਕੰਡਾ ਚੁੱਭ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਕੰਡਾ ਕੱਢਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਕੰਨਾਂ 'ਚੋਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ ਤੇ ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਇਕ ਬਚਨ ਸੁਣ ਲਿਆ ਕਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਦੇਵਤੇ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਝਮਕਦੇ। ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਹਿੰਦਾ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੋਵੇ ਨਾ ਹੋਵੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਕੀ ਮਤਲਬ। ਇਹ ਬਚ ਕੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਪਰ ਮਹੀਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਰਾਜੇ ਦੇ ਚੋਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਇਸ 'ਤੇ ਪੱਕਾ ਸ਼ੱਕ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਖੁਫੀਆ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਇਸਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆਂਦਾ ਤੇ ਕੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਚਤਰਭੁਜੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਫਫੇਕੁੱਟਣੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਲੱਕੜ ਦੇ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ ਜੋ ਚਲ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਮਿਸਾਲ ਫੜਾ ਕੇ ਦੇਵੀ ਵਾਲਾ ਭੇਖ ਬਣਾ ਕੇ ਅੰਦਰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਜਿਸ ਅੰਨ੍ਹੇਰੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿਚ ਇਹ ਕੈਦ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਤਾਲਾ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ ਕੇਵਲ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਢੋਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਿੱਧੀ ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਗਈ ਤੇ ਕਹਿੰਦੀ ਭਗਤਾ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਮਦਦ ਵਾਸਤੇ ਤੈਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਆਈ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਸੱਚ-ਸੱਚ ਦਸ ਕਿ ਤੂੰ ਚੋਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ? ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਬੂਹਾ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ, ਇਕ ਪਲ ਲਈ ਇਹ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਚਮੁੱਚ ਦੇਵੀ ਮਾਤਾ ਮੇਰਾ ਸੰਕਟ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਈ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਚੋਰੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਹੀ ਲੱਗਾ ਪਰ ਝੱਟ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਬਚਨ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਤਾਂ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੈ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਝਮਕਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਛਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਹ ਬਰੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਘਰ ਆ ਕੇ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਮਾਂ! ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਗਲਤ ਸਿਖਿਆ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਸਤਿਸੰਗ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਸੀ ਉਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਜੀਵਨ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 39 'ਤੇ)

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ
ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ
ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

30-31 ਅਤੇ 1-2
ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ 2015

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਖੇਮਕੋਟ ਸੰਚਾਰ : 1-2 ਨਵੰਬਰ-ਸਬੰਧੇ 10 ਵਜੇ
ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਅਰੁੱਟ ਵਰਤਣਗੇ।
ਸਿੱਖ ਸਿ: 30, 31, 1 ਨਵੰਬਰ
ਸਬੰਧੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 10.00 ਵਜੇ ਤੱਕ
1 ਨਵੰਬਰ
ਸਬੰਧੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 4.00 ਵਜੇ ਸੁੱਤਣਾ

ਦਰਸ਼ਨਿਕ ਸੰਪਰਕ ਨੰ: 98155-94315, 98635-99024
ਸੇਵਕ ਸੰ: 96461-91996, 98551-32039,
94172-14376, 98689-10777, 99146-12903
ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੀ ਵਿਖਾਣਤਾ ਕਰੇ ਜੀ।

ਪ੍ਰਾਰਥਕ : ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਟਰੱਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਐਮਕੇਮ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਮੈਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੋਚੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਮਿਹਨਤ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ, ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਕੇ ਨੇਕ ਸਿਖਿਆ ਲਵਾਂਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਚੋਚ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

**ਚੋਚ ਕੀ ਹਾਮਾ ਭਰੇ ਨ ਕੋਇ ॥
ਚੋਰੁ ਕੀਆ ਚੰਗਾ ਕਿਉ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - 662**

**ਮੇਰੇ ਮਾਧਉ ਜੀ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲੇ ਸੁ ਤਰਿਆ ॥
ਅੰਗ- 10**

**ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਪਿਤਾ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਭੁਲੁ
ਧਨੁ ਸੁ ਜਨਨੀ ਜਿਨਿ ਗੁਰੁ ਜਣਿਆ ਮਾਇ ॥
ਅੰਗ - 310**

ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਚੰਗੇ ਸਿਆਣੇ, ਸੂਝਵਾਨ ਤੇ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਵੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਸੰਸਕਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਭਗਤ ਤੇ ਸੂਰਮੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਦੇ ਉਦਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਖਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਮਹਿਤਾਬ ਕੌਰ ਜੀ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ 25 ਪਾਠ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਨਮ ਉਪਰੰਤ ਕੋਸੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਬਾਬਾ ਖਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜਨਮ ਸੰਸਕਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਕਿਰਪਾਨ ਦੀ ਨੋਕ ਨਾਲ ਪੰਜ ਬੂੰਦਾਂ ਮੁੱਖ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਦਿਤੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀਆਂ ਦੋ ਘੁੱਟਾਂ ਪਿਆਈਆਂ। ਜਿਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦੀ ਦੇਗ ਬਣਾਈ, ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਮੱਥਾ ਟਿਕਾਇਆ, ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ, ਪੂਰਾ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲਿਆ। ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਨਾਮਕਰਨ ਕੀਤਾ। ਫੇਰ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ, ਚਾਲੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਧੀਮੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਪਾਠ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਰਵਣ ਕਰਵਾਇਆ। ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪਵਾ ਕੇ, ਸੁਕਰਾਨੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਛਕਾਇਆ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸੀਏ ਤੇ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬਣੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਬਣ ਕੇ ਪੰਥ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵੇਰਾਂ ਉਹ ਬੁਖਾਰ ਨਾਲ ਕੁਝ ਢਿੱਲੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਲਾਜ ਵਾਸਤੇ ਆ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਟੂਟੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਸਰੀਰ ਚੈਕ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਰ ਲਵੋ। ਪਿੱਠ ਤੇ ਛਾਤੀ ਤੇ ਫੇਰ ਬਾਹਾਂ ਤੇ ਲੱਤਾਂ ਤੇ, ਸਾਰੇ ਟੂਟੀਆਂ ਲਾ-ਲਾ ਕੇ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਗੱਲ ਬੀਮਾਰੀ

ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ? ਡਾਕਟਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਵੀ ਟੂਟੀ ਲਾ ਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਉਥੋਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਰੋਮਾਂ ਵਿਚੋਂ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ (ਧੁਨੀ) ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਵੀ ਜਿਵੇਂ ਦੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨੀ ਸੁਣ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

**ਸਭੈ ਘਟ ਰਾਮੁ ਬੋਲੈ ਰਾਮਾ ਬੋਲੈ ॥
ਰਾਮ ਬਿਨਾ ਕੇ ਬੋਲੈ ਰੇ ॥ ਅੰਗ - 988
ਗੁਰਮੁਖਿ ਰੋਮਿ ਰੋਮਿ ਹਰਿ ਧਿਆਵੈ ॥ ਅੰਗ - 941**

ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂੰ ਕਰਾਓ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਇਆ ਆਈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਣ-ਤ੍ਰਿਣ ਤੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਤੇ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਕਰਵਾਇਆ। ਗੁਰਮੁਖ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਚੰਗੇ ਸੰਸਕਾਰ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਸੰਤ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਹ ਨੇਕ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮਾਤਾ ਦੇ ਉਦਰ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬੱਚੇ ਦੇ ਉਤਮ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਲਈ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਨਿਤਨੇਮੀ ਬਣਾ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ਨੇਕ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਹੋਣਹਾਰ ਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਬੱਚੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਦੇਸ਼, ਧਰਮ ਤੇ ਕੌਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਾਸਤੇ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਪੁਰਾਤਨ ਤੇ ਨਵੀਨ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ, ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲ ਕੇ ਕਰਤੀਆਂ ਘਾਲ ਕਮਾਈਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਆਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਰੇ ਸਗੋਂ ਤਾਰਨਹਾਰੇ ਬਣ ਕੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼-ਕੌਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਕਰਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਪੂਰਨੇ ਪਾ ਗਏ। ਇਹ ਘਾਲ ਕਮਾਈ, ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਵੀ ਤਦੇ ਸੰਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਨੇਕ ਮਾਪੇ ਤੇ ਨੇਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਮੋਲਕ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਵੀ ਐਵੇਂ ਬੇਅਰਥ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

*****

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਅਗੰਮ ਹੈ.....।

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਚੇਤਨਾ ਹੈ ਤਉ ਚੇਤ ਲੈ ਨਿਸਿ ਇਨਿ ਮੇ ਪ੍ਰਾਨੀ ॥
 ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਅਉਧ ਬਿਹਾਤੁ ਹੈ
 ਫੂਟੈ ਘਟ ਜਿਉ ਪਾਨੀ ॥ 1 ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਹਰਿ ਗੁਨ ਕਾਹਿ ਨ ਗਾਵਹੀ ਮੁਰਖ ਅਗਿਆਨਾ ॥
 ਝੂਠੈ ਲਾਲਚਿ ਲਾਗਿ ਕੈ ਨਹਿ ਮਰਨੁ ਪਛਾਨਾ ॥ 1 ॥
 ਅਜਹੁ ਕਛੁ ਬਿਗਰਿਓ ਨਹੀ ਜੋ ਪੁਭ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਭਜਨ ਤੇ ਨਿਰਭੈ ਪਦੁ ਪਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - 726

ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀਓ!
 ਖਿਆਲ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕੀਏ, ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ
 ਕਰੀਏ ਇਕਾਗਰ, ਰਸਨਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ, ਸਾਰੇ
 ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ ਜੀ 'ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ'। ਨਾਮ
 ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿਸ
 ਦੇ ਕੋਲ ਨਾਮ ਨਹੀਂ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥
 ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ ॥
 ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥
 ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥ ਅੰਗ - 293

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲੇ ਜੰਤ ॥
 ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥ ਅੰਗ - 284

ਇਹ ਖੰਡ-ਬ੍ਰਹਮੰਡ, ਸਾਰੇ ਜੀਅ-ਜੰਤ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ
 ਨਾਮ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਹੈ ਪਰ
 ਪ੍ਰਗਟ ਕੌਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ
 ਦਿਤੀ ਹੈ -

ਅਵਰੁ ਜੋਨਿ ਤੇਰੀ ਪਨਿਹਾਰੀ ॥
 ਇਸੁ ਧਰਤੀ ਮਹਿ ਤੇਰੀ ਸਿਕਦਾਰੀ ॥ ਅੰਗ - 374

ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਕਰਮ
 ਜੋਨੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਇੱਕੋ ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ
 ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਾਮ ਵਿਚ ਅਸਥਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ
 ਕਰਕੇ -

ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਖੋਜਦੇ
 ਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ॥
 ਪਾਇਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਨੀ
 ਸਚਾ ਮਨਿ ਵਸਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - 918

ਇਸ ਦੇਹੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਦੇਵ ॥
 ਸੋ ਦੇਹੀ ਭਜੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵ ॥
 ਭਜਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਭੂਲਿ ਮਤ ਜਾਹੁ ॥
 ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਕਾ ਏਹੀ ਲਾਹੁ ॥ ਅੰਗ - 1159

ਕਿਹੜਾ ਲਾਭ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਤਿਸੰਗ
 ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠਦੇ ਹਾਂ, ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ -

ਸੰਤਸੰਗਿ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਡੀਠਾ ॥
 ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਲਾਗਾ ਮੀਠਾ ॥ ਅੰਗ - 293

ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਖੋਜ
 ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰਮ ਆਪੇ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ
 ਅਵਸਥਾ ਕੀ ਹੈ, ਕਿੱਥੇ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ, ਕਿੱਥੋਂ ਮੈਂ
 ਆਇਆ ਹਾਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਘਰ ਦੇ ਵਿਚ ਪੰਜ
 ਪਿਆਰੇ ਇਹ ਗੁਰ ਦੀਖਸ਼ਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਦੀਖਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ
 ਨੇ, ਮੰਤ੍ਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾਮ
 ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਨਾ ਬਾਹਰੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ -

ਬਾਹਰਿ ਝੂਠਨ ਤੇ ਝੂਟਿ ਪਰੇ
 ਗੁਰਿ ਘਰ ਹੀ ਮਾਹਿ ਦਿਖਾਇਆ ਬਾ ॥ ਅੰਗ- 1002

ਸਾਡੇ ਘਰ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਨਾਮ
 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਕੈ ਘਰਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ॥ ਅੰਗ - 1136

ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿੱਥੇ
 ਹੈ? -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥
 ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ ॥ ਅੰਗ - 293

ਉਥੋਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦਸ ਦਿਤੀ -

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥
 ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥ ਅੰਗ - 293

ਉਹ ਵਿਸਮਾਦ, ਉਹ ਅਨੰਦ ਕਹਿਣ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ
 ਆਉਂਦਾ, ਕਿੰਨੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਇਸ ਦਰ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ
 ਕਰਕੇ ਆਪਾਂ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾਈ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਇਹ
 ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਇਹ ਸਵਾਸ
 ਦੇ ਉਤੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੁ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰੁ ਹੈ ਜਪਿ ਹਉਮੈ ਖੋਈ ॥
 ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 13/2

ਐਸਾ ਮੰਤ੍ਰੁ ਹੈ ਇਹ। ਹਉਮੈ ਇਸ ਦਾ ਖਾਤਮਾ
 ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਦੇ ਵਿਚ
 ਹਾਂ-

ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਤਿਚਰੁ ਆਖਦਾ ਜਿਚਰੁ ਹੈ ਦੁਹੁ ਮਾਹਿ ॥
 ਅੰਗ - 757

ਜਦੋਂ ਇਹ ਭਰਮ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ -

ਮਨ ਮੇਰੇ ਜਿਨਿ ਅਪੁਨਾ ਭਰਮੁ ਗਵਾਤਾ ॥
 ਤਿਸ ਕੈ ਭਾਣੈ ਕੋਇ ਨ ਭੂਲਾ
 ਜਿਨਿ ਸਗਲੇ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਤਾ ॥ ਅੰਗ - 610

ਇਥੇ ਦੂਸਰਾ ਹੈ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ -

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥

ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥
ਅੰਗ - 846

ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਬਚਿੱਤਰ ਕਥਾ ਜਿਸ ਦੀ ਆਪਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਥਾ ਦਾ ਵਖਿਆਨ ਆਪ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਦੂਸਰਾ ਜੇ ਦੱਸੇ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦਾ।

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਅਗੰਮ ਹੈ।

ਉਸਦੀ ਅਗੰਮਤਾ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਉਣਾ ਅਲਪੰਗ ਜੀਵ ਦੇ ਵਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਕੌਣ ਹੋਇਆ? ਆਪ ਹੀ ਦਸਦੇ ਨੇ -

ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰੁ
ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ ॥ ਅੰਗ - 599

ਕੋਈ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਹੋ ਸਕੇ -

ਬੀਜਉ ਸੁਝੈ ਕੋ ਨਹੀ ਬਹੈ ਦੁਲੀਚਾ ਪਾਇ ॥ ਅੰਗ- 936

ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਟਿਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ ਕੋਈ। ਸੋ ਜਦੋਂ ਦਰਗਾਹ 'ਚੋਂ ਜਾ ਕੇ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਾਂ ਉਥੋਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈਂ ਮੈਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹਾਂ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ -

ਅਨਿਕ ਕਲਾ ਲੈ ਠਾਰੁਰ ਚੜਿਆ ॥

ਉਹ ਗੁਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹਨ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ -

ਸਭ ਤੇ ਵਡਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨਿ ਕਲ ਰਾਖੀ ਮੇਰੀ ॥
ਅੰਗ - 750

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ 36 ਯੁੱਗ ਦੀ ਕਮਾਈ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਮੰਤ੍ਰ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਵੀ ਘੱਟ ਹੈ, ਉਮਰਾਂ ਛੋਟੀਆਂ ਹਨ, ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਨਰੋਏ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸੁਖਾਲਾ ਹੈ, ਐਸੀ ਖੁਰਾਕ ਦਿਤੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਸਾਣ ਵਾਂਗੂੰ ਹਾਲਤ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਗੁਰਮੰਤਰ ਨਾਲ ਜੀਉ ਉਠਦਾ ਹੈ -

ਬਿਰਹਾ ਬਿਰਹਾ ਆਖੀਐ ਬਿਰਹਾ ਤੂ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥

ਫਰੀਦਾ ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਬਿਰਹੁ ਨ
ਉਪਜੈ ਸੋ ਤਨੁ ਜਾਣੁ ਮਸਾਨ ॥ ਅੰਗ - 1379

ਮਸਾਣ ਵਰਗੀ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ, ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਲੈ ਕੇ ਆਏ, ਜਿਹੜਾ ਨਾਮ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ -

ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ॥

ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ ॥ 1 ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ

ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ਅੰਗ- 1299

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਦਰ ਹੈ ਇਥੇ -

ਖੜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੁਦ ਵੈਸ ਉਪਦੇਸੁ

ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਕਉ ਸਾਝਾ ॥

ਅੰਗ - 747

ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰਲਾ ਰਸਤਾ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਬਾਹਰੋਂ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ ਅਸਥਿਤ ਹੋਈਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਫੇਰ ਕੋਈ ਫੈਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਉਥੇ ਤਾਂ ਫੇਰ -

ਨਾ ਕੋ ਮੇਰਾ ਦੁਸਮਨੁ ਰਹਿਆ

ਨ ਹਮ ਕਿਸ ਕੇ ਬੈਰਾਈ ॥

ਅੰਗ - 671

ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਦੁਸਮਣੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਹੁਣ ਉਹ ਸਿਧਾਂਤ ਜੰਗ-ਯੁੱਧ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਰਾਹੀਂ ਆਪਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਬੇਗਾਨਾ ਦਿਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਫੌਜ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਪਿੱਛੋਂ 22 ਧਾਰ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਫੌਜ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਫੌਜ, ਉਥੇ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ -

ਨਿਰਭਉ ਜਪੈ ਸਗਲ ਭਉ ਮਿਟੈ ॥ ਅੰਗ - 293

ਸਾਰੇ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਤੇ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਜਿਹੜੇ ਸਨ ਉਹ ਕੰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਵੰਡੇ ਗਏ। ਖੜੀ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ ਜੰਗ-ਯੁੱਧ ਕਰਨਾ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ, ਵੈਸ਼ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ ਵਪਾਰ ਕਰਨਾ, ਸੂਦਰ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਵਿਸਾਖੀ 1699 ਨੂੰ ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਭਰ ਦਿਤੇ। ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜਿਹੜੇ ਅਸੂਲ ਕਾਇਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੈਸੇ ਅਸੂਲ ਹਨ, ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਰੇ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧੰਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਨਿਰਵੈਰੁ ਨਿਰਾਲਾ।

ਜਾਣਹੁ ਧਰਤੀ ਧਰਮ ਕੀ ਸਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 34/1

ਜੇ ਕੋਈ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਇਆ, ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਉਸਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। 14 ਵਾਰੀ ਯੁੱਧ ਹੋਏ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੌਜਾਂ ਲੈ ਕੇ ਗਏ। ਕੋਈ ਆਇਆ, ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ। ਫੇਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਯੁੱਧ ਕੋਈ

ਜਰ ਜੇਰੂ ਜਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਸਤੇ ਸੀ, ਇਹ ਯੁੱਧ ਤਾਂ ਇਕ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਸੀ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਿਧਾਈ ਲਈ ਤੀਰ ਚਲਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸਵਾ ਤੋਲਾ ਸੋਨਾ ਤਾਂ ਤੀਰ ਨਾਲ ਹੀ ਲੱਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹਦੀ ਅੰਤਮ ਕਿਰਿਆ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਮੈਦਾਨੇ-ਏ-ਜੰਗ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭਾਵਨਾ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ। ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਬੀਜੇ ਬਿਖੁ ਮੰਗੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੇਖਹੁ ਏਹੁ ਨਿਆਉ ॥
ਅੰਗ - 474

ਫਲ ਤਾਂ ਉਹੋ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਅਸੀਂ ਬੀਜ ਬੀਜਦੇ ਹਾਂ -

ਫਰੀਦਾ ਲੋੜੈ ਦਾਖ ਬਿਜਉਰੀਆਂ ਕਿਕਰਿ ਬੀਜੇ ਜਟੁ ॥
ਹੰਢੈ ਉੰਨ ਕਤਾਇਦਾ ਪੇਧਾ ਲੋੜੈ ਪਟੁ ॥
ਅੰਗ - 1379

ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ, ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮੂੰਹ ਦੇਖ ਸਕੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਆਰਸੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਲੋਹੇ ਦਾ ਐਸਾ ਟੁਕੜਾ ਜਿਹਨੂੰ ਬਹੁਤ ਰਗੜਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ 'ਚੋਂ ਮੁੱਖ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਾਂਗੂੰ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਆਪੇ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਅਵਸਥਾ ਸਾਡੀ ਹੈ। ਜੇ ਜੰਗ-ਯੁੱਧ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ 'ਜੈਸੀ ਮਨਸਾ ਤੈਸੀ ਦਸ਼ਾ'। ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਪਿਆਰ 'ਚ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਦੂਸਰੇ-

ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੁ ਲੁਣੈ ਫਲ ਕਰਮ ਸਮਾਲਾ।
ਜਿਉ ਕਰਿ ਨਿਰਮਲੁ ਆਰਸੀ ਜਗੁ ਵੇਖਣਿ ਵਾਲਾ।
ਜੇਹਾ ਮੁਹੁ ਕਰਿ ਭਾਲੀਐ ਤੇਹੋ ਵੇਖਾਲਾ।
ਸੇਵਕ ਦਰਗਹ ਸੁਰਖਰੁ ਵੇਮੁਖੁ ਮੁਹ ਕਾਲਾ।
(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 34/1)

ਹੁਣ ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ, ਆਪਣੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਵਾਏ। ਫੇਰ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਵਡਿਆਈ ਦਿਤੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਭਰੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ, ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਚਾਲੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਤਾੜੀ ਮਾਰਦੇ ਨੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਚੋਟ 'ਤੇ। ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜੋੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਵਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਘੋੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਬਾਜ਼ ਹੈ ਨਾ ਤਾਜ਼ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੀਸ 'ਤੇ ਇਹ ਤਾਜ ਸਜਾ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਲਗੀ ਸਜਾ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਰਣ-ਨੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਝਾੜ ਸਾਹਿਬ, ਜਿੱਥੇ ਜੰਡ ਦੇ ਥੱਲੇ ਬੈਠੇ, ਉਸਨੂੰ ਸਾਹਿਬੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ। ਗੁਲਾਬਾ ਮਸੰਦ ਦੇ ਖੂਹ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਟਿੰਡ ਦਾ ਸਰ੍ਹਾਣਾ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਕਮਰ-ਕੱਸਾ ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਦਾ ਓਹੀ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਜਾਮਾ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ। ਬਾਰਿਸ਼ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਕੋਰਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲ 'ਚ ਹੋਵੇ,

ਉਹਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਾਜ਼ੀ ਰਹੋ। ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਵਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ। ਆਮ ਤਾਂ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਏਹੁ ਹਮਾਰਾ ਜੀਵਣਾ ਤੁ ਸਾਹਿਬ ਸਚੇ ਵੇਖੁ ॥
ਅੰਗ - 1379

ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਲ ਵੇਖੀਏ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸਨ ਐਸੇ ਸਮੇਂ, ਕਰਦੇ ਵੀ ਹਾਂ। ਸਾਡੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੋ ਗਈ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਕਬਜ਼ਾ, ਕੋਈ ਜਰ-ਜੇਰੂ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ, 'ਨਿਰਵੈਰਾਂ ਸੰਗਿ ਵੈਰੁ ਰਚਾਇੰਦੇ' ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਹੁਣ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਚ-

ਮੈ ਅਪਨਾ ਸੁਤ ਤੋਹਿ ਨਿਵਾਜਾ ॥
ਪੰਥ ਪ੍ਰਚੁਰ ਕਰਬੇ ਕਉ ਸਾਜਾ ॥
(ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਬਾਚ ॥ ਚੌਪਈ ॥)

ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੁੱਤਰ ਬਣਾਇਆ, ਪਰ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ। ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਹੈ ਅੰਦਰ ਕਿ ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਤੁਰੀ ਅਮਾਨਤ ਤੈਨੂੰ ਸਉਂਪ ਦਿਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮਿੱਤਰਾਈ ਐਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਫੇਰ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ ਸੁਨੇਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਮਿੱਤਰ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮਿੱਤਰ ਓਹੀ ਜਿਹੜਾ ਔਖੇ ਸਮੇਂ ਕੰਮ ਆਵੇ।

ਸਜਣ ਸੇਈ ਨਾਲਿ ਮੈ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ਚਲੰਨਿ ॥
ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਖੜੇ ਦਿਸੰਨਿ ॥ ਅੰਗ- 729

ਉਹ ਮਿੱਤਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਔਖੇ ਸਮੇਂ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਥੇ ਫੇਰ, ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਇਹ ਫੁਰਮਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਪਉਣ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਹੈ, ਠੰਢ ਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਜਾ ਕੇ ਦੇਵੀਂ-

ਮਿਤ੍ਰੁ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਣਾ ॥
ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਰੋਗ ਰਜਾਈਆਂ ਦਾ ਓਢਣ
ਨਾਗ ਨਿਵਾਸਾਂ ਦੇ ਰਹਣਾ ॥
ਸੂਲ ਸੁਰਾਹੀ ਖੰਜਰੁ ਪਿਆਲਾ,
ਬਿੰਗ ਕਸਾਈਆਂ ਦਾ ਸਹਣਾ ॥
ਯਾਰੜੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਥਰੁ ਚੰਗਾ,
ਭੱਠ ਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਰਹਣਾ ॥ ਪਿਆਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ 10

ਕਿੰਨੇ ਪਿਆਰੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਜਦੋਂ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ, ਹਰਟ ਦੀ ਟਿੰਡ ਦਾ ਸਰ੍ਹਾਣਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਸਣ ਕੀ ਹੈ, ਗਿੱਲੀ ਧਰਤੀ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਤੇ ਹਾਲ ਕੀ ਦਸ ਰਹੇ ਨੇ, ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਹੈਂ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਰਜਾਈਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਤੇ ਠੰਢ ਦੂਰ ਕਰਨ

ਵਾਸਤੇ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਸੱਪ ਨਾਲ ਪਏ ਹੋਣ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਇਹ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਸਿਖਾ ਰਹੇ ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ -

**ਸੇਜ ਇਕੋਲੀ ਨੀਦ ਨਹੁ ਨੈਨਹੁ
ਪਿਰੁ ਪਰਦੇਸਿ ਸਿਧਾਇਓ ॥ ਅੰਗ - 624**

ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੇ ਉਹ ਪਿਆਰਾ, ਸਦਾ ਨਾਲ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਵੀ ਸੁਖ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ -

**ਕੋਤਿਆ ਦੁਖ ਭੁਖ ਸਦ ਮਾਰ ॥
ਏਹਿ ਭਿ ਦਾਤਿ ਤੇਰੀ ਦਾਤਾਰ ॥ ਅੰਗ - 5**

ਸੁਕਰਾਨਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦਾ ਸਾਥ ਨਾ ਹੋਵੇ ਫੇਰ ਤਾਂ 'ਬਿੰਗ ਕਸਾਈਆ ਦਾ ਸਹਿਣਾ' ਕਸਾਈ ਜਿਵੇਂ ਬੱਕਰੇ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਗਲ ਤੇ ਬਿੰਗ ਉਹ ਹਥਿਆਰ, ਐਸਾ ਹੈ। ਸਰਸਾ ਨਦੀ 'ਤੇ ਵਿਛੋੜਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਨੇਮ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ ਪਿਆਰਿਓ, ਆਲਸੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਉਹ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ, ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰੋ -

**ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ
ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਅੰਗ - 305**

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਧਿਆਨ 'ਚ ਬੈਠੋ। ਕਿੱਡਾ ਸਾਹਿਤ, 102 ਲਿਖਾਰੀ, ਕਿਉਂਕਿ 52 ਕਵੀ ਸਨ, 50 ਲਿਖਾਰੀ ਸਨ। ਸਦਾ ਹੀ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, traslation ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ਇਕ ਵਿਦਿਆਧਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸੀ ਨੌ ਮਣ ਪੱਕਾ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਸਰਸਾ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਪਰ ਅਸਲੀਅਤ ਜੋ ਜਣਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਵੀ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੀ ਜੋ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਮ ਅਵਸਥਾ ਰੱਖਣੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਥੇ ਦੱਸੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁਖੀ ਜਿਹੜੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕੀਤਾ। ਉਥੋਂ ਹੀ ਇਹ ਸੰਪਰਦਾ ਚਲੀ ਹੈ, ਸੀਨੇ-ਬਸੀਨੇ ਚੱਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਇਹ ਬਚਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੀ ਸੁਨੇਹਾ ਜਿਹੜਾ ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਂਦੇੜ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ, ਇਹ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਦੇ ਸ਼ਬਦ, ਕਹਿੰਦੇ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਚਖੰਡ ਪਿਆਨਾ ਕਰ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬਿਨਾਂ ਮਿਲੇ ਹੀ ਚਲੇ ਗਏ, ਬੁਲਾਓ? ਆਏ, ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪ ਬਿਨਾਂ ਦੱਸੇ ਹੀ ਚਲੇ ਗਏ? ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਸਾਥ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਹੁਕਮ ਹੀ ਐਸਾ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਵੀ ਹੋਂ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਓ -

**ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਗੁਰੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥
ਅੰਗ - 442**

ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਸੀ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਸਚਖੰਡ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਸੀ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਚੱਲੋ। ਵੀਹ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਵੀ ਆਵਾਂਗੇ, ਉਥੇ ਵੀ ਸਾਡਾ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਲੈ ਜਾਣਾ।

ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਚਾਲੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਮਸੰਦ ਦੇ ਘਰ ਗਏ, ਮਾਈ ਨੇ ਬੜੀ ਰੀਝ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਚੋਲਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਾਕਾ ਭੇਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨੀਲਾ ਰੰਗ ਉਸ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਨੀ ਖਾਂ, ਨਬੀ ਖਾਂ ਜੋ ਦੋ ਘੋੜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਸੌਦਾਗਰ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਉਥੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਥੋਂ ਫੇਰ ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰ ਬਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਚਾਲੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਲੋਅ ਦਾ ਇਕ ਪੀਰ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਆਪ ਨੂੰ ਫਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਖ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾ ਹੋਣ। ਉਹ ਵੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਿੱਤਰਤਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਔਖੇ ਸਮੇਂ ਮਿੱਤਰ ਕੰਮ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਮਿੱਤਰਾਈ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੀ ਇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਿੱਤਰਾਂ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਨਾਂ ਚਲਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿੱਥੇ? -

ਸਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਖੜੇ ਦਿਸੰਨਿ ॥ ਅੰਗ - 729

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਓ, ਸਭ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸਲ ਮਿੱਤਰ -

**ਸਜਣ ਸੇਈ ਨਾਲਿ ਮੈ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ਚਲੰਨਿ ॥
ਸਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਖੜੇ ਦਿਸੰਨਿ ॥ ਅੰਗ - 729**

ਔਖੇ ਸਮੇਂ ਮਿੱਤਰ ਦੀ ਪਰਖ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਤਾਂ ਸਾਥ ਛੱਡ ਦਿੰਦੀ ਹੈ -

**ਨਾਨਕ ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ ਤੋੜਿ
ਢੁਢਿ ਸਜਣ ਸੰਤ ਪਕਿਆ ॥
ਓਇ ਜੀਵੰਦੇ ਵਿਛੜਹਿ ਓਇ ਮੁਇਆ ਨ ਜਾਹੀ ਛੋੜਿ ॥
ਅੰਗ - 1102**

**ਜੈਸਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਣੀਦਾ ਤੇਸੇ ਹੀ ਮੈ ਭੀਰੁ ॥
ਵਿਛੜਿਆ ਮੇਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਕਾ ਬਸੀਰੁ ॥
ਹਰਿ ਨਾਮੇ ਮੰਤ੍ਰੁ ਢਿੜਾਇਦਾ ਕਟੇ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ॥
ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਿਨਾ ਮਿਲਾਇਆ
ਜਿਨਾ ਧੁਰੇ ਪਇਆ ਸੰਜੋਗੁ ॥ ਅੰਗ - 957**

**ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।**

*****

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ' ਦਾ ਸੰਕਲਪ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-50)

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ - ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਆਪੇ ਆਪਿ

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਹੋਰ ਅਨੋਖਾ ਪੱਖ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਜਾਉਂਦਾ, ਸਿੰਗਾਰਦਾ ਹੈ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਟਿਕਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਢਾਹੁੰਦਾ ਜਾਂ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਮਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਰੀ ਕਿਰਿਆ, ਕੌਤਕ ਅਤੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਵਿਚ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਵਿਚਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ -

ਆਪੇ ਸਾਜੇ ਕਰੇ ਆਪਿ ਜਾਈ ਭਿ ਰਖੇ ਆਪਿ ॥
ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਜੰਤ ਉਪਾਇ ਕੈ ਦੇਖੇ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਿ ॥
ਕਿਸ ਨੇ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ॥

ਅੰਗ- 475

ਬਾਣੀ ਸੁਖਮਨੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਨਿਰਗੁਨੁ ਆਪਿ ਸਰਗੁਨੁ ਭੀ ਓਹੀ ॥
ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਿਨਿ ਸਗਲੀ ਮੋਹੀ ॥
ਅਪਨੇ ਚਰਿਤ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਬਨਾਏ ॥
ਅਪੁਨੀ ਕੀਮਤਿ ਆਪੇ ਪਾਏ ॥
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥
ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਏਕੈ ਸੋਇ ॥
ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਰਵਿਆ ਰੂਪ ਰੰਗ ॥
ਭਏ ਪ੍ਰਗਾਸ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗ ॥
ਰਚਿ ਰਚਨਾ ਅਪਨੀ ਕਲ ਧਾਰੀ ॥
ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਨਾਨਕ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - 288

ਅਰਥਾਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਨੋਖੀ ਕਲਾ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਸਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਅਤੀਤ (ਨਿਰਗੁਣ) ਵੀ ਆਪ ਹੈ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਖੇਲ ਤਮਾਸ਼ੇ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੀ ਰਚੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ ਵਾਂਗ ਸਾਰੇ ਰੂਪਾਂ ਤੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਤਿਆ ਟਿਕਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਸਤਿਆ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ

ਹੋਂਦ ਵਾਂਗ ਅਮਰ ਅਟੱਲ ਹੈ, ਏਸੇ ਲਈ ੧੯ ਦਾ ਸਰਬ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਸਤਿਨਾਮੁ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਭੂ-ਤਾਕਤ ਹੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੀ ਹਰ ਵਸਤੂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਚਾਲਕ ਹੈ। ਅਸ਼ਟਪਦੀ 21 ਵਿਚ ਇਸੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਗੁਣ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਰਚਨਾ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਅਫੁਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਰੂਪ ਰੰਗ, ਚਿਹਨ ਚੱਕਰ, ਖੁਸ਼ੀ ਗਮੀ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ, ਬੰਧਨ ਮੁਕਤੀ, ਨਰਕ ਸੁਰਗ, ਜੀਵ, ਮਾਇਆ, ਜਨਮ ਮਰਨ, ਚਿੱਤਰ ਗੁਪਤ, ਛਲ ਕਪਟ, ਮਾਂ ਪਿਉ, ਮਿਤ੍ਰ, ਪੁੱਤਰ, ਭਰਾ, ਸ਼ਗਨ, ਅਪਸ਼ਗਨ, ਮਾਲਕ ਸੇਵਕ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇ, ਐਸਾ ਕੋਈ ਸੰਕਲਪ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਿਰਗੁਣ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਜਗਤ ਰਚਨਾ ਦੀ ਖੇਡ ਰਚ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਰਗੁਣ ਪਸਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਤਮਾਸ਼ਾ ਰਚ ਕੇ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਮਾਣਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਖੇਡ ਨੂੰ ਸਮੇਟਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਆਪ, ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਅੰਸ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ -

ਜਬ ਅਕਾਰੁ ਇਹੁ ਕਛੁ ਨ ਦ੍ਰਿਸਟੇਤਾ ॥
ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਤਬ ਕਹ ਤੇ ਹੋਤਾ ॥
ਜਬ ਧਾਰੀ ਆਪਨ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ॥
ਤਬ ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਕਿਸੁ ਸੰਗਿ ਕਮਾਤਿ ॥
..... ਆਪਨ ਖੇਲੁ ਆਪਿ ਵਰਤੀਜਾ ॥
ਨਾਨਕ ਕਰਨੈਹਾਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ॥ 1 ॥
.....ਆਪਨ ਚਲਿਤ ਆਪਿ ਕਰਨੈਹਾਰ ॥
ਨਾਨਕ ਠਾਕੁਰ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ॥
.....ਆਪਨ ਆਪ ਆਪ ਹੀ ਅਚਰਜਾ ॥
ਨਾਨਕ ਆਪਨ ਰੂਪ ਆਪ ਹੀ ਉਪਰਜਾ ॥
.....ਆਪਨ ਖੇਲੁ ਆਪਿ ਕਰਿ ਦੇਖੇ ॥
ਖੇਲੁ ਸੰਕੋਚੈ ਤਉ ਨਾਨਕ ਏਕੈ ॥ ਅੰਗ- 290-92

ਅਸ਼ਟਪਦੀ 22 ਅਤੇ 23 ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਥਾਈਂ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਭ ਥਾਈਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸਭ ਜੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਆਪ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਆਪ ਇਕੋ ਇਕ ਸੀ, ਰਚਨਾ ਸਮੇਂ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ, ਰਚਨਾ ਸਮੇਟ ਕੇ ਵੀ ਇਕ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ

ਧਾਗੇ ਵਿਚ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪਰੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ -

ਜੀਅ ਜੰਤ ਕੇ ਠਾਕੁਰਾ ਆਪੇ ਵਰਤਣਹਾਰ ॥
ਨਾਨਕ ਏਕੋ ਪਸਰਿਆ ਦੂਜਾ ਕਹ ਦ੍ਰਿਸਟਾਰ ॥

ਅੰਗ- 292

ਆਪਿ ਕਥੇ ਆਪਿ ਸੁਨਨੇਹਾਰੁ ॥
ਆਪਹਿ ਏਕੁ ਆਪਿ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥
ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਏ ॥
ਆਪਨੈ ਭਾਣੈ ਲਏ ਸਮਾਏ ॥
ਤੁਮ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ॥
ਆਪਨ ਸੁਤਿ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਪਰੋਇ ॥

ਅੰਗ - 292

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭੂ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ, ਸਭਨੀ ਥਾਂਈ, ਸਭ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਵਿਚਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਧਰਤੀ, ਆਕਾਸ਼, ਪਾਤਾਲ ਵਿਚ, ਸਭਨਾਂ ਭਵਨਾਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਬਨਸਪਤੀ ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ, ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ, ਪਰਬਤਾਂ ਵਿਚ, ਪਉਣ ਪਾਣੀ, ਅਗਨੀ ਵਿਚ, ਚਹੂੰ ਕੁੰਟਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਥਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ। ਸਾਰੇ ਇਲਮਾਂ ਵਿਚ, ਵੇਦਾਂ, ਪੁਰਾਣਾਂ, ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ ਵਿਚ, ਸੂਰਜ, ਚੰਦ, ਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਓਹੀ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਰਚ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਜੋਤਿ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਜੋਤਾਂ ਵਿਚ ਜਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤਾਣੇ ਪੇਟੇ ਵਾਂਗ ਸਭ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ ॥
ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ ॥
ਧਰਨਿ ਮਾਹਿ ਆਕਾਸ ਪਇਆਲ ॥
ਸਰਬ ਲੋਕ ਪੁਰਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥
ਬਨਿ ਤਿਨਿ ਪਰਬਤਿ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ॥
ਜੈਸੀ ਆਗਿਆ ਤੈਸਾ ਕਰਮੁ ॥
ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਮਾਹਿ ॥
ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸੇ ਸਮਾਹਿ ॥
ਤਿਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕੋ ਠਾਉ ॥
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਉ ॥ 2 ॥
ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਮਹਿ ਦੇਖੁ ॥
ਸਸੀਅਰ ਸੂਰ ਨਖੜੁ ਮਹਿ ਏਕੁ ॥
ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਭੁ ਕੋ ਬੋਲੈ ॥
ਆਪਿ ਅਡੋਲੁ ਨ ਕਬਹੂ ਡੋਲੈ ॥
ਸਰਬ ਕਲਾ ਕਰਿ ਖੇਲੈ ਖੇਲ ॥
ਮੋਲਿ ਨ ਪਾਈਐ ਗੁਣਹ ਅਮੋਲ ॥
ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਮਹਿ ਜਾ ਕੀ ਜੋਤਿ ॥
ਧਾਰਿ ਰਹਿਓ ਸੁਆਮੀ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ॥

ਅੰਗ - 294

ਪਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਐਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਰਿਜਨ,

ਸੰਤ ਜਨ ਹੀ ਵੇਖਦੇ ਜਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਪਸਾਰਾ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੀ ਹਰ ਥਾਂ ਸੁਣਦੇ ਹਨ -

ਸੰਤ ਜਨਾ ਕਾ ਪੇਖਨੁ ਸਭੁ ਬ੍ਰਹਮ ॥ ਅੰਗ - 294

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥
ਆਪਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਭੁਗਤਾ ਆਪਿ ਕਾਰਣੁ ਕੀਆ ॥
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸੇਈ ਜਾਣਹਿ
ਜਿਨ੍ਹੀ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਆ ॥

ਅੰਗ- 846

ਬਿਹਾਗੜੇ ਦੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ 5 ਦੀਆਂ 21 ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹੋ ਵਿਸ਼ਾ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਨਿਰਗੁਣ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵੀ ਕਰਤਾ-ਪੁਰਖ ਆਪ ਵਿਦਮਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਰਤਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਵਿਚਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਮੂਨੇ ਵਜੋਂ ਦੋ ਪਉੜੀਆਂ ਏਥੇ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ -

ਆਪੇ ਸਭ ਘਟ ਅੰਦਰੇ ਆਪੇ ਹੀ ਬਾਹਰਿ ॥
ਆਪੇ ਗੁਪਤੁ ਵਰਤਦਾ ਆਪੇ ਹੀ ਜਾਹਰਿ ॥
ਜੁਗ ਫਤੀਹ ਗੁਬਾਰੁ ਕਰਿ ਵਰਤਿਆ ਸੁੰਨਾਹਰਿ ॥
ਓਥੇ ਵੇਦ ਪੁਰਾਨ ਨ ਸਾਸਤਾ ਆਪੇ ਹਰਿ ਨਰਹਰਿ ॥
ਬੈਠਾ ਤਾੜੀ ਲਾਇ ਆਪਿ ਸਭ ਦੂ ਹੀ ਬਾਹਰਿ ॥
ਆਪਣੀ ਮਿਤਿ ਆਪਿ ਜਾਣਦਾ ਆਪੇ ਹੀ ਗਉਹਰੁ ॥

ਅੰਗ - 555

ਆਪੇ ਜੰਤ ਉਪਾਇਅਨੁ ਆਪੇ ਆਧਾਰੁ ॥
ਆਪੇ ਸੁਖਮੁ ਭਾਲੀਐ ਆਪੇ ਪਾਸਾਰੁ ॥
ਆਪਿ ਇਕਾਤੀ ਹੋਇ ਰਹੇ ਆਪੇ ਵਡ ਪਰਵਾਰੁ ॥
ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ਹਰਿ ਸੰਤਾ ਰੇਨਾਰੁ ॥
ਹੋਰੁ ਦਾਤਾਰੁ ਨ ਸੁਝਈ ਤੂ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - 556

ਦਰਅਸਲ ੴ ਦਾ ਸਹੀ ਅਰਥ ਵੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹੀ ਹੋਂਦ ਹੈ, ਸੂਖਮ ਅਤੇ ਸਥੂਲ, ਨਿਰਗੁਣ ਅਤੇ ਸਰਗੁਣ ਸਭ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਹੀ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਕੇ ਕੋਤਕ ਰਚ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭਗਤ ਜਨ ਵੀ ਐਸੀ ਹੀ ਧੁਨੀ ਅਲਾਪਦੇ ਹਨ-

ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ਗੋਬਿੰਦੁ ਬਿਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ
॥
ਸੁਤੁ ਏਕੁ ਮਣਿ ਸਤ ਸਹੰਸ ਜੈਸੇ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ
॥

ਅੰਗ - 485

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ - ਸਤਿਨਾਮੁ

ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਦੂਜਾ

ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਸਤਿਨਾਮ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਸਤਿ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਹੋਂਦ, ਹੋਣਾ, ਹਾਜ਼ਰ ਅਰਥਾਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਾਰਿਮਾਰਥਿਕ, ਅਸਲੀ ਤੇ ਸਦੀਵੀ ਸੱਤਾ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ, ਹਸਤੀ, ਸਦੀਵ-ਕਾਲੀ ਹੈ, ਸਦਾ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਆਇ ਸਚੁ ਜੁਗਾਇ ਸਚੁ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥ ਅੰਗ - 1

ਸਤਿਨਾਮੁ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ, ਨਾਹੀ ਸਤਿ ਨਾਮ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ। ਸਤਿ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੋਵੇਂ ਪਰਮਾਤਮ-ਸੱਤਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਵਿਦਮਾਨਤਾ ਦੇ ਲਖਾਇਕ ਹਨ। ਸਤਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਨਿਰਗੁਣਤਾ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ ਜੋ ਤ੍ਰੈ ਕਾਲ ਅਤੀਤ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਤਾ ਨਾਮ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਵਿਦਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਤਿ ਹੈ ਪਰ ਸਤਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਨਹੀਂ। ਸਤਿ ਨਾਮ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਵਿਆਪਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸੱਚ ਵੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਵੀ। ਸਤਿ ਕੇਵਲ ਭਾਵਾਚਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਕਰਮਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪਸਾਰੇ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਪਰਾਪੂਰਬਲਾ ਨਾਮ ਕੇਵਲ ਸਤਿ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਗੁਣ-ਵਾਚੀ ਹਨ, ਕਿਰਤਮ ਹਨ -

ਕਿਰਤਮ ਨਾਮ ਕਥੇ ਤੇਰੇ ਜਿਹਬਾ ॥

ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਪਰਾ ਪੁਰਬਲਾ ॥ ਅੰਗ - 1047

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮ ਸਤਿ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਅਰੰਭਤਾ ਦਸੀ ਹੈ -

ਸਾਚੇ ਤੇ ਪਵਨਾ ਭਇਆ ਪਵਨੇ ਤੇ ਜਲੁ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - 19

ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਰ ਬੁਠ ਤੇ ਛਲਾਵਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸੱਚੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਸ਼ੰਕਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਆਈਆਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਅਤੇ ਭਰਮ ਕਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਸਿੱਖ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਪੂਰਵਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸੱਚ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਸੇਧ ਬਖਸ਼ੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਦਾਹਵਾ ਹੈ -

ਆਪਿ ਸਤਿ ਕੀਆ ਸਭੁ ਸਤਿ ॥

ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਭ ਤੇ ਸਗਲੀ ਉਤਪਤਿ ॥ ਅੰਗ - 294

ਸਚੁ ਸਚੁ ਸਚੁ ਸਚੁ ਕੀਨਾ ॥

ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕਿਨੈ ਬਿਰਲੈ ਚੀਨਾ ॥ ਅੰਗ - 279

ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ?

ਨਾਮ ਪਰਮ-ਸਤਿ ਦੀ ਚੇਤਨ-ਸਤਾ ਹੈ ਜੋ ਸੂਖਮ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ਅਤੇ ਸਥੂਲ ਤੋਂ ਸਥੂਲ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਤੱਤ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਵਿਚ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਭੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੀ ਨਾਮ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਹੈ। ਸਥੂਲ ਰਚਨਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਤੱਤ ਸੂਖਮ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਤੇ ਅਰੂਪ ਚੇਤਨ-ਸੱਤਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਅਕਾਲ ਹੈ, ਤ੍ਰੈ-ਕਾਲ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਤ੍ਰੈ-ਕਾਲ ਅਤੀਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਰਿਵਰਤਨ-ਰਹਿਤ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ, ਵਾਸਤਵਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਮ-ਸਤਿ ਹੈ। ਸਥੂਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਰਚਨਾ ਕਾਲ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਸੱਚ ਹੈ, ਹੋਂਦ ਭਰਪੂਰ ਹੈ ਪਰ ਅਕਾਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਸਤਿਅਤਾ ਸੰਖੇਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਧੀਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸ੍ਵੈ-ਆਸਰਿਤ ਨਹੀਂ, ਨਾਮ ਆਸਰਿਤ ਹੈ -

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲੇ ਜੰਤ ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥ ਅੰਗ - 284

.....

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਆਗਾਸ ਪਾਤਾਲ ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲ ਆਕਾਰ ॥ ਅੰਗ - 284

ਪਰਮ ਤੱਤ, ਨਾਮ, ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਹਰਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਨਾਮ ਇਕ ਪਾਸੇ ਪਰਮਾਤਮ-ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਆਪਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਤੱਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਰਚਨਾ ਨਾਲ ਨਿਕਟ ਤੌਰ ਤੇ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰ ਅਤੇ ਕਿਰਤ ਦਾ ਸੰਯੋਜਕ ਹੈ। ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਕੋਈ ਜਾਤੀ ਨਾਮ ਨਹੀਂ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜਾਤ ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਵਾਚਕ ਪਦ 'ਸਤਿ' ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਫਾਤੀ ਨਾਮ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਜਾਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਾਤ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਲਈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਿਫਤਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ' ਨੂੰ ਗੁਣੀ-ਨਿਧਾਨ ਕਹਿ ਕੇ ਸਲਾਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਅਸੰਖ ਨਾਵਾਂ, ਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਆਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ 'ਸਤਿਨਾਮੁ' ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਸਤਿਨਾਮ ਹੀ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਨਾਲ ਸਰਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ

ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ -

ਜਿਸ ਨੇ ਬਖਸ਼ੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ॥

ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥ ਅੰਗ - 5

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ - ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ

ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦਾ ਤੀਜਾ ਸਮਾਸ ਹੈ। ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਕਰਤਾਰੀ ਪੱਖ ਨੂੰ ਦਰਸਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ, ਕਰਣਹਾਰ, ਕਰਣ ਕਰਾਵਣਹਾਰ, ਕਰਣ ਕਾਰਨ, ਕਰਨੈਹਾਰ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਕਰਤਾ, ਭਰਤਾ, ਹਰਤਾ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਪੁਰਸ਼ ਜਾਂ ਮਾਇਆ ਨਹੀਂ। ਕਰਤਾ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਰਚ ਕੇ ਆਪ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਆਪ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਹਸਤੀ ਹੈ -

ਏਕੋ ਕਰਤਾ ਜਿਨਿ ਜਗੁ ਕੀਆ ॥ ਅੰਗ - 1188

ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਦੇਖੇ ਸੋਇ ॥ ਅੰਗ - 222

ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਨਿਰੰਜਨ ਕਰਤਾ ॥ ਅੰਗ - 998

ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਅਸਟਪਦੀ 11 ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿਰਜੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ, ਇਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਲਯਤਾ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਰੰਭਕ ਸਲੋਕ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ -

ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਸਰ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੋਇ ॥
ਅੰਗ - 276

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ-ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ

ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦਾ ਚੌਥਾ ਸਮਾਸ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ 'ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ' ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਰਮ-ਆਤਮਾ ਸਾਰੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਛਿਦਰਾਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਡਰ ਅਤੇ ਵੈਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮੂਲ ਹੋਂਦ ਆਤਮਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਸਾਂਝ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਵੀ ਡਰ ਅਤੇ ਵੈਰ ਦੀਆਂ ਮੂਲ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ (ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ) ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਪਰ ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਬੰਧਾਂ, ਸਾਰੀਆ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਬਣਤਰਾਂ, ਦੇਸੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰਦੇਸੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਅਹਿਦਨਾਮੇ 'ਡਰ' ਅਤੇ 'ਵੈਰ' ਦੀਆਂ ਮੂਲ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਉਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ

ਨੂੰ ਡਰ ਅਤੇ ਵੈਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਐਸੇ ਇਸ਼ਟ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰੇ ਜੋ ਖੁਦ 'ਡਰ' ਅਤੇ 'ਵੈਰ' ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਵੇ। 'ਜੈਸਾ ਸੇਵੈ ਤੈਸੇ ਹੋਵੈ' ਦੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਖੁਦ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ ਹੋ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ -

ਜਿਨ ਨਿਰਭਉ ਜਿਨੁ ਹਰਿ ਨਿਰਭਉ ਧਿਆਇਆ
ਜੀਉ ਤਿਨ ਕਾ ਭਉ ਸਭੁ ਗਵਾਸੀ ॥
ਅੰਗ- 348

ਨਾ ਓਹੁ ਮਰਤਾ ਨਾ ਹਮ ਭਰਿਆ ॥
ਨਾ ਓਹੁ ਬਿਨਸੈ ਨਾ ਹਮ ਕੜਿਆ ॥
ਅੰਗ- 391

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ - ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ

ਅਕਾਲ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਾਲ-ਰਹਿਤ, ਸਦੀਵੀ, ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤਿ ਅਰਥਾਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕਾਲ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕਾਲ ਵਿਚ, ਕਿਸੇ ਰੂਪ-ਸਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਿਸੇ ਅਵਤਾਰ ਜਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਰਾਹੀਂ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤਾਂ ਕਾਲ ਦਾ ਰਚੇਤਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਕਾਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਣੇ ਦੇਵੀ, ਦੇਵਤੇ, ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ। ਕੇਵਲ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਹੀ ਅਕਾਲ ਹੈ -

ਆਇ ਸਚੁ ਜੁਗਾਇ ਸਚੁ ॥
ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥

ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਅਕਾਲ ਹੈ, ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਜੋ ਜੰਮਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਅਵਤਾਰ ਹੋਵੇ, ਦੇਵੀ, ਦੇਵਤਾ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਵੱਸ਼ ਮਰਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਰਣਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੂਨੀਆਂ ਬਦਲਦਾ ਹੈ ਪਰ 'ਅਜੂਨੀ' ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਆਤਮਿਕ ਹੋਂਦ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਕੇ ਜੂਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ -

ਨਾ ਤਿਸੁ ਬਾਪੁ ਨ ਮਾਇ ਕਿਨਿ ਤੂ ਜਾਇਆ ॥
ਨਾ ਤਿਸੁ ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖ ਵਰਨ ਸਬਾਇਆ ॥ ਅੰਗ- 1279

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸੈਭੰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਸ੍ਵੈ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ, ਉਸ ਸਦਾ-ਸਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੋਈ ਮਸ਼ੀਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਦਿਆਲੂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸਮਾ ਹੈ। ਸਭਨਾਂ ਤੇ ਦਯਾ ਕਰਕੇ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ਸੁਕੇ ਕਾਸਟ

ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ (ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ)

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-54)

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ ਸੌ ਪੁਰਖੁ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਸੌ ਪੁਰਖੁ=ਸੌ=ਉਹ ਪੁਰਖੁ=ਪੂਰਨ ਵਾ: ਵਿਆਪਕ (ਪ੍ਰਭੂ)
ਵਾ: ਸੌ=ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਜੋ ਪੁ=ਨਰਕਾਂ ਤੋਂ ਰਖੁ=ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ
ਵਾਲਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੌ=ਉਹ (ਪ੍ਰਭੂ) ਜੋ ਪੁਰਖੁ=ਪੌਰਖ ਭਾਵ
ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਸੌ ਪੁਰਖੁ=ਕਾਵਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ
ਇਕ ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਹੈ। ਵਾ: ਸੌ ਪੁਰਖੁ=ਬਾਣੀ ਦਾ
ਸਿਰਲੇਖ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਜਸ
ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=1=ਇਕ
ਜੋ ਅਦ੍ਵੈਤ ਸਰੂਪ ਓਅੰਕਾਰਿ=ਸਰਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ
ਸਤਿ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਗੁਰ=ਚੇਤਨ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ
ਹੈ ਵਾ: ਇਕ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ, ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੌ ਪੁਰਖ ਨਿਰੰਜਨੁ, ਹਰਿ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ; ਹਰਿ ਅਗਮਾ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ॥

ਹੇ ਗੁਰਸਿੱਖੇ! ਸੌ=ਉਹ ਜੋ ਪੁਰਖੁ=ਪੂਰਨ ਭਾਵ ਵਿਆਪਕ
(ਪ੍ਰਭੂ) ਹੈ, ਨਿਰੰਜਨੁ=ਮਾਇਆ ਦੀ ਕਾਲਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸ਼ੁੱਧ
ਸਰੂਪ ਹੈ, ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਹੈ।
ਹਰਿ=ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਹਰਿਆ ਭਰਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
ਪੁਰਖੁ=ਪੁ=ਨਰਕਾਂ ਤੋਂ ਰਖੁ=ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਨਿਰੰਜਨੁ=ਬਿਨਾਂ
ਰੰਜ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਤੇਰਾ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਰੰਜ ਫਾਰਸੀ
ਵਿਚ ਦੁੱਖ, ਤਕਲੀਫ, ਰੋਗ ਤੋਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਤੂੰ
ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈਂ। ਉਹ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਭੂ ਅਗਮਾ ਅਗਮ
ਅਪਾਰਾ=ਮਨ, ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚ ਤੇ
ਅਪਾਰਾ=ਪਾਰਾਵਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਅਥਵਾ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ
ਅਗਮਾ=ਵੇਦਾਂ ਕਰਕੇ ਵੀ ਅਗੰਮ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਕਰਕੇ
ਵੀ ਅਪਾਰਾ=ਪਾਰਾਵਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਅਗਮ ਅਗਮ ਆਗਾਧਿ ਬੋਧ ਕੀਮਤਿ ਪਰੈ ਨ ਪਾਵਉ ॥
ਅੰਗ - 401

ਸਭਿ ਧਿਆਵਹਿ ਸਭਿ ਧਿਆਵਹਿ ਤੁਧੁ ਜੀ; ਹਰਿ ਸਚੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ॥

ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਸੱਚੇ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ!
ਤੁਧੁ=ਤੈਨੂੰ ਸਭਿ ਧਿਆਵਹਿ=ਸਾਰੇ ਹੀ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ,

ਅਥਵਾ ਆਪ ਦੇ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ
ਤੇ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਰੇ ਹੀ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ
ਪਿੱਛੇ (ਭੂਤਕਾਲ) 'ਚ ਤੈਨੂੰ ਸਾਰੇ ਧਿਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ
(ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ) 'ਚ ਸਾਰੇ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਗੇ
(ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ) 'ਚ ਵੀ ਸਾਰੇ ਹੀ ਧਿਆਉਣਗੇ ਅਥਵਾ
ਹੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਧਿਆਉਣ ਯੋਗ ਤੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਸੱਚੇ
ਹਰੀ! ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੀਵ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ
ਤੈਨੂੰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਨ, ਬਾਣੀ ਤੇ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਧਿਆਉਂਦੇ
ਹਨ ਅਥਵਾ ਧਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੀਵ ਤੈਨੂੰ
ਸਭਿ=ਸ+ਭਿ=ਸਹਿਤ ਭੈ ਦੇ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਸਭਿ ਜੀਅ ਤੁਮਾਰੇ ਜੀ;

ਤੂੰ ਜੀਆ ਕਾ ਦਾਤਾਰਾ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨੀਆਂ 'ਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ
ਸਭਿ=ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੀਆ=ਜੀਵ ਤੁਮਾਰੇ=ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹਨ ਅਤੇ
ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾਰਾ=ਦਾਤਾ ਹੈਂ। ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ
ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ, ਗਿਆਨ, ਪਿਆਰ, ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਸੁਆਸ
ਆਦਿਕ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦਾਤਾ ਹੋ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਤੂੰ ਭੰਨਣ ਘੜਣ ਸਮਰਥੁ ਦਾਤਾਰੁ ਹਰਿ
ਤੁਧੁ ਅਗੈ ਮੰਗਣ ਨੋ ਹਥ ਜੋੜਿ ਖਲੀ ਸਭ ਹੋਈ ॥
ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਦਾਤਾਰੁ ਮੈ ਕੋਈ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਈ
ਤੁਧੁ ਸਭਸੈ ਨੋ ਦਾਨੁ ਦਿਤਾ
ਖੰਡੀ ਵਰਭੰਡੀ ਪਾਤਾਲੀ ਪੁਰਈ ਸਭ ਲੋਈ ॥

ਅੰਗ - 549

ਤੂੰ ਦਾਤਾ ਦਾਤਾਰੁ ਤੇਰਾ ਦਿਤਾ ਖਾਵਣਾ ॥ ਅੰਗ - 652
ਤੂੰ ਦਾਤਾ ਜੀਆ ਸਭਨਾ ਕਾ ਬਸਹੁ ਮੇਰੇ ਮਨ ਮਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - 499

ਹਰਿ ਧਿਆਵਹੁ ਸੰਤਹੁ ਜੀ;

ਸਭਿ ਦੁਖ ਵਿਸਾਰਣਹਾਰਾ॥

ਹੇ ਸੰਤਹੁ=ਸੰਤ, ਭਗਤ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਨੋਂ ਜੀ! ਉਸ
ਹਰਿ=ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਧਿਆਵਹੁ ਜੋ ਸਭਿ=ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ
ਵਿਸਾਰਣਹਾਰਾ=ਵਿਸਰਜਨ ਭਾਵ ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਵਾ:
ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਵਾ: ਜੋ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ
ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਯਥਾ -

ਸਭ ਦੁਖਨ ਕੋ ਹੰਤਾ ਸਭ ਸੁਖਨ ਕੋ ਦਾਤਾ
ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਗੁਨ ਗਾਉ ॥

ਅੰਗ - 1201

ਹਰਿ ਆਪੇ ਠਾਕੁਰੁ, ਹਰਿ ਆਪੇ ਸੇਵਕੁ ਜੀ;
ਕਿਆ ਨਾਨਕ ਜੰਤ ਵਿਚਾਰਾ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਭੂ ਆਪੇ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਠਾਕੁਰੁ=ਸੁਆਮੀ (ਮਾਲਕ) ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਸੇਵਕ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਚਾਰਾ ਜੰਤੁ=ਜੀਵ ਕਿਆ=ਕੀ ਹੈ? ਭਾਵ ਤੁੱਛ ਹੈ ਵਾ: ਵਿਚਾਰਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਜੰਤੁ=ਜੀਵ ਕਿਆ=ਕੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਜਸ ਕਹਿ ਸਕੇ? ਜੈਸਾ ਕਿ-

ਹਰਿ ਆਪੇ ਠਾਕੁਰੁ ਸੇਵਕੁ ਭਗਤੁ ਹਰਿ ਆਪੇ ਕਰੇ ਕਰਾਏ
॥ ਅੰਗ - 550

ਆਪੇ ਠਾਕੁਰੁ ਆਪੇ ਸੇਵਕੁ ਸਭੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ਗੋਵਿੰਦੇ ॥
ਅੰਗ- 800

ਕਿਆ ਵੇਚਾਰਾ ਜੰਤੁ ਜਾ ਆਪਿ ਭੁਲਾਇਆ ॥
ਅੰਗ - 707

ਤੂੰ ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਜੀ;
ਹਰਿ ਏਕੇ ਪੁਰਖੁ ਸਮਾਣਾ॥

ਹੇ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਭੂ ਤੂੰ ਹੀ ਸਰਬ=ਸਾਰੇ ਘਟਾਂ-ਘਟਾਂ (ਸਰੀਰਾਂ) ਅੰਤਰਿ=ਅੰਦਰ ਨਿਰੰਤਰ=ਅੰਤਰੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਇਕ-ਰਸ ਹੋ ਕੇ ਤੇ ਪੁਰਖੁ=ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਕੇ ਸਮਾਣਾ=ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਵਾ: ਘਟ=ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਘਟ=ਹਿਰਦਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੂੰ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਘਟ ਘਟ ਮੇ ਹਰਿ ਜੂ ਬਸੈ ਸੰਤਨ ਕਹਿਓ ਪੁਕਾਰਿ ॥
ਅੰਗ - 1427

ਘਟ ਘਟ ਵਾਸੀ ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਨੇਰੇ ਹੀ ਤੇ ਨੇਰਾ ॥
ਅੰਗ - 784

ਇਕਿ ਦਾਤੇ ਇਕਿ ਭੇਖਾਰੀ ਜੀ;
ਸਭਿ ਤੇਰੇ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣਾ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਇਕਿ=ਇਕਨਾ ਨੂੰ ਤੂੰ ਪਿਛਲੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸਦਕਾ ਦਾਤੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਇਕਿ=ਇਕਨਾਂ ਤੂੰ ਪਿਛਲੇ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਭੇਖਾਰੀ=ਮੰਗਤੇ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭਿ=ਸਾਰੇ ਤੇਰੇ ਹੀ ਵਿਡਾਣਾ=ਅਸਚਰਜ ਚੋਜ=ਕੌਤਕ ਹਨ। ਯਥਾ-

ਇਕਿ ਦਾਤੇ ਇਕਿ ਮੰਗਤੇ ਕੀਤੇ ਆਪੇ ਭਗਤਿ ਕਰਾਈ ॥
ਅੰਗ- 912

ਤੂੰ ਆਪੇ ਦਾਤਾ ਆਪੇ ਭੁਗਤਾ ਜੀ;
ਹਉ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣਾ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਦਾਤਾ=ਈਸ਼ਵਰ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਦਾਤਾ=ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ਆਪ ਹੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਭੁਗਤਾ=ਜੀਵ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ਹਉ=ਮੈਂ ਤੁਧੁ=ਤੇਰੇ ਤੋਂ

ਬਿਨੁ=ਬਗੈਰ ਅਵਰੁ=ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ=ਜਾਣਦਾ ਭਾਵ ਵੇਖਦਾ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣਾ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ
ਗੁਣ ਗਾਵਾ ਨਿਤ ਤੇਰੇ ॥ ਅੰਗ- 795

ਤੂੰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਬੇਅੰਤੁ ਬੇਅੰਤੁ ਜੀ;
ਤੇਰੇ ਕਿਆ ਗੁਣੁ ਆਖਿ ਵਖਾਣਾ॥

ਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ! ਤੂੰ ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਪੁੰਨਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ=ਪਰ੍ਹੇ ਬ੍ਰਹਮ=ਵਿਆਪਕ ਸਰੂਪ ਹੈਂ ਅਤੇ ਤੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ 'ਚ ਬੇਅੰਤ, ਬੇਅੰਤ ਤੋਂ ਬੇਅੰਤ ਹੈਂ ਵਾ: ਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ! ਤੂੰ ਮਨ ਬਾਣੀ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਬੇਅੰਤ-ਬੇਅੰਤ-ਬੇਅੰਤ ਹੈਂ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕਿਆ=ਕੀ ਆਖ ਕੇ ਵਖਿਆਨ ਕਰਾਂ, ਵਾ: ਤੇਰੇ ਕਿਆ=ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਗੁਣ ਆਖਿ=ਮੁਖ ਦੁਆਰਾ ਵਖਾਣਾ=ਕਥਨ ਕਰਾਂ=ਯਥਾ -

ਬੇਅੰਤਾ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਕੇਤਕ ਗਾਵਾ ਰਾਮ ॥
ਅੰਗ- 453

ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਕਵਨ ਗੁਨ ਕਹੀਐ ॥

ਬੇਸੁਮਾਰ ਬੇਅੰਤ ਸੁਆਮੀ
ਤੇਰੇ ਅੰਤੁ ਨ ਕਿਨ ਹੀ ਲਹੀਐ ॥ ਅੰਗ - 674

ਅਥਵਾ ਹੇ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ! ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਬੇ+ਅੰਤ ਬੇ=ਦੈਤ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਮੈਂ ਕੀ-ਕੀ ਵਰਣਨ ਕਰਾਂ?

ਜੋ ਸੇਵਹਿ ਜੋ ਸੇਵਹਿ ਤੁਧੁ ਜੀ;
ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਕੁਰਬਾਣਾ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਜੋ ਤੁਧੁ=ਤੈਨੂੰ ਸੇਵਹਿ=ਨਿਰਗੁਣ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਸੇਵਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਸੇਵਹਿ=ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਕਰਕੇ ਸੇਵਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਣ=ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਜੋ ਤੁਧੁ ਸੇਵਹਿ ਸੋ ਤੁਹੈ ਹੋਵਹਿ ਤੁਧੁ ਸੇਵਕ ਪੇਜ ਰਖਾਈ ॥
ਅੰਗ- 758

ਅਥਵਾ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਜੋ ਤੇਰੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਕਰਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਧਨ ਕਰਕੇ ਵੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਥਵਾ ਜੋ ਤੇਰੀ ਭੂਤਕਾਲ 'ਚ ਵੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਵੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ ਵਿਚ ਵੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਗੇ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਣ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਹਰਿ ਧਿਆਵਹਿ ਹਰਿ ਧਿਆਵਹਿ ਤੁਧੁ ਜੀ;

ਸੇ ਜਨ ਜੁਗ ਮਹਿ ਸੁਖਵਾਸੀ॥

ਜੋ ਹਰਿ=ਸਭ ਨੂੰ ਹਰੇ-ਭਰੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਮੇਸਰ ਤੁਧੁ=ਤੁਹਾਨੂੰ ਧਿਆਵਹਿ=ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਧਿਆਉਣਯੋਗ ਹਰਿ=ਹਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ, ਜੋ ਧਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੇ=ਉਹ ਜਨ=ਭਗਤ ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ=ਵਿਚ ਸੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵਾਸੀ=ਵਸਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਹੇ ਹਰੀ ਜੀ! ਜੋ ਤੁਧੁ=ਤੈਨੂੰ ਪਿੱਛੇ (ਭੂਤਕਾਲ) 'ਚ ਵੀ ਧਿਆਉਣਗੇ, ਉਹ ਭਗਤ ਜਨ ਚਾਰੇ ਜੁਗਾਂ 'ਚ ਸੁਖੀ ਵਸਣਗੇ ਅਥਵਾ ਹੇ ਹਰੀ ਜੀ! ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਨ, ਬਾਣੀ, ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਧਿਆਵਣਯੋਗ ਹਰੀ ਜੀ! ਜੋ ਭਗਤ ਜਨ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਭਗਤ ਜਨ ਚਾਰੇ ਜੁਗਾਂ 'ਚ ਸੁੱਖ ਪੂਰਬਕ ਵਸਣਗੇ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਗੁਣ ਤਿਨ ਹੀ ਗਾਏ ਜਾ ਕਉ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ
॥
ਸੇ ਸੁਖੀਆ ਧੰਨੁ ਉਸੁ ਜਨਮਾ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥
ਅੰਗ - 712
ਸੇਈ ਸੁਖੀਏ ਚਹੁ ਜੁਗੀ ਜਿਨਾ ਨਾਮੁ ਅਖੁਟੁ ਅਪਾਰੁ ॥
ਅੰਗ - 26

ਸੇ ਮੁਕਤੁ ਸੇ ਮੁਕਤੁ ਭਏ
ਜਿਨ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ਜੀ;
ਤਿਨ ਤੂਟੀ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸੀ॥

ਬੀਪਸਾ ਅਲੰਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ=ਸੇ=ਉਹ=ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਨ ਮੁਕਤ ਭਏ=ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ=ਜਿੰਨਾ ਨੇ ਹਰਿ=ਹਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ=ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੱਲੋਂ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਟੁੱਟ ਗਈ ਤੇ ਸੇ=ਉਹ ਮੁਕਤ=ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ ਅਥਵਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਧਿਆਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਮੁਕਤ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਜੋ ਅੱਗੇ (ਭਵਿੱਖ) 'ਚ ਧਿਆਉਣਗੇ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੱਲੋਂ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਸੀ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇਗੀ ਅਥਵਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਕਤ ਰੂਪ ਹਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸੇ=ਉਹ ਲੋਕ ਸੇ=ਤਿੰਨੋਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੱਲੋਂ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਸੀ ਤੂਟੀ=ਟੁੱਟ ਗਈ ਹੈ, ਵਾ: ਸੇ=ਉਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁ=ਮੋਹ ਨੂੰ ਕਤੁ=ਕੱਟ ਕਰਕੇ ਹੇ ਹਰੀ! ਧਿਆਤਾ, ਧਿਆਨ, ਧੇਯ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਨੂੰ ਮੇਟ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਧਿਆਇਆ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ-

ਧਿਆਨ ਰੂਪਿ ਹੋਇ ਆਸਣੁ ਪਾਵੈ ॥
- 877
ਅੰਗ

ਸੇ=ਉਹ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਦੀ ਫਾਹੀ ਤੂਟੀ=ਟੁੱਟ ਗਈ ਹੈ।

ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲੁ ਆਇ ਖਟਾਨਾ॥ ਅੰਗ- 278

ਮੁਕਤੇ ਸੇਈ ਭਾਲੀਅਹਿ ਜਿ ਸਚਾ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ॥ ਅੰਗ- 43

ਪ੍ਰਭ ਕਾਟਿਆ ਜਮ ਕਾ ਫਾਸਾ॥ ਅੰਗ - 622
...ਕਟੀ ਗਲਹੁ ਸਿਲਕ ਜਮ ਫਾਸੀ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 10/5

ਜਿਨ ਨਿਰਭਉ ਜਿਨ ਹਰਿ ਨਿਰਭਉ
ਧਿਆਇਆ ਜੀ; ਤਿਨ ਕਾ ਭਉ ਸਭੁ ਗਵਾਸੀ॥

ਬੀਪਸਾ ਅਲੰਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ=ਹੇ ਧਿਆਰੇ ਹੀ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਰਭਉ=ਭੈ ਰਹਿਤ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਤਿਨ ਕਾ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਉ=ਡਰ ਸਾਰਾ ਗਵਾਸੀ=ਗਵਾ ਦਿਤਾ, ਭਾਵ ਨਾਸ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿੱਛੇ (ਭੂਤਕਾਲ) ਵਿਚ ਉਸ ਨਿਰਭਉ ਹਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਣ (ਵਰਤਮਾਨ) 'ਚ ਉਸ ਨਿਰਭਉ ਹਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਅੱਗੇ (ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ) 'ਚ ਉਸ ਨਿਰਭਉ ਹਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਭਉ=ਡਰ ਗਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਮਨ, ਬਾਣੀ, ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਰਭਉ ਹਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਭਉ=ਡਰ ਗਵਾ ਦਿਤਾ ਅਥਵਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਰਭਉ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਨਿਰਭਉ=ਭੈ ਰਹਿਤ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਭਉ=ਡਰ ਗਵਾ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਜਿਨ ਸੇਵਿਆ ਜਿਨ ਸੇਵਿਆ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਜੀ;

ਤੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੂਪਿ ਸਮਾਸੀ॥

ਬੀਪਸਾ ਅਲੰਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਜੀ=ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੇਵਿਆ=ਸੇਵਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਹਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਸੇਵਿਆ= ਸੇਵਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੇ=ਉਹ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਸਮਾਸੀ=ਸਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੈਸੇ ਕਿ -

ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਦੁਈ ਏਕ ਹੈ ਬਿਬ ਬਿਚਾਰ ਕਛੁ ਨਾਹਿ॥

ਜਲ ਤੇ ਉਪਜ ਤਰੰਗ ਜਿਉ ਜਲ ਹੀ ਬਿਖੈ ਸਮਾਹਿ॥

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ 59

ਅਥਵਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੂਤਕਾਲ 'ਚ ਹਰਿ ਜੀ ਨੂੰ ਸੇਵਿਆ ਸੀ, ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਵੀ ਹਰਿ ਜੀ ਨੂੰ ਸੇਵਿਆ ਹੈ ਤੇ ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ ਵਿਚ ਵੀ ਹਰਿ ਜੀ ਨੂੰ ਸੇਵਨਗੇ ਤੇ=ਉਹ ਹਰਿ-ਹਰਿ ਰੂਪ 'ਚ ਸਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨ, ਬਾਣੀ ਤੇ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸੇਵਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਹਰਿ-ਹੋਰ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਸਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੇਵਨਯੋਗ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਜੀ ਨੂੰ ਸੇਵਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਰਿ-ਹਰਿ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਸਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਜਿਨ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਹਰਿ=ਹਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ

ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿੰਨਾਂ ਮੇਰੇ ਹਰੀ ਦੇ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕੀਤਾ ਹੈ=ਉਹ ਹਰਿ=ਹਰੀ ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਹਰ ਭਰੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾਸੀ=ਸਮਾਅ ਜਾਣਗੇ।

ਸੇ ਧੰਨੁ ਸੇ ਧੰਨੁ ਜਿਨ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ਜੀ;

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਬਲਿ ਜਾਸੀ॥੩॥

ਬੀਪਸਾ ਅਲੰਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਜੀ! ਸੇ=ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਧੰਨੁ ਹਨ, ਸੇ=ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਧੰਨੁ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਜਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਤਿਨ ਧੰਨੁ ਜਣੇਈ ਮਾਉ ਆਏ ਸਫਲੁ ਸੇ॥ ਅੰਗ- 488

ਜੋ ਤੁਧੁ ਸਚੁ ਧਿਆਇਏ ਸੇ ਵਿਰਲੇ ਥੋੜੇ॥ ਅੰਗ- 306

ਅਥਵਾ ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪੁਰਖ ਧੰਨੁ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਧੰਨੁ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਜਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਅਥਵਾ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਪਿੱਛੇ (ਭੂਤਕਾਲ) 'ਚ ਵੀ ਧੰਨੁ ਸਨ, ਹੁਣ (ਵਰਤਮਾਨ) ਵਿਚ ਵੀ ਧੰਨੁ ਹਨ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ (ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ) ਵਿਚ ਵੀ ਧੰਨੁ ਹੋਣਗੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਜਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਅਥਵਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸੇ=ਉਹ ਪੁਰਖ ਮਨ, ਬਾਣੀ, ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਧੰਨੁਤਾ ਯੋਗ ਹਨ ਵਾ: ਸੇ=ਉਹ ਪੁਰਖ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਧੰਨੁ=ਧੰਨੁਤਾ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਜਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ਜੀ;

ਭਰੇ ਬਿਅੰਤ ਬੇਅੰਤਾ॥

ਬੀਪਸਾ ਅਲੰਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ=ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਦੇ ਬਿਅੰਤ=ਅੰਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭੰਡਾਰੇ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ, ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਦੇ ਬੇਅੰਤਾ=ਅਣਗਿਣਤ ਭੰਡਾਰ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਤੂੰ ਆਪੇ ਸਚਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ॥

ਭਗਤੀ ਭਰੇ ਤੇਰੇ ਭੰਡਾਰਾ॥

ਅੰਗ- 130

ਅਥਵਾ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਪਿੱਛੇ (ਭੂਤਕਾਲ) ਵਿਚ ਵੀ ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਭੰਡਾਰ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਹੁਣ (ਵਰਤਮਾਨ) ਵਿਚ ਵੀ ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਭੰਡਾਰ ਭਰੇ

ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਅੱਗੇ (ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ) ਵਿਚ ਵੀ ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਭੰਡਾਰ ਭਰੇ ਰਹਿਣਗੇ ਅਥਵਾ ਹੇ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਜੋ ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਹੈ, ਤਿਸ ਭਗਤੀ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਹੀ ਭੰਡਾਰ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਭਾਵ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਸਲਾਹਨਿ ਤੁਧੁ ਜੀ;

ਹਰਿ ਅਨਿਕ ਅਨੇਕ ਅਨੰਤਾ॥

ਬੀਪਸਾ ਅਲੰਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ=ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਤੁਧੁ=ਤੈਨੂੰ ਸਲਾਹਨਿ=ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਤੈਨੂੰ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਹੇ ਹਰੀ! ਤੂੰ ਆਪ ਬੇਅੰਤ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਅਨੰਤਾ=ਬੇਅੰਤ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਭਗਤ ਤੇਰੇ ਮਨਿ ਭਾਵਏ ਹਰਿ ਸੋਹਨਿ ਕੀਰਤਿ ਗਾਵਏ॥

ਅੰਗ - 468

ਅਥਵਾ ਪਿੱਛੇ (ਭੂਤਕਾਲ) ਵਿਚ ਵੀ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਤੈਨੂੰ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ (ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ) ਵਿਚ ਵੀ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਤੈਨੂੰ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਗੇ (ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ) ਵਿਚ ਵੀ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਤੈਨੂੰ ਸਲਾਹੁਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਬੇਅੰਤ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਹਨ ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਹਨ ਅਥਵਾ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਤੈਨੂੰ ਮਨ, ਬਾਣੀ ਤੇ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਹੇ ਹਰੀ! ਤੂੰ ਆਪ ਬੇਅੰਤ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਹਨ ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਅਨੇਕ=ਬੇਅੰਤ ਹਨ ਅਥਵਾ ਤੇਰੇ ਜੋ ਭਗਤ ਤੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਹ ਭਗਤ ਤੈਨੂੰ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਹੇ ਹਰੀ! ਤੂੰ ਆਪ ਬੇਅੰਤ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਹਨ।

ਤੇਰੀ ਅਨਿਕ ਤੇਰੀ ਅਨਿਕ

ਕਰਹਿ ਹਰਿ ਪੂਜਾ ਜੀ;

ਤੁਧੁ ਤਾਪਹਿ ਜਪਹਿ ਬੇਅੰਤਾ॥

ਬੀਪਸਾ ਅਲੰਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ=ਹੇ ਹਰੀ ਜੀ! ਤੇਰੀ ਪੂਜਾ ਅਨੇਕਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਤਪ ਨੂੰ ਤਪਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਤੁਧੁ ਤਾਪਨ ਤਾਪਹਿ ਜਗ ਪੁੰਨ ਆਰੰਭਹਿ

ਅਤਿ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ਜੀਉ॥ ਅੰਗ - 445

ਤੇਰੇ ਅਨੇਕ ਤੇਰੇ ਅਨੇਕ

ਪੜਹਿ ਬਹੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ ਜੀ;

ਕਰਿ ਕਿਰਿਆ ਖਟੁ ਕਰਮ ਕਰੰਤਾ॥

ਬੀਪਸਾ ਅਲੰਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ=ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਤੇਰਾ ਜਸ

ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਕਰੰਤਾ=ਕਰਤਾ ਹੋ ਕੇ ਖਟ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਛੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ (ਸੰਧਿਆ, ਤਰਪਣ ਆਦਿ ਖਟ ਕਰਮ) ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਰਿ ਕਿਰਿਆ=ਕਈ ਜੋਗ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਨਿਉਲੀ, ਨੇਤੀ-ਧੋਤੀ ਆਦਿਕ ਕਰਕੇ ਥੱਲੇ ਦੀਆ ਗੋਲਕਾਂ ਸਾਫ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਸੋਚਾਚਾਰ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਧੋ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਮਲਮਲ ਦੀ ਲੰਬੀ ਲੀਰ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਨਿਗਲ ਜਾਣ, ਬਲਗਮ ਆਦਿ ਸਾਫ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੋਮਪਾਕ ਆਦਿ ਕਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਖਟ ਕਰਮ ਕਰੰਤਾ=ਖਟ ਕਰਮ ਇਹ ਹਨ - ਸੰਧਿਆ, ਤਰਪਣ, ਗਾਇਤਰੀ, ਅਥਿਤੀ ਪੂਜਨ, ਇਸ਼ਨਾਨ, ਦੇਵ ਅਰਚਨ

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਛੇ ਕਰਮ ਉਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਵਾ:
 ਖਟ ਕਰਮ = 1. ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨੀ 2. ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਾਉਣੀ
 3. ਦਾਨ ਦੇਣਾ 4. ਦਾਨ ਲੈਣਾ 5. ਯੱਗ ਕਰਨਾ 6. ਯੱਗ ਕਰਾਉਣਾ। ਇਹ ਛੇ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਖਟ ਕਰਮ ਮੰਨੂ ਅਨੁਸਾਰ - 1. ਵੇਦ ਅਭਿਆਸ 2. ਤਪ 3. ਗਿਆਨ 4. ਇੰਦ੍ਰੇ ਜਿੱਤ 5. ਅਹਿੰਸਾ 6. ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਆਦਿਕ ਛੇ ਕਰਮ। ਖਟ ਕਰਮ ਅਤ੍ਰੈ ਅਨੁਸਾਰ = 1. ਜਪ 2. ਤਪ 3. ਪੂਜਾ 4. ਤੀਰਥ 5. ਮੰਤ੍ਰ ਸਾਧਨ 6. ਸੰਨਿਆਸ ਆਦਿਕ ਛੇ ਕਰਮ।

ਸੇ ਭਗਤ ਸੇ ਭਗਤ ਭਲੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਜੀ;

ਜੇ ਭਾਵਹਿ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਭਗਵੰਤਾ॥

ਬੀਪਸਾ ਅਲੰਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ=ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੇ=ਉਹ ਭਗਤ ਭਲੇ=ਚੰਗੇ ਹਨ। ਸੇ=ਉਹ ਭਗਤ ਭਲੇ ਹਨ ਜੋ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਭਗਵੰਤ ਨੂੰ ਭਾਵਹਿ=ਭਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਉਹ ਭਗਤ ਪਿੱਛੇ (ਭੁਤਕਾਲ) ਵਿਚ ਵੀ ਭਲੇ ਸਨ, ਹੁਣ (ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ) ਵਿਚ ਵੀ ਭਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਗੇ (ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ) ਵਿਚ ਵੀ ਭਲੇ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਮੇਰੇ ਹਰੀ ਭਗਵੰਤ ਨੂੰ ਭਾਵਹਿ=ਭਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਉਹ ਭਗਤ ਜੋ ਮਨ, ਬਾਣੀ ਤੇ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਮੇਰੇ ਹਰੀ ਭਗਵੰਤ ਨੂੰ ਭਾਵਹਿ=ਭਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਉਹ ਭਗਤ ਭਗਤੀ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਸੇ=ਉਹ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਭਗਵੰਤ ਨੂੰ ਭਾਵਹਿ=ਭਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ ਹਨ।

ਤੂੰ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਅਪਰੰਪੁਰ ਕਰਤਾ ਜੀ;

ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਤੂੰ ਸਭ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਆਦਿ=ਮੁੱਢ ਹੈਂ,

ਅਪਰੰਪੁਰ=ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਵੀ ਪਰ੍ਹਾ ਰੂਪ ਹੈਂ, ਜਗਤ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਤਾ=ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਤੁਧੁ=ਤੇਰੇ ਜੇਵਡੁ=ਜਿੱਡਾ ਅਵਰੁ=ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

**ਤੂੰ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਅਪਰੰਪੁਰ ਕਰਤਾ
 ਤੇਰਾ ਪਾਰੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ਜੀਉ॥
 ਅੰਗ- 448**

**ਤੂੰ ਚਗੁ ਚਗੁ ਏਕੇ ਸਦਾ ਸਦਾ ਤੂੰ ਏਕੇ
 ਜੀ;**

ਤੂੰ ਨਿਹਚਲੁ ਕਰਤਾ ਸੋਈ॥

ਹੇ ਨਿਹਚਲ=ਨਿਸ਼ਚਲ ਕਰਤਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਸੋਈ=ਉਹੋ ਹੀ ਹੈਂ, ਜੋ ਪਿੱਛੇ (ਭੁਤਕਾਲ) ਵਿਚ ਵੀ ਜੁਗਾਂ-ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸੀ, ਹੁਣ (ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ) ਵਿਚ ਵੀ ਜੁਗਾਂ-ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਕ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ ਅਤੇ ਅੱਗੇ (ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ) ਵਿਚ ਵੀ ਜੁਗਾਂ-ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਕ ਤੂੰ ਹੀ ਹੋਵੇਂਗਾ ਅਥਵਾ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਸਦਾ-ਸਦਾ ਇੱਕੋ ਇਕ ਤੂੰ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਜੁਗ=ਜੁੜ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਸੋ ਤੂੰ ਨਿਸ਼ਚਲ ਕਰਤਾ ਹੈਂ।

ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਵਰਤੈ ਜੀ;

ਤੂੰ ਆਪੇ ਕਰਹਿ ਸੁ ਹੋਈ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਆਪੇ ਭਾਵੈ=ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਸੋਈ=ਉਹੋ ਹੀ ਵਰਤੈ=ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਤੂੰ ਆਪੇ ਕਰਹਿ=ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਸੁ=ਉਹੀ ਹੋਈ=ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਭ ਉਪਾਈ ਜੀ;

ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਸਿਰਜਿ ਸਭ ਗੋਈ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਤੁਧੁ=ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਆਪੇ ਹੀ ਇਹ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਜਲ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਉਪਾਈ=ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

**ਜਿਉ ਜਲ ਤਰੰਗ ਉਠਹਿ ਬਹੁ ਭਾਤੀ
 ਫਿਰਿ ਸਲਲੈ ਸਲਲ ਸਮਾਇਦਾ॥ ਅੰਗ - 1076**

ਅਤੇ ਤੁਧੁ=ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਆਪੇ=ਆਪ ਹੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਸਿਰਜਿ=ਸਿਰਜ ਕੇ (ਰਚ ਕੇ) ਫੇਰ ਗੋਈ=ਮਿਲਾਈ ਵਾ: ਬੁਲਾਈ ਵਾ: ਛੁਪਾਈ ਹੈ। ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਗੋਈ ਨਾਮ ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਗੋਈ=ਗੁਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਛੁਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਕਰਤੇ ਕੇ ਜੀ;

ਜੇ ਸਭਸੈ ਕਾ ਜਾਣੇਈ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਉਸ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਅ ਵਿਖੇ ਗਾਵਣਾ ਕਰੋ, ਜੋ ਸਭਸੈ=ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਜਾਣੇਈ=ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਹੈ ਅਥਵਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਜਨ ਉਸ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਕਰਤੇ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਜੋ=ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭਸੈ=ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ

ਸੱਤਵੇਂ ਰਤਨ - ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ

ਨਦੀ ਕੰਢੇ ਸਾਧਨ

ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਛਾਉਣੀ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸਾਥੀ ਸਹਾਈ ਸੇਵਕ ਤੇ ਨੌਕਰੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਬਾਬਾ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਮੇਤ ਜੋ ਨਾਲ ਹੀ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਆਏ ਸਨ, ਨਦੀ ਕੰਢੇ ਡਟ ਗਏ। ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਮੰਗਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਦੁਕਿਆ ਕਦਮ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਮੋੜਨਾ, ਸੋ ਉਹ ਨਦੀ ਕੰਢੇ ਆਪਣੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪੈਸਿਆਂ ਨਾਲ ਦੋ ਝੋਂਪੜੇ ਪਾ ਕੇ, ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਜੋਗੇ ਕੱਪੜੇ ਫੌਜ ਵਾਲੇ ਹੀ ਸਨ ਉਹ ਰੱਖ ਕੇ, ਡਟ ਗਏ, ਸਾਧਨ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ।

ਪਹਿਲੇ ਮਹੀਨੇ ਉਹ ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਹ ਵੀ ਅੱਧ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਫੌਜੀ ਭਰਾ ਇਹ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨ ਦੇ ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਕੋਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕੋ ਹੀ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ - ਜਦੋਂ ਸਾਡੀ ਆਤਮਾ ਹੀ ਦਵੈਤ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦੂਈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਫਿਰ ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਪਰਦੇ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦੇ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਭਾ ਨਦੀ ਤੋਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਬਰਾਬਰ ਪੰਜ ਘੰਟੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ। ਫਿਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ। ਆਏ ਗਏ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਉਹ ਦਸ ਤੋਂ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਵਜੇ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਹੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਦੋ ਘੜੀ ਟਿਕ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਸਮੇਂ ਉਠ ਕੇ ਫਿਰ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਜਾ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾਂਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਚਰਚਾ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਹੋਈ ਮਹਾਨ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਇਤਨੇ ਮੁਤਾਸਰ ਹੋਏ ਕਿ ਉਹ ਵਲੀਅਓ ਵਾਂਗ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ। ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਹੁਣ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਤੱਕਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਮਦ ਵਧੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਲੰਗਰ ਆਰੰਭ ਕਰੋ। ਪਰ ਇਹ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਕਦੇ ਕੋਈ ਆਇਆ ਗਿਆ ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਮੁੜ ਕੇ ਭੁੱਖਾ ਨ ਜਾਏ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਦਾਹਵਾ ਸੀ ਕਿ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਹਿਮਤਾਂ ਵਸਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੰਗਰ ਦਾ ਸੇਵਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤਪ ਸਾਧਨਾ ਤੇ ਕਮਾਈ ਕਿਰਤ ਅਥਵਾ ਆਤਮ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸੁਤੇ ਹੀ ਹਿੰਸੇਦਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧਨਾ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਆਪ ਨੇ ਕਾਫੀ ਦੇਰ

ਮੌਨ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਘੱਟ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਵੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਸਨ ਜੋ ਆਦਮੀ ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਅੰਦਰਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਕੌਡੀਆਂ ਬਦਲੇ ਹੀ ਗਵਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਤੇ ਸਵੈ ਸਰੂਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਹ ਹਰ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀਆਂ ਹੀ ਵਸਤੂਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸੁਰਤੀ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸਾਧਨਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫੌਜੀਆਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰਾਂ ਅੰਦਰ ਇਤਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਧਿਆ ਕਿ ਹਰ ਪਾਸੇ ਹੀ ਸੋਭਾ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਵਧ ਤੁਰੀ। ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਵਗਦਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਤਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵੀ ਵਧਦਾ ਮੌਲਦਾ ਤੇ ਫੈਲਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਆਪ ਦੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕ ਕੇ ਵਿਕਾਰੀ ਮਨ ਸਵੱਛ ਤੇ ਬੁਰੀਆ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤਿੰਨ ਚੌਕੜੀਆਂ ਪੂਰੇ 36 ਸਾਲ ਕਠਨ ਤਪ ਤੇ ਸਾਧਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਦੇ ਲੰਗਰ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਚਾਵਲ ਇਤਨੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ ਕਿ ਲੋਕ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਮਿੱਠੇ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਬੀਕਾਨੇਰੀ ਮਿਸਰੀ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਿਸਤਾ ਬਦਾਮ ਤੇ ਕਿਸਮਿਸ ਆਦਿ ਵਰਤਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਲੋਕ ਲੰਗਰ, ਨਿਰਪੱਖ ਵਰਤਾਉ, ਆਤਮ ਬਲ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅੰਦਰ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਸਰਬ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਵੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੇ ਜੋ ਕਾਮਣਾ ਲੋਕ ਜਾਂ ਪਰਲੋਕ ਸਿਮਰਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਵੀ ਇਸ ਦਰ ਤੋਂ ਮੰਗੇ ਇਕੋ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਹਰ ਥੁੜ ਤੇ ਘਾਟ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਮਿੱਠਾ ਬੋਲ, ਮਧਰਾ ਕੱਦ ਪਰ ਸਡੌਲ ਚਿਹਰਾ, ਨੇਤਰਾਂ ਅੰਦਰ ਸਹਿਜ ਤੱਕਣ ਅੰਦਰ ਅਕਰਖਣ ਸ਼ਕਤੀ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਆਏ ਹੋਏ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਦੁਨੀਆ ਜਾਂ ਦੀਨ, ਪੇਟ ਜਾਂ ਮਾਨਸਿਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭੁੱਖੇ ਦੀ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਫਸਰ ਦੀ ਭਾਲ

ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਪਲਟੋਂ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਕੇ ਵਲੈਤ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਈ। ਉਹ ਗਿਆ ਸੋ ਗਿਆ ਫਿਰ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਥਹੁ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਰਨ ਪਰ ਇਕ ਦਿਨ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਆਫੀਸਰ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਦਾ ਸੌ ਕੈਸ਼ਿਅੰ ਤੇ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖਣ ਪਰ ਵੀ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ। ਸਾਨੂੰ ਦੁਖ ਹੈ

ਕਿ ਇਕ ਕਾਬਲ ਅਫਸਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਹਾਲਾਤ ਤੇ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਰੂਲ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕੱਟ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ ਤਦ ਵਲੈਤ ਜਾਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖਰਚੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਲਵੇਗੀ। ਇਸ ਖਬਰ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨ ਔਰਤ ਦੇ ਦਿਲ ਪਰ ਸਖਤ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਪਰ ਕਰ ਵੀ ਕੀ ਸਕਦੀ ਸੀ? ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰਦਾਰ ਅਰਦਲੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਦੱਸ ਪਾਈ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਦੁਖੀ ਆਦਮੀ ਦਾ ਧਰਮ ਕੇਵਲ ਦੁਖ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੌਜਵਾਨ ਔਰਤ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਖੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਈ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ ਦੀਨ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਅਬਲਾ ਇਸਤੀਆਂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਹੋ, ਮੇਰੀ ਗਰੀਬ ਦੀ ਬਾਹੁੜੀ ਕਰੋ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਾਹ ਬੀਬੀ ਤੇਰਾ ਪਤੀ ਪੰਦਰਵੇਂ ਦਿਨ ਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋਈ ਤੇ ਗਦ-ਗਦ ਵੀ ਕਿ ਆਖਰ ਕੋਈ ਤਾਂ ਐਸਾ ਮਨੁੱਖ ਧਰਤੀ ਪਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੈ। ਦਫਤਰ ਤੋਂ ਹੋਰ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀ ਸਭ ਨਿਰਾਸ਼ ਸਨ। ਆਖਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਵੀ ਦਰੁੱਸਤ ਸੀ ਪਰ ਸਾਧ ਦੇ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਨਿਕਲੇ ਵਾਕ ਵੀ ਅਮੋਘ ਬਾਣ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਸਤਿ ਧਰਮ, ਸਤਿ ਪਰ ਪਹਿਰੇਦਾਰੀ ਤੇ ਸਤਿ ਬਿਉਹਾਰ ਦੀ ਮਹਾਨ ਬਰਕਤ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ ਔਰਤ ਘਰ ਗਈ। ਤੀਸਰੇ ਜਾਂ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਉਹਦੇ ਪਤੀ ਦਾ ਪੱਤਰ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਈ ਦਿਨ ਬੇਹੋਸ਼ ਰਹਿ ਕੇ ਇਸੇ ਹੀ ਹਫਤੇ ਬੋਲਣ ਚਾਲਣ ਤੇ ਸਮਝਣ ਸੋਚਣ ਕਾਬਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਦਸ਼ਾ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਆਫੀਸਰ ਨੂੰ ਵੀ ਭੇਜੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਮਜ਼ਬੂਰਨ ਹੀ ਪਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਚਾਨਕ ਇਕ ਪਾਦਰੀ ਦੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਕਰਕੇ ਜੋ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਆਇਆ ਉਸ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚੀ ਹੈ। ਉਹ ਪਾਦਰੀ ਕੋਈ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕੀਤੀਆਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਪਰ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ। ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲੀਆ ਉਹ ਰਹਿਮਤ ਦੀ ਮੂਰਤ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਪਰ ਖੜੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਂਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਸੀਹ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹੀ ਜੋਬਨ ਤੇ ਰਹਿਮ ਤਰਸ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਅਦੁੱਤੀ ਮੂਰਤੀ ਅੰਦਰ ਆ ਸਮਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਹੈ ਤੇ ਦਫਤਰ ਨੇ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਪੱਕੀ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਜੋ ਹੁਣ ਫਿਕਰ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਹੀ ਹਫਤੇ ਚਲਕੇ ਨੌਕਰੀ ਪਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ।

ਇਸ ਚਿੱਠੀ ਨੇ ਚੌਥੀ ਪਾਸੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਅਨੰਦ ਪੈਦਾ

ਕਰ ਦਿਤਾ। ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਪਤੀ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਪਲਟਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬਲ ਅਫਸਰ ਫਿਰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਉਸ ਦੀ ਔਰਤ ਹੀ ਦਸ ਸਕਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪਤੀ ਕਿਸ ਦੀ ਮੇਹਰ ਦਾ ਸਦਕਾ ਲੱਭਾ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਹਫਤੇ ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਕਾਫੀ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਵਿਚ ਸੀ। ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਬੀਮਾਰ ਹੋਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਦਸਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਕਈ ਦਿਨ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਕੱਟਣ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਰਾਹ ਵਿਚ ਹੀ ਹਾਦਸਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਸਖਤ ਚੋਟ ਆਈ। ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਡ ਤੇ ਸਾਮਾਨ ਸਾਰਾ ਹੀ ਜਹਾਜ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸੰਭਾਲ ਰਖਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਾ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਿਆ ਨਾ ਹੀ ਪਲਟਨ ਵਿਚ ਹੀ ਕੋਈ ਸੂਹ ਲੱਗੀ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਭਾਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੂੰ ਵੀ ਇਤਲਾਹ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੜਕਾ ਲਾਪਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਅਚਾਨਕ ਸੁਪਨੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਹਿੰਦੀ ਪਾਦਰੀ ਨਜ਼ਰ ਪਿਆ। ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਪਰ ਹਥ ਰਖ ਕੇ ਕਿਹਾ ਉਠ ਬੈਠ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦਾ। ਹੋਸ਼ ਆਈ ਤਦ ਕੋਈ ਵੀ ਆਸ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਅੰਦਰ ਤਕ ਕੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ। ਤਦ ਮੈਂ ਇਹੀ ਦਸਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਪੀਰ ਜਾਂ ਪਾਦਰੀ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਜੀਵਨ ਦੇ ਗਿਆ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਇਹ ਆਸ ਲਾਹ ਬੈਠੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਬਚ ਸਕਾਂਗਾ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਪੜਤਾਲ ਹੋਈ ਤਦ ਮੇਰਾ ਸਾਮਾਨ ਵੀ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਵੀ ਆ ਕੇ ਮਿਲੇ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ। ਫਿਰ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਉਹੀ ਪਾਦਰੀ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਤੇਰਾ ਜੀਵਨ ਤੇਰੀ ਔਰਤ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਤੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਦੇ ਸਦਕੇ ਹੀ ਬਚਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਤੂੰ ਹੁਣੇ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਕੇ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਪੁਜ ਜਾਹ। ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਗ ਜਾਂ ਬੀਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇਗੀ। ਜੋ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਮਨੁੱਕ ਕਰਨ ਪਰ ਵੀ ਮੈਂ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਲ ਹੋ ਤੁਰਿਆ ਤੇ ਇਥੇ ਪੁੱਜਾ ਹਾਂ। ਉਸ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਨੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਸ ਚੱਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਪਰ ਇਸਤਰੀ ਹੱਠ ਅੱਗੇ ਫਿਰ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਜਾਣ ਕੇ ਖਾਲਸ ਫੌਜੀ ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਯੂਰਪੀਨ ਵੀ ਪਸੀਜ ਗਿਆ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਪਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਉਹ ਉਸ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀ ਪਾਦਰੀ ਜਾਂ ਸੇਂਟ ਨੂੰ ਵੀ ਤੱਕਣ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ ਬਖਸ਼ਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤਕ ਸਕਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜੋ ਕੰਮ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਟੀਕੇ ਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰ ਸਕੇ, ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਅਕਸ ਮਾਤਰ ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਹੀ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ। ਜੋ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਪਰ ਉਸ ਮਹਾਨ ਕਰਮਬੀਰ, ਕਰਮਯੋਗੀ ਤੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਤਕਣ ਵੀ ਉਸ ਲਈ ਇਕ ਮਹਾਨ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ।

ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਉਸ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਅਰਦਲੀ

ਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਮੇਮ ਨੂੰ ਸੰਤ ਜੀ ਦੀ ਦਸ ਪਾਈ ਸੀ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਦਫਤਰੋਂ ਟਾਈਮ ਕੱਢ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਡੇਰੇ ਪੁੱਜੇ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਤਕ ਕੇ ਫਿਰ ਸੰਤ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਲਿਆਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਹ ਮਿਸਰੀ ਤੇ ਛੁਹਾਰੇ, ਬਦਾਮ, ਪਿਸਤਾ ਆਦਿਕ ਮਿਲਵੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਆਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਲੈ ਆਏ। ਇਹ ਯਾਤਰੀ ਵੀ ਨੇੜੇ ਪੁੱਜੇ। ਯੋਗ ਅਫਸਰ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਤੁਰਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਦੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਔਹ ਤਕੇ ਸੰਤ ਜੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ।' ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਤੱਕਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਦਮ ਹੀ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਉਹ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਸਾਹ ਰੁਕਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ ਖੜ੍ਹਾ ਉਧਰ ਹੀ ਤੱਕੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਆਖਰ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਇਸ ਨੇ ਇਕ ਹੀ ਗੱਲ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹੀ, ਓਹ ਗਾਡ ਇਹ ਤਾਂ ਉਹੀ ਸੰਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੌਤ ਤੋਂ ਖਿੱਚ ਕੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੀ ਹੀ ਮਿਹਰ ਹੈ ਜੋ ਅੱਜ ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਹਾਂ। ਵਰਨਾ ਮੇਰੇ ਪਰ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਰਿਹਾ।

ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਇਸ ਨੇ ਟੋਪੀ ਲਾਹ ਕੇ ਬੜੇ ਹੀ ਅਦਬ ਨਾਲ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਹੱਥ ਇਸ ਦੇ ਕੰਧੇ ਪਰ ਧਰਿਆ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਸਾਹਿਬ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਅਮਨ ਨਾਲ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਪਏ ਰਹੋ। ਪਰ ਇਹ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੋਈ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਛੋੜੇ ਤੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਤੜਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇਵੀ ਦੀ ਅੰਤਰ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸਤਾ ਨੇ ਹੀ ਦੇਵੀ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਲਿਆਇਆ ਹੈ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਇਸ ਗਰੀਬ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਕਾਫੀ ਦੁਖ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਅਸਾਂ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ ਇਸ ਗਰੀਬ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਭੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਔਰਤ ਅੰਦਰ ਵਲੈਤ ਦੀ ਹੋਣ ਪਰ ਵੀ ਸਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਸਤਿ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸਤਾ ਇਸ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਆਵੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਦੀ ਆਤਮਾ ਇਤਨੀ ਬਲਵਾਨ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਾਧਨ ਤੇ ਸਤਿ ਇਤਨਾ ਸਵੱਛ ਤੇ ਉਤਮ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਦ ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਹਾਡੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਫਿਰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਨਾ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਧੰਨਵਾਦ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਸੁਣ ਲਈ ਤੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਪੈਜ ਸਵਾਰ ਦਿਤੀ।

ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਕਲਪਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸੁਖ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਸੰਤ ਦਾ ਧਰਮ ਕੇਵਲ ਮਾਤਰ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਤੇ ਅਨੰਦਮਈ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਰ ਤੇ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਜੋ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਵੇ, ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਹੋ ਸਕੇ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਜੋੜੇ ਤੇ ਫਿਰ ਜੋ ਕਲੇਸ਼ ਤੇ ਵਧੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮਾਨਸਿਕ ਇੱਲਤਾਂ ਤੇ ਉਪਾਧੀਆਂ ਦੂਰ ਨਾ ਹੋਣ ਸਕਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਿਤ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ। ਅਰਦਾਸ ਅੰਦਰ ਇਤਨਾ ਮਹਾਨ ਬਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਕਮਰ ਕਸਾ ਕਰਕੇ ਬਦੀ ਵਿਰੁੱਧ ਜਹਾਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੜੇ ਹੀ ਅਦਬ ਨਾਲ ਸਿਰ ਝੁਕਾਇਆ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਸੇਂਟ ਬਾਬਾ ਮੈਨੂੰ ਭਰਮਾਉ ਨਾ। ਮੈਂ ਇਹ ਠੀਕ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੇ ਕਰਮ ਤੁਹਾਡਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬੇਸੁਪ ਪਏ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਫਿਰ ਦੁਨੀਆਂ ਅੰਦਰ ਲੈ ਆਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ੋ ਜੋ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਪਾਸ ਆਉਣੋਂ ਇਜ਼ਕ ਕੇ ਅਵੱਗਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਫਿਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਖਿੜਕੇ ਹਸਦੇ ਹੋਏ ਬੋਲੇ, ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਬਗੀਚਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਅੰਦਰ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵਾਸਾ ਵੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਖਿੜਿਆ ਸਿਖਰਾਂ ਪਰ ਪੁਜਾ ਹੋਇਆ ਵਿਗਾਸਮਈ ਸ਼ੋਕ ਤੇ ਸੰਸੇ ਰਹਿਤ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਆਤਮ ਉਜਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਲੋਕ ਪੀੜ ਹਰਨ ਹਿਤ ਦਵਾਈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਦੁਆ ਕਰਕੇ ਹੋਵੇ ਅਸਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਇਸ ਬਗੀਚੇ ਨੂੰ ਅਤਿ ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਪੀੜਾ ਤੇ ਦਰਦ ਵੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਜੇਕਰ ਸਾਡੀ ਅਰਦਾਸ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਸੁੱਖ ਦਾ ਰਾਹ ਕੱਢ ਸਕੀ ਹੈ ਤਦ ਇਸ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤੇ ਮੁਬਾਰਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕਿਹੜੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਸਾਡੇ ਪਰ ਹਕੂਮਤ ਕਰਨ ਆਏ ਹੋਏ ਰਾਜਾ ਰੂਪ ਅਫਸਰ ਪਰ ਇਕ ਗਹਿਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਵਾਇਦਾ ਕਰਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਗਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਹ ਹਿੰਦ ਅੰਦਰ ਨੌਕਰੀ ਕਰੇਗਾ। ਯਾਦ ਦੇ ਤੌਰ ਪਰ ਉਹ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਤਨਖਾਹ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਚੌਖੀ ਰਕਮ ਲੰਗਰ ਨੂੰ ਦਿਆ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਮਾਨਸਿਕ ਸੁਖ ਮਾਣੇ, ਵਰਨਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਰਜ਼ਾਮੰਦ ਨਹੀਂ ਸਨ।

(ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ 'ਨੌ ਰਤਨ' ਵਿਚੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ

ਡਾ. ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ, ਯਮਨਾਨਗਰ

ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਦੇ ਪੁੰਜ, ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਕ, 'ਜੋ ਹਰਿ ਕਾ ਪਿਆਰਾ ਸੋ ਸਭਨਾ ਕਾ ਪਿਆਰਾ' ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਦਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕੁਰਾਹੇ ਪਈ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਹੈ? ਇਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ 30 ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਸਰਬ-ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਸਿਖਾਈ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਹਰੇਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ, ਹਰੇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਦੱਸਿਆ ਹੈ -

ਕੀਤਾ ਲੋੜੀਐ ਕੰਮੁ ਸੁ ਹਰਿ ਪਹਿ ਆਖੀਐ ॥

ਕਾਰਜੁ ਦੇਇ ਸਵਾਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਚੁ ਸਾਖੀਐ ॥

ਅੰਗ - 91

ਇਸ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚੋਂ ਕਿਵੇਂ ਨਿਕਲਿਆ ਜਾਵੇ? ਦਿਨੋਂ-ਦਿਨ ਵਧਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਧਨ ਹੈ -

ਕਲਿਜੁਗ ਕਾ ਧਰਮੁ ਕਹਹੁ ਤੁਮ ਭਾਈ

ਕਿਵ ਛੁਟਹ ਹਮ ਛੁਟਕਾਕੀ ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਬੇੜੀ ਹਰਿ ਤੁਲਹਾ

ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਤਰੈ ਤਰਾਕੀ ॥ 1 ॥ ਅੰਗ - 668

ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਗਲਤ ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਆਦਿਕ ਫੋਕਟ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਾਂ। ਮੜੀ-ਮਸਾਣਿ ਆਦਿਕ ਤੇ ਜਾਣ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥ, ਵਰਤ, ਜੱਗ ਅਤੇ ਪੁੰਨ-ਦਾਨ ਆਦਿਕ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਇਕੱਠੇ ਮਿਲਾ ਕੇ ਤੋਲੀਏ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਰੱਤਾ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ -

ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਵਰਤ ਜਗ ਪੁੰਨ ਤੁਲਾਹਾ ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਪੁਜਹਿ ਪੁਜਾਹਾ ॥ ਅੰਗ - 699

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਵਸਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁਥਾਜੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ -

ਜਿਨਾ ਅੰਦਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ

ਹਰਿ ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਜ ਦਯਿ ਆਏ ਰਾਸਿ ॥

ਤਿਨ ਚੁਕੀ ਮੁਹਤਾਜੀ ਲੋਕਨ ਕੀ

ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਗੁ ਕਰਿ ਬੈਠਾ ਪਾਸਿ ॥

ਅੰਗ -

305

ਇਸ ਲਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਜਪ-ਤਪ, ਵਰਤ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਹੈ -

ਸੋ ਜਪੁ ਸੋ ਤਪੁ ਸਾ ਬ੍ਰਤ ਪੂਜਾ

ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਇ ॥

ਅੰਗ -

720

ਸੁਆਰਥਵਸ, ਝੂਠੀ ਮਾਣ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਟਾ ਆਦਿਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ-ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਉੱਦਮ ਵਿਅਰਥ ਹੈ -

ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਹੋਰੁ ਸਲਾਹਣਾ ਸਭੁ ਬੋਲਣੁ ਫਿਕਾ ਸਾਦੁ ॥

ਅੰਗ - 301

ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਹਰਿ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੇ। ਫਿਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰੇ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕਿਰਤ-ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਯਾਦ ਰੱਖੇ -

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ

ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥

ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ

ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥

ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ

ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੇਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥ ਅੰਗ -

305

ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਦਾ ਭਾਵ ਸਿਰਫ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਲੈਣਾ ਜਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰ ਲੈਣਾ, ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨਾ, ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਵਾ ਲੈਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੱਚੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਨਾ ਪੈ ਕੇ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ, ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਵਿਚ

ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਤੁਰਨਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

**ਗੁਰਸਿਖ ਮੀਤ ਚਲਹੁ ਗੁਰ ਚਾਲੀ ॥
ਜੋ ਗੁਰੁ ਕਹੈ ਸੋਈ ਭਲ ਮਾਨਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਨਿਰਾਲੀ
॥**

ਅੰਗ - 667

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸੁਣਨਾ ਕਬੂਲ ਕਰਦਾ ਹੈ -

**ਸੇਵਕ ਸਿਖ ਪੁਜਣ ਸਭਿ ਆਵਹਿ
ਸਭਿ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਉਤਮ ਬਾਨੀ ॥
ਗਾਵਿਆ ਸੁਣਿਆ ਤਿਨ ਕਾ ਹਰਿ ਬਾਇ ਪਾਵੈ
ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੀ ॥
1 ॥**

ਅੰਗ - 669

ਅੱਜ ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਦੂਰ ਦੁਰਮਤਿ ਵਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ 'ਬਿਪਰਨ ਕੀ ਰੀਤਿ' ਦੇ ਚਕ੍ਰ ਵਿਊ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ ਹੈ। ਧੜੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸਮਝਦਾ ਹੋਇਆ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਐਬ ਫਰੋਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸੰਕੇਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ -

**ਮਿਥਿਆ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਧੜੇ ਬਹਿ ਪਾਵੈ ॥
ਪਰਾਇਆ ਛਿਦ੍ਰ ਅਟਕਲੈ ਆਪਣਾ ਅਹੰਕਾਰੁ ਵਧਾਵੈ ॥**

ਅੰਗ - 366

ਦੂਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਜਾਂ ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਈਰਖਾ ਅਤੇ ਅਹੰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਣ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਦਲਦਲ ਵਿਚ ਫਸਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਈਰਖਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ -

**ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ਹੋਵੈ
ਤਿਸ ਕਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵੀ ਭਲਾ ॥** ਅੰਗ - 308

ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੁਆਲ-ਜੁਆਬ ਦੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਥੜੇ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ਅਤੇ ਮੁੜ ਬਣਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਰਧਾ-ਪਿਆਰ, ਆਪ-ਭਾਵ ਤਿਆਗਣ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਈ ਅਤੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰ ਲਏ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਥਾਪੇ ਗਏ ਤਾਂ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਆ ਕੇ

ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਿਹਰ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਯਤੀਮ ਨੂੰ ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਤਾ ਹੈ -

**ਜੋ ਹਮਰੀ ਬਿਧਿ ਹੋਤੀ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾ
ਸਾ ਬਿਧਿ ਤੁਮ ਹਰਿ ਜਾਣਹੁ ਆਪੇ ॥
ਹਮ ਰੁਲਤੇ ਫਿਰਤੇ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨ ਪੂਛਤਾ
ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਿ ਕੀਰੇ ਹਮ ਥਾਪੇ ॥** ਅੰਗ - 167

ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਵਿਚ ਗੰਦੇ, ਲਚਰ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਗਾਯਨ-ਸੁਣਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਵਨ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੋ ਮਨ ਦੀ ਚੰਚਲਤਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵਡਹੰਸ ਰਾਗ ਵਿਚ 'ਘੋੜੀ' ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਰਚੇ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਰਥਿਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਾਲੀਆਂ ਘੋੜੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਿ ਸੁਭ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਨੇੜਤਾ ਬਣੀ ਰਹੇ। ਲੜਕੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਅਤੇ ਨਿਰਾਦਰ ਦੀ ਜੜ 'ਦਾਜ' ਦੇ ਲੈਣ ਦੇਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਸੰਸਾਰਿਕ ਧਨ ਅਤੇ ਸਮਾਨ ਆਦਿਕ ਦਾ ਦਾਜ ਲੈ ਕੇ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੰਕਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਮਨਮੁਖ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸਿੰਗਾਰੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ। ਹਰਿ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਦਾਜ ਨਾਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦਾਜ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ -

**ਹੋਰਿ ਮਨਮੁਖ ਦਾਜੁ ਜਿ ਰਖਿ ਦਿਖਾਲਹਿ
ਸੁ ਕੁਝੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਕਚੁ ਪਾਜੋ ॥
ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਬਾਬੁਲਾ ਹਰਿ ਦੇਵਹੁ ਦਾਨੁ ਮੈ ਦਾਜੋ ॥ 4
॥**

ਅੰਗ - 79

ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਦੇ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਇਕ ਜਾਣਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਜਾਤਿ ਹੈ। ਜਾਤਿ-ਪਾਤਿ ਦਾ ਵਿਤਕਰਾ ਮੇਰ-ਤੇਰ ਨਫਰਤ ਅਤੇ ਸੰਕੀਰਣਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਂਦਾ ਹੈ -

**ਹਮਰੀ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਹਮ ਵੇਚਿਓ ਸਿਰੁ ਗੁਰ ਕੇ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਪਰਿਓ ਗੁਰ ਚੇਲਾ
ਗੁਰ ਰਾਖਹੁ ਲਾਜ ਜਨ ਕੇ ॥** ਅੰਗ - 731

ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਹਰਾਵਿਆਂ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 63 'ਤੇ)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ-ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਈ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ -50)

ਤਲਵੰਡੀ ਤੋਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ

ਅਰਸੀ ਨੂਰ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ

(ਤਲਵੰਡੀਓ ਵਿਦੈਗੀ)

ਹਾੜੀ ਦਾ ਫਸਲ ਵੱਢਿਆ ਤੇ ਗਾਹਿਆ ਜਾ ਕੇ ਘਰੀਂ ਅੱਪੜ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਤੁੜੀਆਂ ਦੇ ਮੂਸਲ ਬੱਝ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਸੂਰਜ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਕਹਿਰ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਬਾਰਾਂ ਭੱਠ ਤਪਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਪਾਣੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਸੁਕ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਪੁਰੇ ਦੀ ਹਵਾ ਵਗ ਪਈ ਤੇ ਦੋ ਤ੍ਰੈ ਦਿਨ ਘੱਟਾ ਮਿੱਟੀ ਉੱਡਣ ਮਗਰੋਂ ਕਾਲੀਆਂ ਘਟਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ। ਕਿਣਮਿਣ ਹੋਣ ਲੱਗੀ, ਬਿਜਲੀ ਲਿਸ਼ਕੀ, ਗੜਗੱਜ ਪਈ, ਮੀਂਹ ਮੋਲ੍ਹੇਪਾਰ ਹੋ ਲੱਥਾ, ਸਾਰੇ ਜਲਥਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਠੰਢ ਪੈ ਗਈ ਤੇ ਪਹਿਰ ਕੁ ਮਗਰੋਂ ਬਰਖਾ ਖੜ੍ਹੇ ਗਈ। ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਵਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਅੱਖੀਂ ਸੁਖ ਕਲੇਜੇ ਠੰਢ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਪੁਰਾਣੇ ਤੇ ਘਣੇ ਵਣ ਹੇਠਾਂ ਪਲੰਘ ਡੱਠਾ ਹੈ, ਉਤੇ ਪਿੜੀਆਂ ਦਾਰ ਖੇਸ ਵਿਛਿਆ ਹੈ ਤੇ ਰਾਇ ਭੋਇ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਦੇ ਤਪੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਇਕ ਦਾਸ ਕੋਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਤੱਕ ਕੇ ਆਖਿਆ -

ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ - ਭਲਾ ਹੋਇਆ, ਕਾਈ ਚੌਂਕੀ ਵਿਛਾ ਦੇਹ।
ਨੌਕਰ ਨੇ ਇਕ ਸੁਹਣੀ ਚੌਂਕੀ ਡਾਹ ਦਿਤੀ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਜੈ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਆ ਗਏ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਅਦਬ ਅਦਾਬ ਆਦਰ ਭਾਉ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਰਾਇ ਜੀ ਨੇ ਹੁਣ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਆਖਿਆ -

ਭਾਈ ਜੈ ਰਾਮ ਦਾਸ! ਅਸਾਂ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਖੇਚਲ ਪਾਈ ਪਰ ਇਹ ਨੂਰ ਵਾਲੇ ਨਾਨਕ ਪਾਰੋਂ ਪਾਈ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਨਾਲ ਭਲਾ ਵਰਤਾਉ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਅਸਾਂ ਭਾਣੇ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਡਾ ਕਾਲੂ ਖੁਣਸਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਤੁਹਾਡੀ ਸਾਕਾਦਾਰੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਬੀ ਹੁਣ ਕੁਛ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਐਤਕੀ ਤੁਸੀਂ ਹਾੜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦਿਹੂੰ ਏਥੇ ਹੀ ਕੱਟੇ ਹਨ, ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਨਕ ਪਾਰੋਂ ਕਿਵੇਂ ਖਿਆਲ ਹੈ?

ਜੈ ਰਾਮ ਦਾਸ - ਰਾਇ ਜੀ! ਅਸੀਂ ਖੜ੍ਹੀ ਲੋਕ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੀ ਪਿਆਰੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਨੈਣ ਉੱਪਰ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਦਇਆ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਲੱਛਣ ਡਾਢੇ ਚਾਨਣੇ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਛੱਡ ਕੇ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਫੇਰ ਨੂਰ ਹੀ ਨੂਰ ਹੈ ਨਾਨਕ। ਭਾਈਆ ਜੀ ਨੇ ਬੜੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰੋਂ ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਵਿਆਹ ਬੀ ਦਿਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ

ਦਾ ਦਿਲ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨਿਰਾ ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਡਾਢਾ ਅਮੰਨਾਂ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ ਜੋ ਨਾਨਕ ਰੱਬ ਦੇ ਰੰਗ ਰੱਤਾ ਹੈ।

ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ - ਸਾਂਈਂ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰੇ, ਫੇਰ ਜਦ ਤੁਸਾਂ ਇਹ ਰਮਜ਼ ਪਾਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਉਪਰਾਲਾ ਲੋੜੀਏ ਜੋ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਔਖ ਨਾ ਪਾਵੇ।

ਜੈ ਰਾਮ - ਜਿਵੇਂ ਤੁਸਾਂ ਜੀ ਦੀ ਰਜ਼ਾਇ ਹੋਵੇ।

ਬੁਲਾਰ - ਅਸਾਂ ਆਪਣੀ ਪਾਰੋਂ ਤਾਂ ਘਣਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਯਾ ਬੀ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਕੋਈ ਜਾਨ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਭਰ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ, ਪਰ ਘਰ ਵਿਚ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਦੀ ਰੜਖੇੜ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਮੇਟੀਏ। ਇਹ ਹੁਣ ਅਸਾਂ ਥੀਂ ਜਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਰੱਬ ਰੱਤੇ ਨੂੰ ਅਸਾਡੇ ਤਪੇ ਵਿਚ ਤਸੀਹਾ ਮਿਲੇ। ਬਹੁੰ ਸੋਚ ਕੇ ਇਹੋ ਫੁਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਨਕ ਘਰ ਤੋਂ ਦੁਰੇਡਾ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਚਿੱਤ ਆਖੁਸੁ ਤਾਂ ਕੁਛ ਕਿਰਤ ਕਰੇ, ਨਾ ਆਖੁਸੁ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਰਵੇ; ਮਾਇਆ ਉਸ ਜੋਗੀ ਇਸ ਖਜ਼ਾਨੇ ਬਹੁਤੇਰੀ ਹੈ।

ਜੈਰਾਮ - ਤੁਸਾਂ ਸੱਤਿ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਜੋ ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਰਜ਼ਾਇ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਲੈ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮਨੋਂ ਦਿਲੋਂ ਰਾਜ਼ੀ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਵੋ।

ਰਾਇ - ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ, ਭਾਈ ਜੈਰਾਮ, ਜੋ ਨਾਨਕ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਰਵੇ, ਤਿਸਨੂੰ ਖੇਚਲ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਤੁਸੀਂ ਲੈ ਜਾਓ ਤਾਂ ਭਲਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਤੁਸਾਂ ਉਸ ਦਾ ਭੇਤ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਜੋ ਬੋਟੀ ਨਾਨਕੀ ਨੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ ਭਰਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨੂਰ ਕਰਕੇ ਜਾਤਾ ਹੈ (ਸਿਰ ਫੇਰ ਕੇ ਤੇ ਹੱਥ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਕੇ) ਅਸਲ ਵਿਚ ਰੱਬ ਦੇ ਭੇਜੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਿਆਣਦਾ ਤੇ ਉਹ ਆਪ ਭੋਲੇ ਭਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੋਹਣਾ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਨੂੰ ਸਿਆਣਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਾਪੇ ਨਹੀਂ ਸਿਆਣਦੇ। ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਕੁਛ ਡਾਢਾ ਪੜਦਾ ਹੈ, ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਹੈ ਹੀ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਸਿਆਣਨਾ ਔਖਾ ਪਰ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਵੇਦੀ ਤਾਂ ਦਿਵਾਨਾ ਆਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਸਹੀ ਪਛਾਤਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਪਿਕਾਂਬਰ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਬੀ ਸਿਵਾਤਾ ਹੈ ਜੋ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਹੈ।

ਜੈਰਾਮ (ਗੱਲ ਟੁੱਕ ਕੇ) - ਜੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਿਰਾ 'ਨੂਰ' ਸਿਵਾਤਾ ਹੈ।

ਰਾਇ - ਭਲਾ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਹੁਣ ਘਰਦਿਆਂ ਤੇ ਨੇੜੇ ਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਰੱਬ ਨੇ ਤ੍ਰੈਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜ੍ਹੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਓਪਰਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ? ਇਕ

ਏਥੇ ਡੂੰਘੇ ਹੈ, ਮਾਂ ਉਸ ਨੂੰ 'ਮਰ ਜਾਣਾ' ਆਖਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ; ਉਸ ਦੇ ਕੋਈ ਪੁੱਤ ਮੇਏ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਬੀ ਇਹੋ ਆਖਦੀ ਸੀ। ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪੇ 'ਮਰ ਜਾਣਾ, ਮਰ ਜਾਣਾ ਆਖੀ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਮੌਤ ਦਾ ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰੇਗਾ। ਉਹ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸੰਗਤ ਬਹਿ ਕੇ ਰੱਬੀ ਇਲਹਾਨ (ਕੀਰਤਨ) ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਉਸ ਨੂੰ 'ਮਰਦਾਨਾ' ਆਖਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਮਰਦ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਬੀ ਓਸ ਦਾ ਰਾਗ ਸੁਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਫੇਰ ਉਸ 'ਮਰ ਜਾਣੇ' ਦਾ ਹਾਫਜ਼ਾ ਐਸਾ ਹੈ ਜੋ ਨਾਨਕ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲੇ ਤਾੜ ਕੰਠ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਐਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਹੀ ਘੁੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਰਾਤਾਂ ਘਰ ਕਦੇ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਘਰ ਰਹੇ ਤਾਂ ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜੰਗਲ ਜਾ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਮਰਦਾਨਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸੁਰਾਂ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਣ ਖੁਦਾ-ਖੁਦਾ ਗੂੰਜ ਉਠਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਕੀਹ ਜਾਣੇ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਵਾਂ ਪਰ ਅਸਾਂ ਤੇ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਹੀ ਸੁਣਿਆ ਹੈ - 'ਆਸਾ' ਉਸਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਆਪ, ਉਹ ਰਾਗ ਡਾਢਾ ਦਿਲ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਦਿਹਾੜੀ ਨਾਨਕ ਖੇਤਾਂ ਜੂਹਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਟਿਕਦਾ ਹੈ। ਓਪਰੇ ਲੋਕ ਕਈ ਹਿੰਦੂ ਕਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਾ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਵਾਕ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਰੱਬ-ਰੱਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪਏ ਹਨ। ਕਈ ਸਾਧੂ ਫਕੀਰ ਬੀ ਅਸਾਂ ਸੁਣੇ ਹਨ ਜੋ ਆ ਕੇ ਅਦਬ ਅਦਾਬ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੋਤਸ਼ੀ, ਪਾਂਧਾ, ਕਾਜ਼ੀ, ਮੁੱਲਾਂ, ਵੈਦ, ਜੋ ਜੋ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਯਾ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਆਏ ਸਾਰੇ ਹੁਣ ਨਾਨਕ ਲੰਘੇ ਤਾਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਇਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਦਾ ਬੂਟਾ ਉੱਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਘਰ ਦੇ ਨਿੱਕੀ-ਨਿੱਕੀ ਗੱਲੇ ਉਸਨੂੰ ਤਾਉ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਹਰ ਘੜੀ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖਦੇ, ਜੰਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਾਉਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੋਹਣਾ ਨਾਨਕ ਦਿਲਗੀਰੀਆਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਹੁਣ ਜੇ ਤੁਸਾਂ ਅਸਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰ ਸਿਵਾਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਰੰਗੇ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਇਹ ਗੱਲ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਤੁਸੀਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੈ ਜਾਓ, ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹੇਗੀ। ਮਾਇਆ ਏਥੇ ਉਹਨਾਂ ਜੋਗੀ ਬਹੁੰ ਹੈ, ਪਰ ਨਿਰੀ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਤਸੀਹਾ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ।

ਜੈ ਰਾਮ - ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਰਜ਼ਾਇ ਆਪ ਦੀ ਮੈਂ ਯਤਨ ਲਾਵਾਂਗਾ। ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਧੰਨ ਭਾਗ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅਮਿੱਤ, ਪਰ ਜ਼ਰਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗੇਗਾ। ਭਾਵੇਂ ਭਾਈਆ ਕਾਲੂ ਜੀ ਆਪ ਦੇ ਧਨ ਨਾਲ ਪਲਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਖੱੜੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਰਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਲਿਆਂ ਲਾਜ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਭਾਈਆ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਮਨਾਵਾਂਗਾ ਜੋ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਲਈ ਕਿਰਤ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਰਾਂ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਰ ਲੈਸਾਂ ਤਦੋਂ ਤੁਸਾਂ ਮੇਰੇ ਸੱਦੇ ਉਪਰ ਟੋਰ ਦੇਵਿਆ ਜੇ, ਫੇਰ ਆਸ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਟੋਰ ਦੇਣਗੇ। ਸੋ ਹੁਣ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਜਾ ਕੇ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਦੇ

ਟੋਲ ਕਰਾਂਗਾ, ਜੇ ਕੋਈ ਕਾਰ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਥਾਂ ਦਿਸੀ ਤੇ ਨਹੁੰ ਅੜਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸਦਾ ਲੈਸਾਂ।

ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ - ਜੈ ਰਾਮ ਪੁੱਤਰ! ਤੂੰ ਭਲੀ ਬੁਧਿ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤੈਨੂੰ ਵਾਹਵਾ ਗੱਲ ਫੁਰੀ ਹੈ, ਜੇ ਲੋੜ ਪਵੇ ਤਾਂ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਵਲੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਆਖ ਦੇਣਾ।

ਜੈ ਰਾਮ - ਭਲਾ ਜੀ!

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਕੇ ਆਪੇ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਵਿਦਾ ਹੋ ਕੇ ਜੈ ਰਾਮ ਘਰ ਆਇਆ। ਖਰੇ ਸੱਦੇ ਵਾਲਾ ਮਾਮਲਾ ਅਜੇ ਸੱਜਰਾ ਹੀ ਸੀ। ਜੈ ਰਾਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ। ਕਾਲੂ ਅੱਗੇ ਹੀ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੁੱਤਰ ਕਮਲਿਆਂ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਿਕੰਮਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਡੂੰਘਾਂ ਤੇ ਸਾਧਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਮਜਲਸ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਯਾ ਗਾਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਅਸਮਾਨ ਵਲ ਤੱਕਦਾ ਹੈ, ਯਾ ਬਨਾਂ ਵਲ ਵੱਹਦਾ ਹੈ, ਪੌਣ ਪਾਣੀ, ਅਗਨੀ, ਚੰਦ, ਸੂਰਜ ਬਿਜਲੀ ਮੀਂਹ ਤੱਕ-ਤੱਕ ਬਉਰਾਨਾ ਹੋ-ਹੋ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਪਿਉ ਦਾ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਵਟਾਉਂਦਾ, ਦੇਖੇ ਜੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰੇ ਲਗ ਜਾਏ ਤਾਂ ਭੀ ਭਲਾ ਹੈ। ਸੋ ਕਾਲੂ ਨੇ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿਤੀ ਤੇ ਜੈ ਰਾਮ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਅੱਪੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਵਾਬ ਨਾਲ ਗੱਲ ਜਾ ਕੀਤੀ। ਨਵਾਬ ਦੇ ਪਾਸ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੋਦੀ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਥਾਂ ਖਾਲੀ ਸੀ ਤੇ ਇਕ ਭਲੇ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪੁਰਖ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਸੋ ਉਸ ਨੇ ਆਖ ਦਿਤਾ ਕਿ ਹਾਂ, ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਬੁਲਾਓ ਜੋ ਅਸੀਂ ਦੇਖੀਏ। ਜੇ ਸਾਡੇ ਗਊਂ ਦਾ ਕਾਰਦਾਰ ਅਸਾਂ ਡਿੱਠਾ ਤਾਂ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਮੋਦੀ ਰੱਖ ਲਵਾਂਗੇ।

ਘਰ ਆ ਕੇ ਜੈਰਾਮ ਨੇ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਆ ਜਾਣ।

ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜਗਤ ਦਾਤਾ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨੂੰ ਟੁਰੇ। ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ੁਕਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਨਾਨਕ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕਿਰਤ ਲਈ ਟੁਰਿਆ ਹੈ, ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਜੋ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕਾਰੇ ਲਗ ਪਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਇਹ ਹੋਈ ਸੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਦੀ ਮੁੰਦਰੀ ਤੇ ਪਿੱਤਲ ਦਾ ਗੜਵਾ ਕਿਸੇ ਲੋੜਵੰਦ ਸੁਆਲੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਬੜਾ ਖੁਣਸ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਤੋਰਨਾ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਸੁਖਾ ਗਿਆ। ਰਾਇਬੁਲਾਰ ਨੇ ਸ਼ੁਕਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉੱਚੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ ਰੱਬੀ ਰੰਗ ਰੱਤਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਤੇ ਚੋਟਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਆਰਾਮ ਮਿਲਿਆ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਤਿਸੰਗੀ ਉਦਾਸ ਸਨ ਜੋ ਪਿਆਰਾ ਵਿਛੁੜ ਚੱਲਿਆ ਹੈ। ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੈਰਾਗ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਏਥੇ ਬੀ ਉਦਾਸ ਰਹਿੰਦੇ ਸਾਂ, ਘਰ ਦਾ ਕੀ ਸੁਆਰਦੇ ਸਾਂ ਤੇਰੇ ਲਈ ਜੇਹੇ ਘਰ ਰਹੇ ਤੇਹੇ ਪਰਦੇਸ ਗਏ! ਪਰ ਉਸ ਸਤਿਵੰਤੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਜੇ

ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ ਆਹੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਹੁੰਦੀ ਆਹੀ। ਜੀ, ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਮੇਰੇ ਕਿਤੇ ਕੰਮ ਨਾਹੀ। ਤਦ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਅਸੀਸ ਦਿਤੀ। ਚਿੰਤਾ ਕਿਛੁ ਨ ਕਰ, ਦਿਨ-ਦਿਨ ਤੇਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਪਰ ਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚੱਲਣ ਵਾਸਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੀਏ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਮੇਰੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਕਾਈ ਬਣਸੀ ਤਾਂ ਸਦਾਇ ਲੈਸਾਂ।' ਫੇਰ ਉਹ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਰੱਬ ਦੇ ਰੰਗ ਰੱਤੀ ਗੁਰੂ ਜੋਤਿ, ਗਰੀਬੀ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੀ ਤੇ ਜਗਤ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਮਨਾਂ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਕਲਾਂ ਫਿਕਰਾਂ ਵਿਚ ਮਾਨੋਂ ਭੁੱਲਦੀ ਨਜ਼ਰ ਪੈ ਰਹੀ ਰੱਬੀ ਜੋਤ, ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਟੁਰੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਾਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹੇਗਾ, ਪਰ ਰੱਬ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਿੱਠੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕਿਧਰ ਲੈ ਚੱਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸ ਕੰਮ ਲਈ ਲੈ ਚੱਲਿਆ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਲਵੰਡੀ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਦੈਗੀ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਫਤ ਦਿਤੀ; ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸਾਰੇ ਆਏ। ਕੀਰਤਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਟੁਰਨ ਲਗਿਆ।

ਰਾਇ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਹੇ ਰੱਬੀ ਜੋਤ! ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਕਰ ਜੋ ਮੈਂ ਤੁਸਾਂ ਲਈ ਕੀ ਕਰਾਂ?

ਸ੍ਰੀ ਜੀ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕੁਛ ਆਖਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਸੀ -

ਜੇ ਤੂੰ ਮੰਨੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਇਕ ਬਚਨ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੇਰਾ ਆਪਣਾ ਬਲ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪੈ ਜਾਵੀਂ।

2. ਮੋਦੀਖਾਨਾ

ਘਰੋਂ ਟੁਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਅੱਪੜੇ, ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਮਿਲ ਕੇ ਬੜੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈ, ਜੈਰਾਮ ਨੇ ਬੜਾ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ।

ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨ ਮਗਰੋਂ ਜੈਰਾਮ ਨਵਾਬ ਦੀ ਆਗਿਆ ਲੈ ਕੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਨਵਾਬ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਲਈ ਲੈ ਗਿਆ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਆਖਿਆ, ਇਹ ਬਹੁੰ ਦਿਆਨਤਦਾਰ ਪੁਰਖ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਭਲਾ ਹੈ, ਵਿਦਿਆ ਵਾਲਾ ਹੈ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਚੰਗਾ ਕਰੇਗਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਤੇ ਲਾਓ। ਸੋ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਕੰਮ ਸਪੁਰਦ ਹੋ ਗਿਆ, ਖਾਨ ਵਲੋਂ ਸਿਰੋਪਾਉ ਮਿਲਿਆ, ਕੁਛ ਅਲੂਫਾ ਅਰਥਾਤ ਰਸਦਾਂ ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਕੁਛ ਤਲਬ।

ਕੰਮ ਮੋਦੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੱਛਾ ਨਿਭਣ ਲੱਗਾ, ਸੱਚੇ ਤੇ ਸੁੱਚੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੇ ਕੁਛ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਸੋਹਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਰੱਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਚੀਜ਼ ਪੂਰੀ ਤੇ ਚੰਗੀ ਮਿਲੇ। ਸਾਰੇ ਨੌਕਰ ਚਾਕਰ ਅਫਸਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੋਂ ਸਾਮਾਨ ਮਿਲਦੇ ਸੋ, ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ ਲੱਗੇ

ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾਈ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਨਵਾਬ ਪਾਸ ਵੀ ਅੱਪੜ ਗਈਆਂ ਕਿ ਨਵਾਂ ਮੋਦੀ ਕੋਈ ਸੱਚ ਪੁੱਤਰ ਹੈ, ਪੂਰਾ ਜੋਖਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ, ਹਰੇਕ ਨਾਲ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਹੇਮਾਨਗਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਨਾ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ, ਨਾ ਪਰਜਾ ਨਾਲ ਤੇ ਨਾ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨਾਲ। ਨਵਾਬ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਤੇ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤੇ ਆਪ ਦੀ ਆਖੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੋਵੇ ਸੋ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ।

ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਜਸ ਪਾਇਆ ਤੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਨਿਬਾਹਿਆ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਪਣੇ ਰੱਬੀ ਰੰਗ ਨੂੰ ਰਤਾ ਨਹੀਂ ਵਿਸਰੇ। ਉਹੋ ਸੁਭਾਉ, ਉਹੋ ਸੋਕ, ਉਹੋ ਵਰਤਾਉ। ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੇ ਉੱਠ ਕੇ ਬਨ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਣਾ, ਇਕ ਵੇਈਂ (ਛੋਟੀ ਨਦੀ) ਏਥੇ ਵਗਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਤਕ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਉਸ ਬਨ ਵਿਚ ਮਗਨ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ, ਕਦੇ ਕਿਨਾਰੇ, ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਸੁਹਣੀ ਬਰੇਤੀ ਵਿਚ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਲਿਖਣ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ। ਦੁਪਹਿਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਮ ਤੋਂ ਵਿਹਲਿਆਂ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਆਉਣਾ, ਪਰ ਇਸ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਵਕਤ ਵਿਚ ਬੀ ਅਨੇਕਾਂ ਸਮੇਂ ਐਸੇ ਆ ਜਾਣੇ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਨੈਣ ਹੋਰ ਰੰਗੇ ਹੋ ਜਾਣੇ ਤੇ ਤੇਰਾ 'ਤੇਰਾ-ਤੇਰਾ' ਦੀ ਧੁਨਿ ਬੱਝ ਜਾਣੀ। ਐਸੀ ਧੁਨਿ ਬੱਝਣੀ ਕਿ ਕਿੰਨਾਂ-ਕਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਏਸੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਪਿਆਰ-ਤਰਾ ਪ੍ਰੇਤੇ ਤੇ ਜਸ ਗਾਉਂਦੇ ਲੰਘ ਜਾਣਾ; ਪਰ ਕੰਮ ਆਪਣਾ ਫੇਰ ਵੀ ਕਰ ਆਉਣਾ। ਜੋ ਰਸਦਾਂ (ਜਾਂ ਅਲੂਫਾ) ਸਰਕਾਰੋਂ ਮਿਲਦਾ ਉਹ ਅੰਨ ਘਰ ਪੱਕਦਾ। ਬੇਬੇ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਹੁਣ ਏਥੇ ਆ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਅੰਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਕਾਉਣਾ, ਪਰ ਜਦ ਆਪ ਨੇ ਘਰ ਆਉਣਾ ਕਈ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਆਉਣੇ ਤੇ ਪੱਕਾ ਅੰਨ ਸਭ ਨੂੰ ਛਕਾ ਦੇਣਾ।

ਤਲਵੰਡੀ ਇਹ ਖਬਰਾਂ ਪੁੱਜਣ ਤੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਬੀ ਇਕ ਦੋ ਵਾਰੀ ਮਿਲ ਗਏ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਜਸ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸਖਾ ਮਰਾਦਾਨਾ ਆਇਆ ਫੇਰ ਹੌਲੇ-ਹੌਲੇ ਕਈ ਸਤਿਸੰਗੀ ਮਿਤ੍ਰ ਆ ਗਏ। ਕਈ ਹੋਰ ਤਲਵੰਡੀ ਵਾਸੀ, ਜੋ ਉਥੇ ਹੀ ਆਪ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਆਪ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਆਉਣ ਲਗ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਈਆਂ ਦਾ ਅੰਨ ਬਸਤ੍ਰ ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ ਆਪਣੀ ਔਂਦਣ ਵਿਚੋਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਈਆਂ ਦੀਆਂ ਰਸਦਾਂ ਨਵਾਬ ਤੋਂ ਲਗਾ ਦਿਤੀਆਂ, ਕਈ ਨੌਕਰ ਕਰਾ ਦਿਤੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ ਵਿਚ ਸਤਿਸੰਗ ਮੰਡਲ ਪੂਰੇ ਜੋਬਨਾਂ ਵਿਚ ਖਿੜ ਆਇਆ। ਕਈ ਰੱਬੀ ਬੰਦੇ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ ਬੀ ਚੰਦਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਨਾਲ ਮਹਿਕ ਉਠੇ, ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਦੇ ਲੋਕੀਂ ਬੀ ਆਉਣਾ ਤੇ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਣ ਲਗ ਪਏ। ਬੜਾ ਅਨੂਪਮ ਠਾਠ ਬੱਝ ਗਿਆ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਪੂਰਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਅਨੁਭਵੀ ਮਾਰਗ

(A PRACTICAL GUIDE TO HOLISTIC HEALTH)

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ -61)

ਅਰੋਗਤਾ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਜੀਵਨ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਵਿਗਿਆਨ, ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਫਿਲੋਸਫੀ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਜਾਣ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਅਲੱਗ ਧਾਰਨਾ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪੂਰਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਉਪਰ ਦਿਤੀਆਂ ਧਾਰਨਾ ਯੋਗ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਹ ਅਭਿਆਸ ਦੱਸਾਂਗਾ ਜਿਹੜੇ ਹਿਮਾਲੀਆ ਵਿਚ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਸੂਖਸ਼ਮ ਨੁਕਤੇ ਦੱਸਾਂਗਾ ਜਿਹੜੇ ਚੰਗੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਸੁਆਸਥਤਾ ਬਾਰੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੋਣਗੇ, ਇਹ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਂ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਮਾਨਸਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਦੇਖਾਂਗਾ, ਘੋਖਾਂਗਾ।

ਯੋਗ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਜਦੋਂ ਸੁਆਸਥ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਧਾਰਨ, ਤਰਕਾਤਮਕ, ਅਨੁਭਵੀ ਤੇ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਹੈ। ਯੋਗ ਦਾ ਜੋਰ 'ਯੁਕਤਆਹਾਰ ਵਿਹਾਰ ਰਸਯ' (Yuktahar Viharasya) ਭਾਵ ਖਾਣਾ ਤੇ ਰਹਿਣਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਸਮਰਥਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ, ਆਪਣਾ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ, ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ, ਆਪਣਾ ਸੋਚਣਾ ਇਸ ਸਭ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਤੋਂ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਅਸੰਭਵ ਕਰੋ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ ਉਲਟ ਕਰੋ। ਕਿਸੇ ਰੋਕ ਟੋਕ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜੇ ਕੁਝ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕੀ ਠੀਕ ਹੈ, ਫੇਰ ਜੇ ਵੀ ਬਦਲਾਵ ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਸਮਝੋ ਉਹ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਯੋਗ ਅਭਿਆਸ ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਸਰੀਰਕ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਮਾਨਸਿਕ ਹਨ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਯੋਗ, ਆਤਮ ਯਤਨ, ਆਤਮਕ ਘੋਖ, ਸਵੈ ਸਚੇਨਤਾ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯੋਗ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹਨ। ਸੱਚੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸ਼ਠਾ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਰੇ ਨਿਯਮ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋਗੇ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ

ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਯਤਨ ਕਿਵੇਂ ਸਫਲ ਹੋਏ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਪਛਾਣ ਲਵੋਗੇ।

ਪੁਰਾਤਨ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਆਯੂਰ ਲੰਮੀ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਔਸ਼ਧੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਯੁਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਉਮਰ' ਵੇਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਵਿਗਿਆਨ'। ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਤਰੀਕਾ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਆਯੂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਅਕਲਮੰਦ ਹਨ ਪਰ 70 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਕਲ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਸਾਡੇ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ 70 ਜਾਂ 80 ਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਧ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਉਹ ਬੋਝ ਹਨ। ਅੱਜ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਬੁੱਢਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਕਲ ਗੁਆ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਬੁੱਢੇ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਚੰਗਾ ਪੜ੍ਹਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬਜ਼ੁਰਗ ਅਕਲ ਨਹੀਂ ਗੁਆ ਬੈਠਦੇ ਸੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਜਿੰਨੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਓਨੇ ਹੀ ਸਿਆਣੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਅੱਜ ਇਹ ਹੀ ਫਰਕ ਹੈ ਅਸੀਂ ਬੁੱਢੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੀ ਅਕਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਬੁੱਢੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਣੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਵਧੇਰੇ ਸਮਝਦਾਰ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਧੇਰੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਪਤਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਉਹ ਗਿਆਨ ਖਤਮ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ।

ਅੱਜ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਲੋਕ ਅਣਜਾਣ ਸਨ, ਪਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ। ਪੁਰਾਤਨ ਲੋਕ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨ ਵਧੇਰੇ ਵਿਵਹਾਰ ਕੁਸ਼ਲ ਸੀ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਬੜੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਇਲਾਜ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਡਾਕਟਰ ਹੀ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਚੀਨ ਵਿਚ ਵੈਕਸੀਨ ਬੜੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। Edward Jenneris

ਦੀ ਇਜਾਦ ਸੀ ਵੈਕਸੀਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਪੁਰਾਤਨ ਲੋਕ ਪ੍ਰੋਜ਼ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਜਾਣਦੇ ਸੀ, ਮੰਨਦੇ ਸੀ। ਪੁਰਾਤਨ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਪੂਰਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਤੇ ਸੀ। ਚੰਗੀ ਖੁਰਾਕ, ਪੇਟ ਹਾਜ਼ਮਾ ਠੀਕ, ਪੇਟ ਦੀ ਸਫਾਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਤਾ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੁਆਸ ਲੈਣੇ, ਸਵੈ ਕੰਟਰੋਲ, ਇਹ ਸਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਮੌਸਮ ਦਾ ਆਬੋ-ਹਵਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਕਿਤਸਾ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬਣਤਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਪੁਰਾਤਨ ਚਕਿਤਸਾ ਪਰਹੇਜ਼ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਂਦੇ ਸੀ, ਦਵਾਈਆਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ। ਅੱਜ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੰਦ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਖੋਜੀ, ਅੱਜ ਵੀ ਬਦਲਾਵ ਵਿਚ ਭਰੋਸਾ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੋਜ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਅੱਜ ਦੇ ਲੋਕ ਲੱਖਾਂ ਖਰਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਹਿਰਦੇ ਬਦਲਣ ਤੇ ਕੈਂਸਰ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣ ਤੇ, ਪਰ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਦੇ ਨਿਯਮ ਸਮਝ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਉਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਠੀਕ ਹਨ, ਸੌਖੀਆਂ ਹਨ, ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹਨ। ਬੀਮਾਰ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ, ਬੀਮਾਰੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦਰਦਨਾਕ ਹੈ, ਨਾਲ ਸਮਾਂ ਵਿਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖ਼ੈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਰੀਰ ਸਦਾ ਹੀ ਦਰਦ, ਦੁਖ ਤੇ ਸੰਤਾਪ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਾ ਬਣੇ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਸ ਸਭ ਕੁਝ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ, ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਾ ਬਣੇ, ਬਲਕਿ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਹੇ।

ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਤਾਂ ਬਾਹਰੋਂ ਦੂਸਰਾ ਅੰਦਰੋਂ। ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਬਾਹਰ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਤੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਨਿਰਭਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦਾ ਤੰਦਰੁਸਤ, ਚੰਗਾ, ਸੁਡੋਲ ਹੋਣਾ ਹੀ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ, ਜਾਂ ਚੰਗੀ ਖੁਰਾਕ ਖਾਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਾਂ ਵਿਟਾਮਿਨ ਤੇ ਹੋਰ ਤਾਕਤ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਖਾਣੀਆਂ ਹੀ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਚੰਗਾ ਰੱਖੀਏ ਕੇਵਲ ਉਸ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਹੀ ਕਰੀਏ, ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਆਪਣੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਕਤੀ, ਮਾਨਸਿਕ ਸਮਰੱਥਾ ਵਲ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਾ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਡਰਾਕਲ ਬਣ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਦੁੱਖ

ਸੰਤਾਪ ਲਗ ਜਾਣਗੇ, ਸਾਡੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਵਧਦੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਸੋ ਇਹ ਬਹੁਤ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣੀਏ, ਕੇਵਲ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਾ ਰਹੀਏ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ, ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਤੋਖ ਹੀ ਚੰਗੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਾਧਨ ਹੈ।

ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਮਨੋਵਿੱਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਇਕ ਕਾਰਕ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਅਰੋਗ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਉਦਾਸ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਪਰ ਉਹ ਐਸੀ ਮਨੋਵਿੱਤੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਹ ਨਿਆਸਰੇ, ਨਿਤਾਣੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਆਪ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਵਧੇਰੇ ਲੋੜ ਹੈ ਇਹ ਜਾਨਣ ਦੀ ਕਿ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਚੰਗੀ ਖੁਰਾਕ, ਵਿਟਾਮਿਨ, ਕਸਰਤ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਲੋੜ ਹੈ ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਆਸਥ ਰੱਖਣ ਦੀ, ਮਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ।

ਸਥਿਰ ਮਨ, ਸਥਿਰ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਅਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਐਨਾ ਸਮਾਂ, ਖਾਣ ਲਈ, ਸੌਣ ਵਿਚ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ, ਹੋਰ ਆਪਣੀਆਂ ਡਿਊਟੀਆਂ ਵਿਚ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਸਕਣ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਬਾਰੇ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਿਛੋਕੜ ਬਾਰੇ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਰੁਚੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਤੇ ਪਿਛੋਕੜ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਝੂਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਏਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗਾ? ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਭੂਤਕਾਲ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਗੁਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਜੀਉਣਾ ਸਿਖਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਸਮਝਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਹੁਣ ਇਸ ਪਲ ਕਿਵੇਂ ਜੀਉਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੀ ਉਹ ਹੁਣ ਬਾਰੇ, ਇਸ ਪਲ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪਲ ਬੀਤ ਚੁੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪਲ ਬਾਰੇ ਸੋਚੋ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੀਓ।

'ਚਲਦਾ'...../

ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ, ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੇਖ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਨੇਕਾਂ ਲੋਕ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਰਿੜਕ ਕੇ ਮੱਖਣ ਕੱਢਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਭੇਖ ਸਾਰੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਅਵਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੋਭ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਨਿੰਦਾ ਦੀ ਆਦਤ ਹੋਵੇ, ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਾਣ ਸਮਝਦਾ ਹੋਵੇ, ਮਨ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮਾਇਆ ਦੀ ਭੁੱਖ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਮਨ ਨੂੰ ਅਸ਼ਾਂਤ ਕਰਦਾ ਰਹੇ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਭਾਵੇਂ ਜਿਤਨੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਕਰਦਾ ਰਹੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਇਕ ਕਦਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਿਆ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

**ਬਾਹਰਿ ਭਸਮ ਲੇਪਨ ਕਰੇ ਅੰਤਰਿ ਗੁਬਾਰੀ ॥
ਖਿੰਥਾ ਝੋਲੀ ਬਹੁ ਭੇਖ ਕਰੇ ਦੁਰਮਤਿ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥
ਸਾਹਿਬ ਸਬਦੁ ਨ ਉਚਰੈ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਪਸਾਰੀ ॥
ਅੰਤਰਿ ਲਾਲਚੁ ਭਰਮੁ ਹੈ ਭਰਮੈ ਗਾਵਾਰੀ ॥
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਈ ਜੁਐ ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ ॥**

ਅੰਗ - 1243

ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਖਨਿਓਂ ਤਿਖੇ ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਤੁਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਤੇ ਭਟਕਣ ਵਾਲੇ ਪਰਦੇਸੀ ਮਨ! ਤੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਦੌੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਵਿਸਰਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕਦੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਰਹੋ-

**ਮੇਰੇ ਮਨ ਪਰਦੇਸੀ ਵੇ ਪਿਆਰੇ ਆਉ ਘਰੇ ॥
ਹਰਿ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਵਹੁ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਘਰਿ ਵਸੈ ਹਰੇ ॥**

ਅੰਗ - 451

ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਮਨ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ-ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸਿਰਫ ਸੇਵਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੀ ਅੰਦਰ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਕਪਟ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੇਵਾ ਹੀ ਕਬੂਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਦਿਖਾਵਾ, ਮਾਣ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ -

ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਸੇਵਾ ਬਾਇ ਨ ਪਾਏ ॥

ਅੰਗ - 1071

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪਾਲਨ ਵੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਮਾਰਗ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ। ਅਸਾਂ ਐਸਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਐਸੇ ਪੂਰਨੇ ਪਾਉਣੇ ਹਨ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਜਾਣੇ-ਸਮਝੇ ਕਿ ਸਿੱਖ ਬਣਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਡਾ ਮਾਣ ਹੈ, ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਹੀ ਸਾਡੀ ਸ਼ਾਨ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਉਤੇ ਯਕੀਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਭੁੱਖਾਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਸੁਖੀ ਅਤੇ ਸੁਹੇਲੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ -

ਗੁਰ ਰਸਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬੋਲਈ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸੁਹਾਵੀ ॥ *****

ਜਿਨ ਸੁਣਿ ਸਿਖਾ ਗੁਰੁ ਮੰਨਿਆ ਤਿਨਾ ਭੁਖੁ ਸਭੁ ਜਾਵੀ ॥ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਅੰਗ - 726

- ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਐਤਵਾਰ ਬਲੌਂਗੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਐਤਵਾਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।
- ਸਮਾਂ - 12.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।
- ਸੰਗਰਾਏ - 17 ਅਕਤੂਬਰ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ
(ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਵਜੇ ਤੋਂ 7.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)
- ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 27 ਅਕਤੂਬਰ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ
(ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)
- ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ਰਾਤ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ (ਨੇੜੇ ਬਿੰਦਰਖ)
- (ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮ 6.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 12.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇ -

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust (Atam Marg Magazine)

S/B A/C No. 12861000000003

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861000000001

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਵਿਦੇਸ਼ (Abroad)

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

Punjab National Bank

SB A/C No. 0779000100179603

RTGS/IFSC Code - PUNB0077900

Branch Code - 077900

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

*****

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨਿਊਵਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

within India

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque	Annual		Life
			U.S.A.	U.K.	Euro
1 Year	Rs. 300/320		60 US\$	40 £	600 US\$
3 Year	Rs. 750/770				400 £
5 Year	Rs. 1200/1220				500 •
Life	Rs 3000/3020				

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ/Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.30 ਤੋਂ 2.00 ਤੱਕ (ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ)

ਫੋਨ ਨੰ: 098148-01860, Email : swscharitablehospital@gmail.com

	ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਨਾਮ	ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਦਿਨ
1.	ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ	ਔਰਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	ਸੋਮਵਾਰ
2.	ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸੋਮਵਾਰ
3.	ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਲਈ	ਮੰਗਲਵਾਰ
4.	ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ (ਐਮ.ਬੀ.ਬੀ.ਐਸ.)	ਮੰਗਲਵਾਰ
5.	ਡਾ. ਐਮ. ਐਲ. ਕਟਾਰੀਆ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਸਰਜਨ, ਐਮ.ਐਸ, ਡੀ.ਐਨ.ਬੀ., ਡੀ.ਓ.ਐਮ.ਐਸ, ਡੀ.ਐਮ.ਆਰ.ਈ, ਫੈਲੋ ਇੰਡੀਅਨ ਅਕੈਡਮੀ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਸਪੈਸ਼ਲਿਟੀਜ਼)	ਬੁੱਧਵਾਰ
6.	ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਈ.ਐਨ.ਟੀ/ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਆਦਿਕ ਬੁੱਧਵਾਰ	
7.	ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਬੁੱਧਵਾਰ
8.	ਡਾ. ਆਰ.ਐਸ ਸੰਧੂ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
9.	ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਵੀਰਵਾਰ
10.	ਡਾ. ਐਸ.ਮਲਹੋਤਰਾ	ਔਰਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	ਵੀਰਵਾਰ
11.	ਡਾ. ਐਸ.ਕੇ ਬਾਂਸਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
12.	ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਲਈ, ਏਅਰੋ ਸਪੇਸ ਮੈਡੀਸਨ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
13.	ਡਾ. ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ	ਦਿਲ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ
14.	ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ

* ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਖੇ ਫੀਜ਼ੀਓਥੈਰੇਪੀ ਸੈਂਟਰ ਚਾਲੂ ਹੈ। ਡਾ. ਸਵੇਤਾ ਫੀਜ਼ੀਓਥੈਰੇਪਿਸਟ ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

* ਹੋਮਿਓਪੈਥਿਕ ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਸੰਧੂ, ਹੋਮਿਓਪੈਥਿਕ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਸੈ: 26, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਹਰ ਬੁੱਧਵਾਰ ਸਮਾਂ - 10 ਤੋਂ 12 ਵਜੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ।

* ਐਕਊਪਰੈਸਰ ਲਈ ਡਾ. ਭਗਵੰਤ ਰਾਏ (ਧਮੋਟ ਵਾਲੇ) ਹਰ ਵੀਰਵਾਰ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਖੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਂ - 10 ਤੋਂ 12.30

ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

1. ਬਲੱਡ ਟੈਸਟ, 2. ਸਾਰੇ ਬਲੱਡ ਸੈੱਲ ਕਾਊਂਟ ਟੈਸਟ 3. ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਟੈਸਟ 4. ਕਿਡਨੀ ਟੈਸਟ 5. ਲਿਵਰ ਟੈਸਟ 6. ਲਿਪਿਡ ਪਰੋਫਾਈਲ ਟੈਸਟ 7. ਥਾਇਰਾਇਡ ਟੈਸਟ, 8. ਹਿਮਿਓਗਲੋਬਿਨ ਟੈਸਟ 9. ਪੇਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ (ਰੂਟਿਨ ਅਤੇ ਕਲਚਰ) 10. ਸਟੂਲ ਟੈਸਟ, 11. ਈ.ਸੀ.ਜੀ, 12. ਐਕਸਰੇ

* ਸਾਰੇ ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਬਿਨਾਂ ਮੋਖ (ਫਰੀ) ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਰਿੰਦੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-	70/-
2. ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ		35/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ (ਸੱਤ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	400/-	235/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - (ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)		
5. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ	25/-	30/-
6. ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-
7. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	55/-	60/-
8. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-
9. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-
10. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-
11. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-
12. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	10/-	15/-
13. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-
14. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	
15. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	100/-	100/-
16. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-	
17. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-	
18. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-
19. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-
20. ਰਾਜ ਯੋਗ		
21. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ	10/-	10/-
22. ਅਭਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-	90/-
23. ਅਭਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-	90/-
24. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ - 1	60/-	60/-
25. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ - 2	60/-	60/-
26. ਸੱਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-	
27. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ		
28. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	120/-	
29. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ.....।	100/-	
30. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਰ	50/-	
31. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰ	60/-	
32. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	50/-	
33. ਰਿਸ਼ੀਆ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ	35/-	
34. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	300/-	
35. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	135/-	
36. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	
37. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	250/-	
38. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'		
39. 'ਯੋਗਾ ਉਪਰ ਲੈਕਚਰ'		
40. 'ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ'		
41. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ		
42. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-	
43. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-	
44. ਆਤਮ ਗਿਆਨ	120/-	
45. ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ	120/-	

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ
46. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -1)	65/-
47. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -2)	65/-
48. ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਨਿਧਾਨ	10/-
49. ਕਲਜੁਗਿ ਜਹਾਜ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰ	100/-
50. ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ	20/-
51. ਮੰਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ	30/-
52. ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ	30/-
53. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ	10/-
54. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ	10/-
55. ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਤਾਬਦੀ	20/-

English Version

	Price
1. Baisakhi (ਵੈਸਾਖੀ)	. 5/-
2. How Rend The Veil of Untruth (ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ)	. 70/-
3. Discourses on the Beyond-1 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੧)	50/-
4. Discourses on the Beyond -2 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੨)	50/-
5. Discourses on the Beyond -3 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੩)	50/-
6. Discourses on the Beyond -4 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੪)	60/-
7. Discourses on the Beyond -5 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੫)	60/-
8. The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ)	80/-
9. The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ)	20/-
10. Transcendental Bliss (ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ)	70/-
11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	110/-
14. The Dawn of Khalsa Ideals	. 10/-
15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji	. 5/-
16. Divine Word Contemplation Path', (ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ)	150/-
17. The Story of Immortality (ਅਮਰ ਗਾਥਾ)	260/-
18. Why not thy contemplate the Lord? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀਂ ?)	200/-

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ, ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 95922009106 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

**A/c Name : Vishav Gurmat Roohani Mission
Charitable Trust (Atam Marg Magazine)**

Punjab & Sind Bank - S/B A/C No. 12861000000003

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286\ Branch Code - C1286

**Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash,
Ratwara Sahib,**

**(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)**

140901, Pb. India

How to Serve The Lord and Meditate on Him ?

Sant Waryam Singh Ji
English Translation: Prof. Beant Singh

(Continued from P. 79, issue September, 2015)

All these people have emerged from One Light. Did you not feel any compassion when you were committing atrocities on the people? When your forces were fighting, we had no rancour? The fight was between kings. The stronger would win, and weaker would be vanquished. But when the fighting was over and you had won, one rule was replaced by another. Tell me if there is any gap between one rule and the succeeding."

One rule comes to an end, the next begins. When the English left, the British flag started come down and the Indian flag went up and became hoisted. There was gap not even of a second. One flag came down, the other went up. This meant that there was transfer power. If there was any disturbance after the transfer of power, it was the responsibility of Indian Govt.

Guru Sahib said, "When the Lodhis were defeated and their forces fled from the field, then, tell me - why did you order general massacre of the populace? Did this not happen under your rule?"

He agreed, "Yes, it was under my rule."

Guru Sahib said, "Then, did you not feel any compassion while killing your subjects?"

'So much beating was inflicted that people shrieked? Did you (Babar) not feel any compassion for them?' P. 360

ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕਰਲਾਣੇ
ਤੈਂ ਕੀ ਦਰਦੁ ਨ ਆਇਆ ॥

When you were fighting the Lodhi king's forces, we had no complaint. But when, being mighty and powerful, being armed, being the king, you sent your tiger-like forces to feed on the innocent populace, you did a wrong for which you would surely have to account in the Divine Court."

Babar was moved; he was frightened and fell at Guru Sahib's feet.

I said, "This is the true meaning of these verses, but you are interpreting differently."

Guru Nanak Sahib's doctrine is -

'Nanak tells the tales of the Creator that what the Lord is to do, that He continues to do.' P. 469

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਰਤੇ ਕੀਆ ਬਾਤਾ
ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ ਸੁ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ॥

God is doing what He is to do, and complaint to Him is out of the question. This is not permissible in *Gurmat* (Sikh doctrine). In earlier times, people used to complain to God - I have rendered so much devotional worship unto you -

'What merit is in Thee, O Enlightener of the world, if my evil deeds are not to be erased? What avails it to seek lion's refuge, if he is,

to be eaten up by a jackal?' P. 858
ਤਵ ਗੁਨ ਕਹਾ ਜਗਤ ਗੁਰਾ ਜਉ ਕਰਮੁ ਨ ਨਾਸੈ ॥
ਸਿੰਘ ਸਰਨ ਕਤ ਜਾਈਐ ਜਉ ਜੰਬੂਕੁ ਗ੍ਰਾਸੈ ॥

He voiced three complaints but when he said -

'Nothing am I, no pride is mine; nothing is mine.

On this occasion, save the honour of Sadhna, the servant.' P. 858

ਮੈ ਨਾਹੀ ਕਛੁ ਹਉ ਨਹੀ ਕਿਛੁ ਆਹਿ ਨ ਮੌਰਾ ॥
ਅਉਸਰ ਲਜਾ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਸਧਨਾ ਜਨੁ ਤੌਰਾ ॥

he came on the right track. So, in *Gurmat* (Sikh teachings) there is no room for voicing complaints -

'May all prosper by Thy Will.'
ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਕਾ ਭਲਾ।

Secondly, the Sikh's prayer is - 'O God! if Thou hast to work Thy will, Thou should Thyself make me obey it.' When boiled in the cauldron, the Sikh did not complain that he had rendered God's devotional worship. When he was cut with a saw, he did not complain against the treatment. Rather he said, 'I love the saw because as it cuts me, I feel that I am coming back to my country.' So, by misinterpreting the scripture, some persons have put us on wrong paths. Therefore, the True Guru, the Sovereign Tenth Guru advises all, "Dear devotees! he who is without love for the Name is dead -

'Though a man be very handsome, of high birth, wise, a leading theologian, He shall be called as dead, O Nanak, if he has not love for the Auspicious Master.'

P. 253

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥
ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ
ਭਗਵੰਤ ॥

'Men talk of the Lord's love and its pangs. O the Lord's pangs, thou art the monarch of all.

Farid, the body in which the Lord's love

wells not up, deem thou that body to be a cremation ground.' P. 1379

ਬਿਰਹਾ ਬਿਰਹਾ ਆਖੀਐ ਬਿਰਹਾ ਤੂ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥
ਫਰੀਦਾ ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਬਿਰਹੁ ਨ ਉਪਜੈ ਸੌ ਤਨੁ ਜਾਣੁ
ਮਸਾਨੁ ॥

Like a cremation ground is the heart of one, whose eyes are not filled with tears out of love for God. His heart has been burnt by hope and desire. Fires of desires flame within him.

'Rare are such as have their fire of thirst for the world assuaged.

Man amasses millions and lacs of millions but restrains not his mind.

He longs for more and more.' P. 213

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬਿਰਲੇ ਹੀ ਕੀ ਬੁਝੀ ਹੇ ॥
ਕੋਟਿ ਜੌਰੇ ਲਾਖ ਕੌਰੇ ਮਨੁ ਨ ਹੋਰੇ ॥
ਪਰੈ ਪਰੈ ਹੀ ਕਉ ਲੁਝੀ ਹੇ ॥

The heart has been burnt with hope and desire, and without love, Guru Sahib says, he is dead. He lives and breathes physically; he takes food and does work, but he is like a corpse that is working. True life is something else. Guru Sahib says, "My dear, if you have to lead a life of love and devotion, then you have to pay its price. Recite the following edict with love -

'If thou yearnest to play the game of love, step on to my path, with thy head placed on the palm of thy hand.

And once thou set thy feet on this path, then lay down thy head and mind not public opinion.' P. 1412

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥
ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੋਰੀ ਆਉ ॥
ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥
ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥

'Accept thou death first, abandon the hope of life, and be the dust of the feet of all, then alone come thou to me.' P. 1102

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ ॥
ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥

My dear, if you have to love the Lord,

then, in this love, give up pride and attachment. You have to annul the feeling of 'I-ness' or 'egoism' and that you are a physical body or being. Both 'you' and 'God' can not exist in love. They have to be one. If you still have the sense of 'mine' and 'thine', you are very far from God's love. For God's love and devotion, you have to make sacrifice. Look at the frail and transient attachments of the world.

Once Tenth Guru Sahib was staying at the Bathinda Fort. Below came a Baloch caravan. At night, they started singing the ballad of 'Sassi-Punno'. The Singhs were disturbed. They came to Guru Sahib, who was awake.

They said, "True Sovereign! this Baloch caravan has come. They have started singing. If you command, should we oust them from here?"

Guru Sahib said, "No, don't say anything to them. In the morning, bring the singer to me." The matter was over. The day dawned. The Singhs went to the Baloch caravan and asked threateningly, "Who among you was singing last night? Guru Sahib has summoned him into his presence."

The Singh took the man who sang to Guru Sahib. Four or five other prominent persons among them also accompanied him. He went to Guru Sahib and saluted him.

Guru Sahib asked, "My dear! were you singing?"

He said, "Sir, I did not know that you were also staying here." Guru Sahib said, "No, no. Answer my question. Don't say this." He said, "Yes sir! I was singing."

Guru Sahib said, "Now, we shall call all the Singhs here. Sing that ballad to us."

He said, "True Sovereign! I cannot sing before you." Guru Sahib said, "Then?"

He said, "Sir, get a tent-wall put up."

Guru Sahib got a tent-wall put up. When he sang the entire ballad of 'Sassi-Punno', many Singhs said, "Sir! today 'Kachi-bani' (impermanent composition, other than the Sikh scripture) has been sung in your court."

Guru Sahib said, "My dear! you have not followed what I wanted to tell you. I have got the ballad sung in order to teach you something. Have you understood anything?"

They said, "No sir! we have followed only this much that there was a woman named Sassi who was in love with Punno. When Punno was taken away, she died of the pangs of love in the deserts." Guru Sahib asked, "Have you not understood anything besides this?"

Guru Sahib said, "My dear Gursikhs! that was impermanent love, which does not stand by one in the Divine Court. There only the Guru will come to your help -

'There none can reach, none to hear wailing and shrieking.

There the Guru (Holy Preceptor) alone is the true friend,

And at the end brings succour.' P. 1281

ਓਥੇ ਹਬੁ ਨ ਅਪੜੈ ਕੁਕ ਨ ਸੁਣੀਐ ਪੁਕਾਰ॥

ਓਥੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਲੀ ਹੋਵੈ ਕਢਿ ਲਏ ਅੰਤੀ ਵਾਰ॥

It is the Guru (Holy Preceptor) who is to go to the Divine Court. He will come to your rescue and won't let Yama's (Deaths) messengers come near you. And you do not imbibe love for him.

You heard about a woman named Sassi. She was so much in love with a man that she died of the pangs of love in the deserts. She did not withdraw in her love for that man, while you say every fourth day, "Sir! a message has come from home. Forgetting love for the Guru, you ask for leave to go home. Does anyone of you have true love for the Guru?" Most of the people are selfish, while the Guru wants true love. What does love mean? In love you have to sacrifice your life. On that day, Guru Sahib had organized a 'diwan' (religious gathering). Guru Sahib prescribed a very strict criterion to test 'Sikhi' (devotees' faith in Sikhism). Such a test had not been prescribed earlier. When Guru Nanak Sahib applied the touchstone, he assumed the form of a 'Dhanak' (Archer). What kind of activities did he adopt? He kept only two articles of clothing - a loin cloth and a headscarf. For his dwelling he made a hut 3½ ft. high and three feet wide. He spread pebbles on the floor on which he slept. Guru Sahib would get up very early at one o'clock, and going to the river Ravi would stand in its water. Guru Angad Sahib accompanied him.

One day, Sovereign Guru Angad Sahib said, "Look! how cold is the water! It is ice-cold. But Guru Nanak Sahib has been standing in it since very early morning." When Guru Angad Sahib became unconscious, Guru Nanak Sahib came running and took him out of water. He revived him with the warmth of his toe. Guru Nanak Sahib said, "Good man! why do you worry about me? Whatever I am doing is for you. I am doing this for you who are to succeed me." Then, at night, he

walked for four miles. He would go four miles away and then come back. Guru Angad Sahib would stand midway at a distance of two miles from the hut. He would watch Guru Nanak Sahib walking right and left. Then Guru Sahib would enter the hut, which was at some distance from Kartarpur. Seeing this kind of activity of Guru Sahib, the Sikhs started having doubts about what he had started doing. At that time, there were about 20000 Sikhs there.

One day Guru Sahib said, "The 'langar' (community kitchen) will be served only one time in the day."

The kitchen started functioning only once a day.

Then he said, "Food will be served on alternate days." Then the gap was increased to two days, and food was served every third day. As a result, the number of Sikhs came down to one thousand. Nineteen thousand Sikhs fled saying that they did not wish to die of hunger. Then Guru Sahib asked the Sikhs to sow wheat. Accordingly, 500 ploughs were requisitioned and wheat was sown. The entire habitation was lying uninhabited. It was hoped that then the 'langar' (community kitchen) would start functioning.

When wheat crop was harvested, Guru Sahib ordered it to be kept in stacks. The Sikhs said, "Sir, what is your next command? Should we bring wheat-threshers and start threshing?"

Guru Sahib said, "No; set the crop on fire."

At this command, all became hesitant and reluctant. Guru Sahib looked towards

Guru Angad Sahib, and said, "Good man! you set the crop on fire." He set it on fire. The entire crop was reduced to ashes in a few minutes.

The Sikhs thought in their mind, "We were already starving, but now even the wheat crop has been burnt to ashes. God knows what has happened to Guru Sahib." Guru Sahib assumed the form of an archer, a hunter. He took hunting dogs and wandered hither and thither. He kept a stick with him. If a Sikh came near him, he hit him on the back. So most of the Sikhs dispersed. Only a hundred Sikhs were left with Guru Sahib. Guru Sahib thought of getting rid of them also, somehow. Since Guru Sahib hit the Sikhs coming near him, they started greeting him from a distance. Once Guru Sahib chased the Sikhs to beat them. Many left, and only 20 to 25 Sikhs were left, who followed him. Then Guru Sahib started throwing handfuls of rupees from his pockets, and so many rupees did he throw that the land turned white. People started picking up rupees and binding them in bundles went their way. Then Guru Sahib started throwing gold coins. Picking them up, some other Sikhs also left, because Guru Sahib was sometimes aggressive also.

Thereafter, only two - Baba Budha Ji and Bhai Lehna Ji - were left. Guru Sahib went into the jungle. He said, "Will you leave me or not?" He hit them also with his stick. But they suffered the beating calmly and did not leave. Then Guru Sahib said, "Are you going to stop following me or not?"

With folded hands, Bhai Lehna Ji submitted, "O Sovereign! those who had

some refuge in the world, went away. But we have no refuge other than your lotus feet. Tell us where to go. Sir, he who has given up all places of refuge, where should he go? Whether you kill us or save us, we are going to stay with you."

Guru Sahib said, "All right! look there, what do you see?" They saw a corpse, bare and burnt. Guru Angad Sahib said, "True Sovereign! that is a dead body." Guru Sahib said, "Go and eat it." Both set out towards it. Going there, they stopped, but did not start eating it.

Guru Sahib asked, "Why don't you eat the dead body?"

Guru Angad Sahib said, "Sir! command us, from which side should we start eating?"

Guru Sahib said, "Start eating from the head."

Now, on the head-side are hair, how should they eat? Then, there is skull. There was no way to eat. From the side of feet, they could start biting. Then, in a second, Guru Sahib stood on the head-side. But Baba Budha Ji kept standing where he was, deciding to wait for Guru Angad Sahib to start eating. When Guru Angad Sahib went towards the head, Guru Nanak Sahib took him in his embrace and said, "Look good man!" What did he see - it was hot '*prasad*' (sweet pudding). Many persons entertain serious doubts about such happenings. Today's scholars say, "How is it possible? Either one, or the other of the two things is untrue."

There is a story about Guru Nanak Sahib. Once a defeated Prince came to him

at Kurukshetra. It is said that he had a deer. Guru Sahib asked him to cook it. A vessel was brought and deer-meat was put into it for cooking. When there was solar eclipse, and fumes from the vessel rose, everybody was displeased that Guru Sahib was cooking meat. Then Pandit Nanoo argued with Guru Nanak Sahib regarding meat-eating.

Guru Sahib said, "All of you eat flesh. You do not know what flesh is. All of you are eating flesh or meat. You perform *yagyas*, and you eat the flesh of the sacrificed animal. You cast evil glances on women, and thus eat living flesh."

Guru Sahib enumerated all the instances of meat-eating by the people. The Brahmins had no answer. They were rendered speechless. They bowed to Guru Sahib.

Guru Sahib then said, "Now, go after taking food."

The Brahmins sat there and said to one another, "That meat is ready. The animal's skin is lying. Now we are surely going to lose our religion. What will happen to us?"

Now let me tell you of another incident, which happened with Swami Ram.

From Srinagar (Garwhal), he learnt about a highly learned holy man who lived there. He did not know the way to his abode. So, he took a Brahmin along with him. The holy man lived in a cave on the other side of the Ganga. When they reached near the cave, the Brahmin said, "Respected Swami Ji! I won't go any further because he (the holy man) often beats the visitors. He has a big and strong stick. Besides, he is of a very tall stature. Whosoever approaches

him receives a sound beating. He does not wear clothes either. He has wrapped a jute sack round his waist. Sir, he is a ghost. I won't go to him." Swami Ji said, "Don't worry. You just accompany me."

They went to the holy man. When they greeted him, he said to the Brahmin, "All the way, you were speaking ill of me, but now you are paying obeisance to me. Didn't you call me names?"

He kept quiet. Swami Ji said, "Speak the truth."

He said, "Yes, sir."

The holy man said, "Well, you will be forgiven, if you go up and cut two seers of flesh from a dead body that is coming flowing in the Ganga."

He gave him a knife for this purpose, but he did not move. The holy man said, "Why don't you go?"

He (Brahmin) said, "Never before have I touched flesh."

The holy man said, "Well then, I will cut two kg. of flesh from your belly."

The Brahmin started looking at Swami Ji.

Swami Ji said, "Look brother, now we are caught. If he really cuts flesh from your belly, what shall we do? We are in a fix. He has asked both of us."

He went to the river and sat on its bank. After some time, he saw a dead body flowing in the current. It came to the bank. The Brahmin had never cut flesh before. So, while trying to cut flesh from the dead body, he cut his own fingers. They started dangling and bleeding. He brought the

flesh and wept too. The holy man said, "What has happened to you?"

He said, "Two fingers of mine have been cut, and they are dangling."

He said, "Come here." He moved his hand and asked, "Which ones have been cut?" He said, "Now, there is none. They have got joined."

The holy man said, "Cut this flesh into small pieces."

He (Brahmin) said, "Sir, what is to be done with it?"

The holy man said, "You have come to me. You are hungry, you have to be served well."

Swami Ji said, "Sir, we are vegetarians."

He said, "Who is going to serve meat?"

The flesh was getting cooked in the vessel. We were unable to understand what was happening.

The Brahmin asked, "If he feeds with flesh forcibly, I will drown myself in the Ganges." Everything was getting conveyed to the holy man mysteriously.

In the meantime, he said, "Bring leaves for serving food." When leaves were brought, he said, "Now take out your respective shares from the vessel with a ladle - yours, Swami's and mine."

Swami Ji again said, "Sir, we are vegetarians."

He said, "I shall serve you vegetarian."

When food was taken out, it consisted of '*rasgulas*'. Swami Ji started counting and asked the Brahmin if they had been

hypnotized. "On the way, you had been talking about eating '*rasgulas*' from the holy man." They ate '*rasgulas*' and many he gave to the Brahmin for distributing them in the village. Swami Ji spent the night with the holy man.

Swami Ji said, "Revered holy man! I am surprised at this phenomenon. The flesh was cut and cooked before our eyes, but you took out '*rasgulas*' from the vessel." He said, "Swami Ji! it took me twenty years to accomplish this feat. I am a D.Lit. (Doctor of Literature). I had read in '*Atharv Veda*' that the basic elements of matter can be transformed into anything by following this process. I got flesh cut deliberately, but even if I had cooked pebbles, they could be transformed into anything of my liking."

Swami Ji stayed with the holy man for the night. He said to them, "Look! at present, we are three persons in India who know this art. One is I, the second is in Assam, and the third one is living on the Tibetan border. We, three, possess this knowledge. We can transform anything. So, you should learn this art."

Swami Ji said, "You have spent twenty years learning this art. I don't have a period of twenty years with me. I am not interested in learning this art."

It is a recent incident. Swami Ram has passed away only recently. I said, "This is an excellent thing that Swami Ji has told us - cooking meat and serving rice pudding to rows of Brahmins before the eyes of everyone."

These scholars question the veracity of such happenings. They do not know that such things do happen.

So, Guru Nanak Sahib said, "Eat the corpse. But it is not a dead body. Sweet pudding is lying there." He could have transformed it into anything he liked. These are scientific things and not make-believe.

Now, in this test, Guru Angad Sahib scored 100 out of hundred while Budha Sahib got 99.9, just 0.1 less. Guru Sahib said, "Now, Guru Angad Sahib have I made my own body-part, but consider Baba Budha Ji also pass. But in spirituality a real pass is one who scores 100 percent. And one scoring 0.1 less is considered promoted with grace marks. Well, you will apply the 'tilak' to the Guru. Only then will he be approved and accepted on the Guru-throne."

In this way, the Guru puts his Sikhs to the test. All holy men do it; they apply the touchstone. When the touchstone is applied, only the rare ones get through who have surrendered their all to the Guru.

'Such is the touchstone of the Lord, O Kabir, that no false one can stand it.

He alone passes the Lord's test who remains dead while yet alive.' (That is, who has surrendered his all.)' P. 948

**ਕਬੀਰ ਕਸਉਟੀ ਰਾਮ ਕੀ ਝੂਠਾ ਟਿਕੈ ਨ ਕੋਇ ॥
ਰਾਮ ਕਸਉਟੀ ਸੋ ਸਹੈ ਜੋ ਮਰਜੀਵਾ ਹੋਇ ॥**

'If thou yearnest to play the game of love, step on to my path, with thy head placed on the palm of thy hand,' P. 1412

**ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥
ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥**

Only such persons pass the test, the rest fail. All holy men put the test to the devotees. When the devotee is to be elevated to the perfect stage, test is necessary.

Nizammudin Auliya has been a very

great holy man in Delhi. He took instructions from Baba Farid, Baba Farid from Bakhtiar Kaki, and Bakhtiar Kaki from Khwaja Moinuddin Chisti. Earlier, he used to live in Iran. He had a very devoted and beloved disciple named Amir Khusro. Amir Khusro's poems are available even today. They are excellent poems on mysticism or spiritualism. He used to keep Hazrat Nizammudin Auliya's company; otherwise, he was a court poet. He had been court poet of seven kings. He was given many prizes. When he retired, he came to the holy man and said, "O Auliya! I have retired from service. If you permit, may I go home? The prizes I have received are loaded on 200 camels." He said, "Do go home; our blessings are with you."

Amir Khusro was a native of Badayun. A poor man came from Badayun and said, "Auliya! I have to perform the marriage of my daughter. If you give me your day's offerings, for you receive huge offerings, my daughter's marriage can be solemnized." He said, "Take tomorrow's offerings. Besides, it is a holiday, many devotees will come."

But it so happened that, next day, no devotee offered even a paisa, just as Guru Sahib had worked the miracle about which Sant Kalyan Das had told you just now. He was surprised. He was to go back the next day.

He said, "O Auliya! you intentionally did not let any offering to be made."

The Auliya said, "No brother! I did not do anything."

He said, "Now, how should I return?"

The Auliya said, "I have received this

pair of shoes which is worth eight to ten annas."

In those days, coins were very precious. He said to himself, "Well, now that I am going, let me take the shoes." He took away the pair of shoes, and near Bareilly, he joined Amir Khusro's caravan, which was very big.

When Amir Khusro came near, he started talking with him. He said, "The Auliya of Delhi is very cunning." As soon as, Amir Khusro heard these words, he was very angry, and said, "How did you utter such words about the Auliya?"

The poor man said, "First, listen to me. I had gone to him with the intention of seeking his help, but he has given me this pair of shoes and put me off with it. He did not allow any offerings to be made."

Amir Khusro said, "Give me the shoes." He took the pair of shoes and placed it on his head. He touched it with his eyes; he kissed it and put it on his chest."

He asked, "Do you want to sell it?"

The poor man asked, "What will I get for it?"

Amir Khusro asked, "If you agree, may I put a price on it?"

He said, "Well, you may do so."

Khusro said, "Prizes received from nine kings, gold and silver wares and goods loaded on 200 camels are going. All these are not the full price of this pair of shoes. Have mercy on me; give this pair and take all these goods."

The Guru's shoes are priceless. No

price can be put on them. Anything belonging to the Guru, even if it is a hair is of inestimable value. Even the two worlds cannot put a price on it. Look at the price paid by Pir Buddhu Shah. His two sons, two brothers-in-law and 300 disciples were martyred in the battle. Tenth Guru Sahib said to him, "Buddhu Shah! your sons, brothers-in-law and disciples have got killed in the battle. Tell me what I should give unto you." At that moment, Guru Sahib was combing his hair.

He said, "True Sovereign! if you are highly pleased with me give me your comb alongwith your hair in it. Don't turn down this prayer."

Guru Sahib was very much pleased with his love and devotion. Those hair were invaluable. None in the world can describe their value. Similarly, what was the value of that pair of shoes? Amir Khusro took the pair of shoes in return for all his belongings. He came back to the Auliya.

The Auliya said, "What is the matter, Khusro, you have returned so soon?"

He said, "Sir! you have called me back by sending this pair of shoes after me. I had become deluded under the influence of Maya. Under the influence of wealth, I had gone away turning my back upon you. You have shown great kindness to me. Sending the pair of shoes as a token, you have called me back."

Khusro started living with Hazrat Nizammudin Auliya. Then, the Auliya was going to give up his mortal frame. He was to choose his successor from amongst 32 disciples, who claimed to excel one another. So the Auliya said, "Today, we are to go

to the city.”

All his life, Nizammudin Auliya had not visited the city, nor did he see any king. The kings tried their best, but in vain. Seven kings came but he did not let anyone to see him. He said, “No king should come to me. I do not want to see any king.”

On that day, he himself said that he wanted to go to the city. He came to the bazaar where prostitutes lived, the bazaar of sin.

His disciples said, “O Auliya! this is the bazaar of prostitutes.”

He said, “Today, we have to see this only.”

Many entertained doubts about him: “He was a holy man there only, but here he has been tempted.” He climbed the steps of a very beautiful prostitute. His disciples stood below. She was also surprised to see the Auliya at her place. ‘How is it that he is here?’ She thought.

The Auliya cast such a glance at her that all her sinful propensities were assuaged. She held his lotus feet. She was purified and made virtuous. She said, “Sir! please come in.”

The Auliya said, “Daughter! today I have some business with you, which you have to do with strength and determination.” She said, “Please tell me.” He said, “I am testing my disciples. You should make such gestures and movements that they may all run away and not even one remains here.” The Auliya was led in. She had many servants and attendants. Every time they said, “Master, which wine should I bring!” She gave ever new names,

“Bring such and such wine. He is to drink this one and not that one. Bring cutlets. Today, he will stay here.”

The disciples’ faith started shaking. The night fell. At midnight, sixteen disciples went away saying - ‘What kind of Auliya is he that he has come to the house of a prostitute?’ At 4 A.M., only two disciples were left, the rest ran away. The Auliya got this news.

She said, “Sir! thirty have fled, only two are left.” He said, “Force them also to leave. If they don’t leave, beat them with a stick.” When beating started, one left saying, “Come Khusro! what good can be achieved here?”

But Khusro did not leave. The Auliya said, “Drag him and throw him out of the bazaar.”

The prostitute’s servants dragged him like a dog. He was wounded; his clothes were torn. They threw him out. But he returned again. They did so four-five times.

At last, they went to the Auliya and said, “Sir! all others have run away, but one does not leave.”

At that moment, the Auliya came out and spoke in a thundering voice, “O Khusro! why don’t you also go where the thirty one have gone?”

At this, he submitted very humbly. Recite the following -

*Refrain: All others may have their friends,
But Thou art my only one, O
Master*

**ਧਾਰਨਾ - ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੈ ਕੋਈ,
ਮੇਰਾ ਤੂੰ ਹੈਂ ਇਕੋ ਮਾਲਕਾ -2, 2.**

‘Leaving all other portals have I come to Thy

portal.

Save the honour of one whose hand hast Thou held, O Lord; I am Thy Slave.'

ਸਗਲ ਦੁਆਰ ਕਉ ਛਾਡਿ ਕੈ

ਗਹਿਓ ਦੁਹਾਰੋ ਦੁਆਰ ॥

ਬਾਂਹਿ ਗਹੇ ਕੀ ਲਾਜ

ਅਸ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ ਤੁਹਾਰ ॥

'Others have someone to lean upon;

To me, poor and forlorn, the Sole support art Thou.'

P. 791

ਕਿਸ ਹੀ ਕੋਈ ਕੋਇ ਮੰਵੁ ਨਿਮਾਣੀ ਇਕੁ ਤੂ ॥

ਕਿਉ ਨ ਮਰੀਜੈ ਰੋਇ ਜਾ ਲਗੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਹੀ ॥

Khusro said, "O Auliya! those who had some refuge in the world, they went away. But I have no place other than the refuge of your feet. If you have to stay here, I am happy here. If you are not to let me in, I will sit at the door like a dog. You may beat me, harass me and do what you like. I cannot live without you."

Coming down the steps, the Auliya took Khusro in his embrace. He granted him the boon of the knowledge of Ultimate Reality, and bestowed on him a storehouse of spiritual powers.

He said, "Khusro! only one has passed the test."

Holy congregation! passing a test, or bearing the application of a touchstone is not simple and easy.

'Such is the touchstone of the Lord, O Kabir, that no false one can stand it.

He alone passes the Lord's test who remains dead while yet alive.' (That is, who has surrendered his all.)'

P. 948

ਕਬੀਰ ਕਸਉਟੀ ਰਾਮ ਕੀ ਝੁਠਾ ਟਿਕੈ ਨ ਕੋਇ ॥

ਰਾਮ ਕਸਉਟੀ ਸੋ ਸਹੈ ਜੋ ਮਰਜੀਵਾ ਹੋਇ ॥

He who has put his life at stake can stand the touchstone, not anyone else.

Bhai Manjh stood the test. Many other Gursikhs also stood the touchstone. They

became perfect and on that day the Tenth Guru put the test when the religious function was in progress. Suddenly, he stood up and spoke briefly, and thereafter said, "Khalsa Ji! today we are in great need. We need some heads. Let some Gursikh offer his head."

No sooner did Bhai Daya Singh hear the Guru's command, he did not waste even a second and went up to Guru Sahib lest anybody else should go before him.

Here, I wish to make a submission that our historians have no faith in the Guru. Our preachers also narrate strange things, whereas as the reality is that Guru Sahib severed Bhai Daya Singh's head before the entire assembly. As soon as the head was severed, the weak among the congregation started trembling. On the other hand, those who were imbued with faith in their heart and were filled with desire, wanted to be in the forefront and ahead of one another. When a head was demanded again, Dharam Singh went forward. In this manner, Guru Sahib demanded five heads. The Sikhs were waiting to offer their head. Bhai Himmat Singh was very young, just 22 years old. His belongings were with him. His wife was sitting with him. When two heads had been demanded, he entrusted the luggage to his wife saying that he was going to offer his head to the Guru. Only the Guru's voice was to come, because he had asked for not one head but for heads. He said - 'I need heads.' How fruitful is our life if it is used in the Guru's account.

'The body is a hovel of filth, while God is a mine of gems.

If God is gotten by giving the head, it is a cheap bargain.'

**ਤਨ ਗੰਦਗੀ ਦੀ ਕੋਠੜੀ ਹਰਿ ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਖਾਣ ॥
ਸਿਰ ਦੀਤਿਆਂ ਜੋ ਹਰਿ ਮਿਲੇ ਤਾ ਵੀ ਸਸਤਾ ਜਾਣ ॥**

What significance does a head have? Five heads were severed one by one. Both heads and torsos were lying. There was a spy of Aurangzeb present in the assembly, his name was Abul Tarani. He had been sent with a specific political objective that he should report every miracle wrought by the Guru. He did not get up. The new entrants, who were weak, slinked away here and there. He writes: 'I was afraid that if the Guru came down I might not also be cut down like others, but I was sitting at the back.' What he wrote occurs in the history of the Ramgarhias: 'I saw that the Guru joined the heads with the torsos. I do not know whose head was joined with whose torso. On whomsoever, the Guru sprinkled water got up. Initially, everybody was afraid that the Guru was starting a new practice. After all, the Guru is not a child. Prominent 'Masands' (Tithe-collectors) went running to Mata Ji (Guru Sahib's mother) that they might be permitted to restrain the Guru. Some goddess has entered him." Many such non-sensical things have been written.

Now, in this context, what I wish to say is that neither the scholars, nor we were witness to what they have written that Guru Sahib had tethered he-goats in a tent, but we are talking in the light of the love and devotion we have for Guru Sahib, and the kind of life he lived.

'The True Guru has the power to inflict death and to bring to life.' P. 1142

ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਰਾ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲੇ ॥

It is a simple and ordinary thing for the Guru to revive a person after slaying him. Let me tell you about the deeds wrought by the Sikhs of the Guru.

Once Saint Namdev was sitting on the bank of the Yamuna. A young Brahmin's hearse was being taken for cremation. His wife followed the hearse to commit 'sati' with him. She bowed her head before Saint Namdev. He said, "Enjoy marital bliss." She was very intelligent. At once, she called out for the hearse to be brought.

She said, "Sir! my husband is lying here. Now that a saint like you has made the utterance, I must enjoy married life. The saint's word never goes in vain."

Saint Namdev Ji got nervous. At that moment a voice came from within him, "Namdev! what is there to be worried about. Hold him by the shoulder and raise him." He got up and raised him by holding him by the shoulder. What a controversy it created! The king got a cow killed by cutting its windpipe and placed it before Saint Namdev. He was asked to bring it back to life.

At last, what happened? He revived the cow.

Bhai Jeewan Ji was a *Gursikh* of the Sovereign Seventh Guru Sahib. He was the son of Bhai Bhagtu, and brother of Bhai Gaura. On the other hand, Dhir Mal hatched a conspiracy. A Brahmin's son had passed away. He asked the Brahmin to take his son to Guru Har Rai Ji with the prayer to revive him. In this manner, if Guru Sahib revived the boy, he himself would have to give up his life instead as had happened during the time of Sovereign Sixth Guru when a dead child had been brought back to life. Either he would disobey the Divine command, or the blame of one death would attach to him because the Brahmin was

threatening to immolate himself, if his son was not revived. At that moment, all the Masands said, "Sir, bring him back to life."

Guru Sahib said, "How can he be brought back to life? There are kings here. Their kith and kin will die. They will bring their dead to us to revive. How many will I continue reviving?" When they did not stop insisting, Guru Sahib said, "All right! whoever says that the boy should be revived should be prepared to put his vital life-breath into him. He should die in the boy's place." At that moment, Bhai Jeewan Ji went out and gave up his life. The boy came back to life. Guru Sahib said, "Find out which Sikh-son of mine has given up his life?" It was found that Bhai Jeewan had laid down his life for reviving the Brahmin boy. At that time, Guru Sahib said, "You have killed my dear son to revive the Brahmin's son. Isn't it?"

Similarly, Baba Atal Rai Ji was playing with Mohan. He was to give his turn the next day. But at night, a snake bit him.

In the morning, Baba Atal Ji said, "The turn is due on him." When he was told, "Sir, he will get up, if you rouse him. His family says that he is lying asleep. If you wake him up, only then will he get up." Baba Atal Ji went where Mohan's body was lying. He put his hooked stick round his neck and said, "Now you are pretending to avoid giving your turn." Thus he was revived.

Mistaking a cow for a tiger, Baba Gurditta happened to kill it. The hill folk assaulted him. The arrow had pierced through the cow carrying its intestines with it. When they could not be pacified, he

revived the cow by sprinkling water on it.

These are all facts of history. There is no end to them. Swami Ram writes: "Once I was teaching a class of students. I was talking about death. A 'sadhu' (holy man) came and started laughing."

Swami Ji said, "I requested him not to laugh as I was teaching."

When I finished teaching, I asked him why he was laughing. He said, "I was laughing that an ignorant person was teaching about death. What do you know what death is?"

He said, "I was frightened that some very accomplished person had come."

Swami Ji said, "I do not know. I told the students what I had read."

The holy man said, "You do not know what death is, Go! bring some living and moving creature."

A big ant was moving there. I picked it up in a handkerchief and gave it to him. He took out a knife. Cutting it into two pieces, he threw them on two sides. He himself sat in a deep trance or meditation. I was surprised to see the two parts of the ant moving towards each other. Finally, they got joined, and the ant moved away. He said, "This is death! Death is nothing."

(... to be continued)

JAPU JI SAHIB

Treasure Eternal

Prof. Beant Singh
Mobile - 93160 56182

(Continued from P. 85, issue September, 2015)

From time to time, devotees have been following various means to gain knowledge of God. In stanza one, after making mention of these means, Guru Nanak Dev Ji has stated his doctrine.

Question: *How then to become true to the Creator and how to demolish the wall of illusion or falsehood?*

Answer: *Through obedience to His Ordinance and Will.*

Sochai sochi na hovai je sochi lakh var.

ਸੋਚੈ ਸੋਚਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸੋਚੀ ਲਖ ਵਾਰ ॥
ਸੋਚੈ ਸੋਚਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸੋਚੀ ਲਖ ਵਾਰ ॥

Word meanings:

sochai: to keep purity by bathing etc.
sochi: purity; **na hovai:** cannot be achieved;
je sochi lakh var: if one bathes a million times. Explanation:

Even if one bathes a million times, one cannot achieve purity of mind. No amount of ritual purification can make the mind pure. By maintaining external purity as the 'bairagis' (name of a Hindu sect of ascetics) do, the mind is not purified. Unless and until the mind becomes pure, Divine knowledge cannot be attained. Ritual purification only adds to man's ego.

ਕਰਮ ਕਰਤ ਬਧੇ ਅਹੰਮੇਵ ॥
ਕਰਮ ਕਰਤ ਬਧੇ ਅਹੰਮੇਵ ॥

Karam karat badhay ahanmayv.

'In performing ritual actions is egoism increased.' (S.G.G.S., P. 324)

ਚੁਪੈ ਚੁਪ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਲਾਇ ਰਹਾ ਲਿਵ ਤਾਰ ॥

ਚੁਪੈ ਚੁਪ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਲਾਇ ਰਹਾ ਲਿਵ ਤਾਰ ॥

Chupai chup na hovai je lai raha liv tar.

Word meanings:

chupai: remaining silent; **chup:** peace of mind or poise; **liv tar:** absorption in trance or tranquil meditation.

Explanation:

Similarly, by observing vows of silence and by absorption in trance too, purity of mind cannot be achieved. Remaining silent is also a kind of penance, about which the Guru's edict is:

ਤਪੇ ਤਪੀਸਰ ਡੋਲੈ ਚੀਤ ॥

ਤਪੇ ਤਪੀਸਰ ਡੋਲੈ ਚੀਤ ॥

Tapay tapeesar dolai cheet.

'Mind of even penitents and recluses wavers.' (S.G.G.S., P.872)

Penitence creates only outward calm but the mind continues to be restless.

ਭੁਖਿਆ ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੀ ਜੇ ਬੰਨਾ ਪੁਰੀਆ ਭਾਰ ॥

ਭੁਖਿਆ ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੀ ਜੇ ਬੰਨਾ ਪੁਰੀਆ ਭਾਰ ॥

Bhukhia bhukh na utari je banna puria bhar.

Word meanings:

bhukh: avarice, greed, hunger;
bhukhia: gripped by avarice; **nautari:** not

removed; *puria bhar*: loads of world's riches.

Explanation:

In the same manner, by observing fasts, avarice which is born out of ego, cannot be removed even if man possesses the riches of the world. A greedy man's hunger for riches cannot be satiated. Riches, according to scriptures, are obtained as the fruit of observing fasts. Avarice is removed only by giving it up. The method of giving up avarice is given in Gurbani.

ਭੁਖਿਆ ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੈ ਗਲੀ ਭੁਖ ਨ ਜਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਭੁਖਾ ਤਾ ਰਜੈ ਜਾ ਗੁਣ ਕਹਿ ਗੁਣੀ ਸਮਾਇ ॥

भुखिआ भुख न उतरै गली भुख न जाइ ॥
नानक भुखा ता रजै जा गुण कहि गुणी समाइ ॥

Bhukhi-aa bhukh na utrai galee bhukh na jaa-ay. Naanak bhukhaa taa rajai jaa gun kahi gunee samaa-ay.

'The hunger of the hungry departs not. By mere words of mouth the hunger goes not.

O Nanak! only then is the hungry man satiated, when, by uttering God's praises, he gets absorbed in the praise-worthy Lord.'
(S.G.G.S., P.147)

So, penances like fasts also do not make man true to God.

ਸਹਸ ਸਿਆਣਪਾ ਲਖ ਹੋਹਿ ਤ ਇਕ ਨ ਚਲੈ ਨਾਲਿ ॥
ਸਹਸ ਸਿਆਣਪਾ ਲਖ ਹੋਹਿ ਤ ਇਕ ਨ ਚਲੈ ਨਾਲਿ ॥

Sahas sianpa lakh hohi ta ik na chalai nali.

Word meanings:

Sahas sianpa: thousands of clevernesses and ingenuities; *hohi*: has, possesses; *ik na chalai nali*: not even one is of any avail.

Explanation:

One cannot gain Divine knowledge

through any number of clevernesses. These include marvels of intellect, cleverness of mind, knowledge of scriptures and wisdom gained from the company of intelligent and learned persons. These do sharpen the mind, and may make a man a good speaker and writer, but they do not demolish the wall of illusion by removing ego. Rather, they increase man's ego. The Guru's edicts in this context are many :

ਹਮ ਬਡ ਕਬਿ ਕੁਲੀਨ
ਹਮ ਪੰਡਿਤ ਹਮ ਜੋਗੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ॥
ਗਿਆਨੀ ਗੁਨੀ ਸੂਰ ਹਮ ਦਾਤੇ
ਇਹ ਬੁਧਿ ਕਬਹਿ ਨ ਨਾਸੀ ॥

हम बड कबि कुलीन हम पंडित हम जोगी
संनਿਆसी ॥
गिआनी गुनी सूर हम दाते इह बुधि कबहि न
नासी ॥

*Ham bad kab kuleen
ham pandit ham jogee sani-
aasee. Gi-aanee gunee soor
ham daatay ih budh kabeh na
naasee.*

'Noway goes away such egoistic thinking: A great poet am I, of high lineage. A great scholar, yogi, ascetic; An enlightened one of great merit, a hero, a donor of charity.'(S.G.G.S., P.974)

Regarding clevernesses of the mind, Fourth Guru Sahib has also said :

ਸਹਸ ਸਿਆਣਪ ਨਹ ਮਿਲੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਤਾ ਰਾਮ ॥
ਸਹਸ ਸਿਆਣਪ ਨਹ ਮਿਲੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਤਾ ਰਾਮ ॥

Sahas si-aanap nah milai mayree jindurhee-ay jan naanak gurmukh jaataa raam.

'By a thousand clever devices is He not attained, my self!

Saith Nanak, servant of God:

By the Master's guidance is He realized.'

(S.G.G.S., P.541)

ਸੰਜਮ ਸਹਸ ਸਿਆਣਪਾ ਪਿਆਰੇ ਇਕ ਨ ਚਲੀ ਨਾਲਿ ॥
ਸੰਜਮ ਸਹਸ ਸਿਆਣਪਾ ਪਿਆਰੇ ਇਕ ਨ ਚਲੀ
ਨਾਲਿ ॥

*Sanjam sahas si-aanpaa pi-aaray
ik na chalee naal.*

*'Cherished One! ritual discipline and a
thousand clever devices shall not accompany
man in death.'* (S.G.G.S., P.641)

ਹਿਕਮਤਿ ਹੁਕਮਿ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥

ਕਿਉ ਕਰਿ ਸਾਚਿ ਮਿਲਉ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥

ਹਿਕਮਤਿ ਹੁਕਮਿ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥

ਕਿਉ ਕਰਿ ਸਾਚਿ ਮਿਲਉ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥

Hikmat hukam na paa-i-aa jaa-ay.

Ki-o kar saach mila-o mayree maa-ay.

*'Not by clever devices or force is He
attained. Mother mine! How, with the holy
Eternal, may I find union?'*(S.G.G.S., P.661)

The reason is that clevernesses are the
feats of intellect, while the inaccessible and
imperceptible Lord God is beyond the reach
of intellect.

ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ ॥

ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ ॥

ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ ॥

ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ ॥

Kiv sachiara hoiai kiv kurai tutai pali.

Hukami rajai chalna Nanak likhia nali.

Word meanings :

kiv: how; *sachiara:* truthful; *hoiai:* to
be; *kurai:* untruth or falsehood; *tutai:*
demolish; *pali:* wall; *hukami:* Divine
Ordinance; *rajai:* Lord of Ordinance and
Will; *chalna:* obeying; *likhia:* writ or pre-
ordained by the Lord.

Explanation:

Naturally, the question arises: 'If rituals,
penances, self-discipline, ritual purification and
cleverness are of no avail, then, how should the
wall of untruth or illusion be demolished and
how should man become truthful by attaining to

the Lord, who is the embodiment of truth?'

Then the gracious Guru replies:
'Through obedience to the Lord of Ordinance and
Will. This too is pre-ordained.' Therefore, one
should remain content in His Will and
accept it calmly and uncomplainingly.

The spiritual seeker, eager to follow the
Divine Ordinance or the Lord's command ,
asks: 'What is that ordinance or command which
is pre-ordained too?'

The answer is: 'That Ordinance or
command is

God's Name which the True Guru has told
the devotee.'

ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ਜੀਉ ॥
ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ
ਜੀਉ ॥

Ayko naam hukam hai

naanak satgur dee-aa bujhaa-ay jee-o.

*'By the sole Name Divine is known the
Ordinance, Of which the Preceptor,
realization has granted.'* (S.G.G.S., P.72)

The Name Divine removes the impurity
of untruth. The device by which the
impurity of untruth is removed, that will
make the Name practitioner truthful. Such
is the Guru's edict:

ਮਲੁ ਕੂੜੀ ਨਾਮਿ ਉਤਾਰੀਅਨੁ ਜਪਿ ਨਾਮੁ ਹੋਆ ਸਚਿਆਰੁ ॥
ਮਲੁ ਕੂੜੀ ਨਾਮਿ ਉਤਾਰੀਅਨੁ ਜਪਿ ਨਾਮੁ ਹੋਆ
ਸਚਿਆਰੁ ॥

*Mal koorhee naam utaaree-an jap naam
ho-aa sachiaar.*

*'The filth of falsehood is washed off with the
Lord's Name;*

Uttering the Name one becomes truthful.'

(S.G.G.S., P.950)

Then Fifth Guru Sahib tells us that the
command of Divine Name contemplation is
recorded on one's mind and body from
Primal time:

ਸਿਮਰਿ ਗੋਵਿੰਦੁ ਮਨਿ ਤਨਿ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ॥

ਸਿਮਰਿ ਗੋਵਿੰਦੁ ਮਨਿ ਤਨਿ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ॥

Simar govind man tan dhur likhi-aa.

'Ordinance' is one, but it has many aspects which need to be comprehended.

1. 'Ordinance' being the Lord of Will's 'own infinite consciousness', is inseparable from Him, and like Him, it is 'infinite' and 'indescribable'.

ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਪੀ ਕੇਤੜਾ ਕਹਿ ਨ ਸਕੀਜੈ ਕਾਰ ॥

ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਪੀ ਕੇਤੜਾ ਕਹਿ ਨ ਸਕੀਜੈ ਕਾਰ ॥

Hukam na jaapee kayt-rhaa kahi na sakeejai kaar.

'How great is the Lord's command can be known not, Nor can the Lord's deeds be described.' (S.G.G.S., P.1241)

ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ ॥

ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ ॥

Hukam na kahi-aa jaa-ee.

'Inexpressible is the Divine Ordinance.'

(S.G.G.S., P.1)

2. This Ordinance is 'Truth-incarnate'.

ਸਚਾ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਸਚਾ ਫੁਰਮਾਣੁ ॥

ਸਚਾ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਸਚਾ ਫੁਰਮਾਣੁ ॥

Sachaa tayraa hukam sachaa furmaan.

'True and holy is Thy Ordinance, Thy command.' (S.G.G.S., P.463)

This testimony shows that 'Divine Name contemplation' is the command or Ordinance. It is pre-destined. It is this which is going to demolish the wall of falsehood and make the Name practitioner truthful. 'Divine

ਸਚੇ ਤੇਰੇ ਕਰਣੇ ਸਰਬ ਬੀਚਾਰ ॥

ਸਚੇ ਤੇਰੇ ਕਰਣੇ ਸਰਬ ਬੀਚਾਰ ॥

Sachay tayray karnay sarab beechaar.

'True and holy are Thy doings, and all Thy contemplation.'(S.G.G.S., P.463)

3. This Ordinance creates diverse forms out of one,

that is, creates the universe.

ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ ॥

ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ ॥

Hukmee hovan aakaar hukam na kahi-aa jaa-ee.

'By Divine Ordinance are all forms manifested.' (S.G.G.S., P.1)

ਹੁਕਮੀ ਸਗਲ ਕਰੇ ਆਕਾਰ ॥

ਹੁਕਮੀ ਸਗਲ ਕਰੇ ਆਕਾਰ ॥

Hukmee sagal karay aakaar.

'By His Ordinance has He all forms created.' (S.G.G.S., P.150)

ਹੁਕਮੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਾਜੀਅਨੁ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥

ਹੁਕਮੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਾਜੀਅਨੁ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥

hukmee sarisat saajee-an jotee jot milaa-ia-aa.

'By His Ordinance formed He the creation.'

(S.G.G.S., P.509)

4. After creating the universe, it is the Divine Ordinance that manages it.

ਹੁਕਮੁ ਸਾਜਿ ਹੁਕਮੈ ਵਿਚਿ ਰਖੈ ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਆਪਿ ॥

ਹੁਕਮੁ ਸਾਜਿ ਹੁਕਮੈ ਵਿਚਿ ਰਖੈ ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਆਪਿ ॥

Hukam saaj hukmai vich rakhai naanak sachaa aap.

'Saith Nanak:

By His Ordinance is everything created:

by the Ordinance ruled -

All under the holy Eternal's might lies.'

(S.G.G.S., P.145)

5. It is Divine Ordinance again that disintegrates and destroys:

ਹੁਕਮੀ ਸਾਜੇ ਹੁਕਮੀ ਢਾਹੇ ਏਕ ਚਸੇ ਮਹਿ ਲਖ ॥

ਹੁਕਮੀ ਸਾਜੇ ਹੁਕਮੀ ਢਾਹੇ ਏਕ ਚਸੇ ਮਹਿ ਲਖ ॥

Hukmee saajay hukmee dhaahay ayk chasay meh lakh.

'By His Ordinance He makes and unmakes millions each instant.' (S.G.G.S., P.1289)

6. Since a fraction of the Light-embodiment Lord is within man, this Ordinance is within us also; as though, this Ordinance is recorded within us, which prohibits us from doing wrong and is

pleased at our good deeds. By comprehending this Ordinance, the Divine Name practitioner makes correct moves as in the game of chess and improves himself:

ਹੁਕਮੈ ਬੁਝੈ ਚਉਪੜਿ ਖੇਲੈ ਮਨੁ ਜਿਣਿ ਢਾਲੇ ਪਾਸਾ ॥
 ਹੁਕਮੈ ਬ੍ਰੁਝੈ ਚਤਪੜਿ ਖੇਲੈ ਮਨੁ ਜਿਠਿ ਢਾਲੇ ਪਾਸਾ ॥
Hukmai boojhai cha-uparh khaylai man jin dhaalay paasaa.

'Man realizes the Will of the Lord, plays the game of chess and throws the dice of the conquest of his mind.' (S.G.G.S., P.793)

He, who realizes the Lord's Will or Ordinance, lives in His fear, eschews evils and imbibes virtues:

ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ ਨਾਨਕਾ ਭਉ ਚੰਦਨੁ ਲਾਵੈ ॥
 ਗੁਣ ਕਾਮਣ ਕਾਮਣਿ ਕਰੈ ਤਉ ਪਿਆਰੇ ਕਉ ਪਾਵੈ ॥
 ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ ਨਾਨਕਾ ਭਉ ਚੰਦਨੁ ਲਾਵੈ ॥
 ਗੁਣ ਕਾਮਣ ਕਾਮਣਿ ਕਰੈ ਤਉ ਪਿਆਰੇ ਕਉ ਪਾਵੈ ॥
hukam pachhaanai naankaa bha-o chandan laavai.
gun kaaman kaaman karai ta-o pi-aaray ka-o paavai.

'Saith Nanak: The female that realizes the Ordinance applies the sandalwood paste of His fear, And uses magic spells of good qualities, The Beloved may attain.' (S.G.G.S., P.725)

The fine voice of this Ordinance, man has to hear within his self.

7. There is still another aspect of the Ordinance recorded within man's being. It is the Guru (Holy Preceptor) who makes the devotee realize it; that is, meditate on the Name Divine. The Guru's edict is:

ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਹੁਕਮੁ ਹੈ
 ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ਜੀਉ ॥
 ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਹੁਕਮੁ ਹੈ
 ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ਜੀਤ ॥
Ayko naam hukam hai naanak satgur dee-aa bujhaa-ay jee-o.

'By the sole Name Divine is known the Ordinance; Of which the Preceptor, realization has granted.' (S.G.G.S., P.72)

ਹੁਕਮੁ ਜਿਨਾ ਨੋ ਮਨਾਇਆ ॥
 ਤਿਨ ਅੰਤਰਿ ਸਬਦੁ ਵਸਾਇਆ ॥
 ਹੁਕਮੁ ਜਿਨਾ ਨੋ ਮਨਾਇਆ ॥
 ਤਿਨ ਅੰਤਰਿ ਸਬਦੁ ਵਸਾਇਆ ॥

Hukam jinaa no manaa-i-aa. Tin antar sabad vasaa-i-aa.

'Those that to the Divine Ordinance are compliant, First in their selves is lodged the holy Word.' (S.G.G.S., P.72)

8. Without realizing the Divine Ordinance, man remains unhappy and miserable.

ਜਬ ਲਗੁ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝਤਾ ਤਬ ਹੀ ਲਉ ਦੁਖੀਆ ॥
 ਜਬ ਲਗੁ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝਤਾ ਤਬ ਹੀ ਲਉ ਦੁਖੀਆ ॥
Jab lag hukam na boojh-taa tab hee la-o dukhee-aa.

'Man is miserable as long as the Ordinance he realizes not.' (S.G.G.S., P.400)

9. Then the Ordinance records joy and sorrow in our fate as per our deeds – good and bad.

ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੀ ਲਿਖੀਐ ਲੇਖੁ ॥
 ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੀ ਲਿਖੀਐ ਲੇਖੁ ॥
Naanak hukmee likee-ai laykh.

'Saith Nanak: By Divine Ordinance is man's destiny recorded.' (S.G.G.S., P.466)

ਹੁਕਮਿ ਚਲਾਏ ਆਪਣੈ ਕਰਮੀ ਵਹੈ ਕਲਾਮ ॥
 ਹੁਕਮਿ ਚਲਾਏ ਆਪਣੈ ਕਰਮੀ ਵਹੈ ਕਲਾਮ ॥
Hukam chalaay aapnai karmee vahai kalaam.

'All the world, the Lord by His Ordinance runs; According to their actions runs the Pen.' (S.G.G.S., P.1241)

10. Finally, Divine Ordinance is joy-giving and benedictory:

ਹੁਕਮੁ ਬਿਸਮਾਦੁ ਹੁਕਮਿ ਪਛਾਣੈ ਜੀਅ ਜੁਗਤਿ ਸਚੁ ਜਾਣੈ
 ਸੋਈ ॥

हुकमु बिसमादु हुकमि पछाणै जीअ जुगति सचु
जाणै सोई ॥

*Hukam bismaad hukam pachhaanai jee-a
jugat sach jaanai so-ee.*

*'Profoundly wondrous is the Divine
Ordinance -*

*Whoever of the Ordinance has realization,
Of the true praxis of life has awareness.'*

(S.G.G.S., P.940)

The Divine Ordinance is wondrous and wondrous is the Lord of Will and Ordinance. Attaining to the state of ecstasy, when man realizes both the Ordinance and its Master, he comes to know the method of gaining union with the Lord. 'Ordinance' and 'Will' means the same. The words 'Hukmi' and 'Rajai' have been used for the Timeless One, God. 'Raza' means God's Will or pleasure. Whatever God does is of His own free will.

सो करे जि तिसै रजाई ॥

सो करे जि तिसै रजाइ ॥

So karay je tisai rajaa-ay.

*'The Master does that, whatever is His
Will.'* (S.G.G.S., P.475)

This meaning of 'Razai' is evident in the following Gurbani verses too:

उा कउि बिघनु न लागई चालै हुकमि रजाई ॥३॥
हुकमि रजाई जो चलै सो पवै खजानै ॥

ता कउ बिघनु न लागई चालै हुकमि रजाई ॥३॥
हुकमि रजाई जो चलै सो पवै खजानै ॥

*Taa ka-o bighan na laag-ee chaalai
hukam rajaa-ee.*

*Hukam rajaa-ee jo chalai so pavai
khajaanai.*

*'No calamity befalls him,
who lives according to the Will of the Lord.
He, who submits to the Lord's Order,
is consigned to His treasury.'*

(S.G.G.S., P.421)

जैसे सच महि रहउ रजाई ॥

जैसे सच महि रहउ रजाई ॥

Jaisay sach meh raha-o rajaa-ee.

*'So that I may abide in Truth,
according to Thy Will, O Lord'*

(S.G.G.S., P.795)

To sum up, the only method of decimating the distance between man and God is that he should live according to His Will. From Primal time is this principle of conduct laid down by God as essential for man. If the son continues conducting himself according to the father's will, there is love between them. If he does not, the two will drift apart.

What is the Will of God?

*The Divine Will is: To recite and imbibe
within the Divine Name.:*

ऐको नामु हुकमु है सतिगुरु दीआ बुझाई जीउ ॥

एको नामु हुकमु है नानक सतिगुरि दीआ बुझाई
जीउ ॥

Ayko naam hukam hai

naanak satgur dee-aa bujhaa-ay jee-o.

*'By the sole Name Divine is known the
Ordinance. Of which the Preceptor,
realization has granted.'* (S.G.G.S., P.72)

Stanza-II

Introduction

What is God's Command or Ordinance?

First, Guru Sahib says that it is indescribable because the Ordinance is not a separate thing from its Master. Just as the Lord of Will or Ordinance is beyond our understanding, and we cannot describe Him, similarly, we cannot describe His Ordinance and Will. But Guru Sahib describes what is happening in the world in obedience to His Ordinance and Will.

(... to be continued)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ, ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ Address's ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque \$ 30.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

**Atam Marg Spiritual Scientific
Educational Charitable Trust (U.K.)**

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust, Contact : Baba Satnam Singh Ji Atwal, Po. Box No. 32845, Sanjose, CA - 95152, U.S.A.
Phone & Fax :- 001-408-263-1844, vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal

Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu
Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu
Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains
Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378
Email: atammarg1@yahoo.co.in

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
Europ	50 Euro	500 Euro

Australia

Bibi Jaspreet Kaur

Cell : 0061-406619858

Email : jaspreetkaur20@hotmail.com